

Веселка

1907

Восемь

1907

1907

Д. 458012

ДФ 124631

„Робітники всіх країв
єднайте ся!“

Веселка

КАЛЕНДАР

української соціал-демократичної партії

на рік

INDIANA UNIVERSITY
LIBRARIES
BLOOMINGTON

ЧЕРНІВЦІ, 1907.

Накладом „Землі і Волі.“

З друкарні І. Вігнера в Чернівцях.

Коли кого не вільно взивати до суду.?

Передовсім в часі від 15. липня до 15. серпня кожного року не кличе ся людей до суду і люди не мають чого до суду йти, бо тоді є судові ферії.

Відтак не можуть бути покликани до суду:

1. Католики через всі неділі і католицькі свята в році;
2. Православні і унії так само через всі неділі і свята, які мають спільні, а окрім того православні не можуть бути взивані до суду на Івана Сучавського (15. червня н. ст.) на Ілії (2. серпня н. ст.) на Главосіки (11. вересня н. ст.) і на Параскеви (27. жовтня н. ст.)

3. Жидів не вільно кликати до суду в суботу і ще через 13 днів їх великодних свят у році.

Рухомі свята.

Неділя Митарева 24. лютого . . . . н. ст.

Воскресеніє Хр. 5. мая . . . . . „ „

Вознесеніє Господне 13. червня . . . „ „

Сошествіє святаго духа 23. червня . „ „

Рахуба часу.

Рік 1907 є роком звичайним і має 365 днів. Русини і Росія тримають ся ще старого календаря, який уложив ще був на сто літ перед народженем Христа римський цесар Юлій Цезар і для того той календар зове ся також юліяньским календарем. Сей календар поправив в 16-столітю римський папа Григорій. І сего григоряньского календаря тримають ся у нас всі окрім Русинів, Росіян і Жидів. Сей григоряньский календар ріжнить ся від юліяньского о 14 днів і зове ся також численем старого стилю (ст. ст.) а числене після григоряньского календаря зове ся численем нового стилю (н. ст.) Всі люди на світі числять роки від народження Христа, від коли то тепер минає 1907-ий рік. Лише жида рахують час, як они кажуть, від сотвореня світа після біблії і рахують, що від того часу минуло вже 5667 літ. Магомедане знов рахують час від утечі свого пророка Магомеда з міста Мекки до Медини в році 622 після нашого рахованя. Коли отже у всіх майже народів на світі тепер є 1907 рік, то у жидів є тепер 5667 рік, а у Магомедан (Турків, Арабів і других) є тепер 1324 рік. Треба ще собі зятимити, що магомеданський рік має лише 354 і чверть дня, а не так як наш 365 і чверть дня.

Пануючою планетою

в р. 1907 є Меркурій. Він є найблизше зближений до сонця, бо его віддалене від сонця виносить найменше 46 мільонів а найбільше 69 мільонів кілометрів. Доокола сонця обертає ся він в протягу 88 днів. Тільки саме днів потребує він, щоби обернути ся раз до окола своєї осі. Він є трицять разів менший від нашої земскої кулі і має в промірі лише 4.800 кілометрів. Через те, що він находить ся близ сонця его голим оком дуже рідко можна добачити; він являє ся як ясна, блискуча звїзда з осліплюючо білим світлом.

Якої погоди належить ся сподівати в сім році?

Загально буде рік 1907 більше сухий і холодний як теплий і тому урожай не дуже ся заповідає. Ось яка погода буде в поодиноких порах року

Весна починає ся 21 марта о год. 7 і 28 минут вечером: Конець марця буде теплий, за те цвітень аж до 25. буде сухий, але холодний, а від 25. то навіть зимний. Перші дни мая будуть також вітряні і зимні.

Літо починає ся 22 червня о год. 3 і 23 мін. по полудни і буде мати досить дощу, але він буде не правильний і не оживить відповідно землі.

Осінь починає ся 27 вересня о год. 6 і 15 мін. рано дощами і вчасним морозом, але в половині жовтня дощі перестануть падати і буде сухо аж до петрівки.

Зима починає ся 23 грудня о год. 1 і 2 минут в ночи вітрами. Зимно і сніг тревають аж до лютого, відтак пару днів буде тепліще, але потім знов дуже зимно аж до 4. марта. Від четвертого марта буде буря, яка аж під конець марта утихне і зробить місце гарній погоді.

Погода в році 1907 після 100-літнього календаря.

Січень: постійне зимно аж до 15-го відтак мороз звільняє, а починає падати сніг і дощ на перемену. **Лютий** починає ся погодою; 9. лютого починає ся острый мороз, а 14-го знов тепло і дощ. Конець лютого бурливий, холодний і сніжний. **Март** буде до 22-го по більшій части зимний, відтак тепліє, 26-го марта впаде теплий дощ, а відтак буде гарно і тепло і доперва під сам конець позимніє. **Цвітень** холодний і сухий до 15-го, а відтак тепло аж до кінця. **В маю** треває гарна погода до 6-го; до 8-го буде вітер і холод; від 8-го до 18-го буде тепло, а відтак похолодне і від 25-го до 29-го буде падати теплий дощ. **Червень** починає ся гарно, але відтак настають дощі, які тревають до 23-го, відтак погода аж до кінця місяця. **Липень** буде з початку горячий, від 5-го до 21-го будуть перепадати дощі, а відтак до кінця місяця буде погода. В початку **серпня** спека, в половині падає дощ, а відтак до кінця місяця погода буде змінлива. **Вересень** буде до 4-го погідний і гарний, відтак через кілька днів буде непогода, але потім до кінця знов буде погідно, 30-го вересня спаде дощ. **Жовтень** починає ся дощем відтак випогоджує ся і тепло треває до 15-го. Від 15-го до 24-го дощ, а відтак погода до 29-го. Від 29-го починає ся холод і стає хмарно. Але вже перші дні **падолиста** знов гарні і погідні, потім дощ з вітром, а відтак знов погода до 16-го, тільки що часом мрачно, від 16-го сумно і холодно до 28-го, а відтак до кінця місяця дощ. В **грудни** з початку гарно але відтак холодно до 20-го, до 29-го смутно, падає сніг, а під конець грудня дуже зимно.

Затьміна сонця і місяця.

В році 1907 будуть 2 затьміна сонця і 2 затьміна місяця. В наших сторонах буде видно по части лише друге затьміне місяця.

Перше цілковите затьміне сонця буде 14-січня.

Перше затьміне місяця буде 29-го січня.

Друге частинне затьміне сонця буде 10-го липня.

Друге частинне затьміне місяця буде 25-го липня. Єго буде можна бачити і у нас. Оно пічне ся о 4 годині і 8 минут рано, найліпше буде видне о 5 годині і 28 минут, а скінчить ся о 6-ій годині і 46 минут рано.

Січень

мас 31 днів

Числен. після Н.с.с.с.	Дні тижня	Рускі свята	Римські свята	Сонця		Місяця		Зміни місяця	
				схід	зах.	схід	захід		
1	19	Вівто.	Боніфатія	Нов. рік 1907	7 53	4 13	6 00 н	8 53 д	☾
2	20	Середа	Ігнатія	Макарія	7 52	4 14	7 00 „	9 30 „	Посл. кварта дня 7. о год. 7 мінут 53 ве- чером. Сьніг. буря, студено,
3	21	Четвер	Юліяна	Ієновефи	7 52	4 15	8 04 „	10 03 „	
4	22	Пятни.	Анастасіі	Тита	7 52	4 16	9 10 „	10 32 „	
5	23	Субот.	10 Мучеників вК.	К. Телефора	7 52	4 18	10 18 „	10 59 „	
6	24	Неділ.	Навеч. Євгенії	Трох Корол.	7 52	4 19	11 27 „	11 24 „	
7	25	Понед.	Рожд. Іс. Хр. ☾	Валентина	7 52	4 20	12 00 „	11 49 „	
8	26	Вівто.	Собр. Пр. Богр.	Северина	7 51	4 22	12 40 „	12 14 „	
9	27	Середа	Стефана	Юліяна	7 51	4 23	1 54 „	10 43 „	
10	28	Четвер	2000 муч.	Павла пуст.	7 50	4 24	3 10 „	1 16 „	
11	29	Пятни.	Муч. дїт. в Вєдл.	Грдинія	7 50	4 25	4 28 „	1 55 „	
12	30	Субот.	Андіи	Ернеста	7 50	4 26	5 44 „	2 44 „	
13	31	Неділ.	Мелянїї	Н.1.поЗК.Ілр.	7 50	4 28	6 53 д	3 44 „	
14	1	Понед.	Об.Гос.Васил. ☉	Фелїкса	7 49	4 29	7 54 „	4 54 „	☾ Перш.кварт. дня 21. о 9 год. 47 мін. рано. Зімно.
15	2	Вівто.	Сильвестра	Мавра	7 48	4 31	8 44 „	6 06 н	
16	3	Середа	Малахїї	Марцеля	7 47	4 32	9 23 „	7 22 „	
17	4	Четвер	Собор 70 апост.	Антонїя	7 46	4 33	9 58 „	8 38 „	
18	5	Пятни.	Теомени. Навеч.	Приски	7 46	4 35	10 25 „	9 49 „	
19	6	Субот.	Богоявленіє Гп.	Канута	7 45	4 36	10 50 „	10 58 „	
20	7	Неділ.	Собор Ів. Хрест.	Н.2.поЗКФаб.	7 44	4 38	11 14 „	12 — „	
21	8	Понед.	Георгія ☾	Агнеси	7 44	4 39	11 37 „	12 04 „	☉ Повня дня 29. о 2 го. 51 мін. в ночи. Заметіль сьніжна, студ.
22	9	Вівто.	Полїєвкта	Вінцентія	7 43	4 41	12 01 „	1 09 „	
23	10	Середа	Григорія	Емерентія	7 42	4 43	12 27 „	2 12 „	
24	11	Четвер	Теодозія	Тимотея	7 41	4 44	12 57 „	3 13 „	
25	12	Пятни.	Татїяи	Нав.св.Павл.	7 40	4 45	1 32 „	4 13 „	
26	13	Субот.	Ерміїя	Полїкарпа	7 39	4 47	2 13 „	5 10 „	
27	14	Неділ.	Н.1.ноБ.Симеон	Н.3.поЗК.Ів.З.	7 38	4 49	3 01 „	6 02 д	
28	15	Понед.	Павла	Кароля Вел.	7 37	4 50	3 54 „	6 48 „	
29	16	Вівто.	Петра ☉	Франца Сал.	7 35	4 52	4 53 „	7 29 „	
30	17	Середа	† Антона Вел.	Мартини	7 34	4 53	5 56 „	8 05 „	
31	18	Четвер	Атанасія, Кирила	Петра нол.	7 32	4 55	7 02 н	8 36 „	

Важнїйші подїї историчні: 1. січ. 1900 р. знесено дневни-карський штемпель в Австрїї. 2. січня 1863 р. знесено невільництво в Америцї. 19. січня 1736 народив ся Джемс Ват винахідник парової машини. 21. січня 1793 страчено французского короля Людовика XVI. 27. січня 1878 перший конгрес французских робїтників. 31. січня 1900 страйк гірників в Австрїї.

Замїтки господарскї: В сім місяци молотить ся збіже на підстілку худобї а конюшину на насїне. Тепер добре є рубати дерево потрібне на будову і до нарядів господарских, а також добре є те дерево санками звозити. Тепер треба вивозити навіз в поле, закладати інспекти. Також треба тепер звернути увагу на те, щоби пчолам не бракло поживи.

Поясненє: Букви при числах означають н. — ніч, д. — день. Числа які є по правім боцї кропки при сходї і заходї сонця та місяця означають мїнути, а числа по лївїм боцї від кропки означають години.

Лютий

має 28 днів.

Числ. після Н.с.с.с.	Дні тжня	Рускі свята	Римські свята	Сонця		Місяця		Зміни місяця	
				схід	зах.	схід	захід		
1	19	Пятни.	Макарія єписк.	Ігнатія	7 31	4 56	8 09 н	9 04 д	☾ Посл. квад. д.6. о 1 г. 57 м. в ночи сумно, сніг, бур. студ.
2	20	Субот.	Евзевія	Пр. Д. Мар. Г.	7 30	4 58	9 19 "	9 26 "	
3	21	Неділ.	2. Максима	Н.4поЗКВлас	7 29	5 00	10 29 "	9 50 "	
4	22	Понед.	Тимотея	Вероніки	7 28	5 01	11 42 "	10 16 "	☾ Нів д.12. о 6 г. 48 м. по полудни. Хмарно, дощ
5	23	Вівто.	Климентія	Агати м.	7 26	5 03	12 — "	10 46 "	
6	24	Середа	Ксенії ☾	Дароти	7 25	5 04	12 55 "	11 16 "	
7	25	Четвер	Григорія Богосл.	Ромуальда	7 23	5 06	2 10 "	11 51 "	
8	26	Пятн.	Ксенофонта	Йоана з М.	7 22	5 07	3 24 "	12 34 "	
9	27	Субот.	Йоана Золотоус.	Апольонії	7 20	5 09	4 34 "	1 26 "	
10	28	Неділ.	3. Ефрема	Н.5поЗК Зап	7 18	5 11	5 37 "	2 29 "	
11	29	Понед.	Ігнатія	Дезідерія	7 17	5 12	6 30 д	3 40 "	
12	30	Вівто.	Трех Сьвати. ☾	Евлялії	7 16	5 14	7 15 "	4 56 "	
13	31	Середа	Кира, Івана Безс.	Попелєц, Кт.	7 14	5 16	7 52 "	6 13 н	
14	1	Четвер	Лют. Триф. муч.	Валентина	7 13	5 18	8 24 "	7 26 "	
15	2	Пятни.	Стрітене Госп.	Фавстина	7 11	5 19	8 50 "	8 37 "	
16	3	Субот.	Симеона	Юліяна	7 09	5 21	9 15 "	9 47 "	
17	4	Неділ.	4. Ізидора	Ін. пост. Конс	7 07	5 23	9 38 "	10 53 "	
18	5	Понед.	Агапії	Флавіяна	7 06	5 24	10 02 "	11 58 "	☾ Повня. д.28. лют. о 7 год. 28 м. рано. змінчив. пого. сніг, дощ.
19	6	Вівто.	Вуколи, Юліяна	Конрада	7 04	5 25	10 28 "	12 — "	
20	7	Середа	Партенія ☾	Елевтерії	7 02	5 27	10 57 "	1 01 "	
21	8	Четвер	Теодора	Елеонори	7 00	5 28	11 31 "	2 02 "	
22	9	Пятни.	Никифора	Петра	6 58	5 30	12 09 "	3 00 "	
23	10	Субот.	Порфірія	Романа	6 56	5 32	12 53 "	3 54 "	
24	11	Неділ.	Митарєва. Власія	Н.2. Матея ап.	6 55	5 33	1 44 "	4 43 "	
25	12	Понед.	Мелетія	Вальпурга	6 53	5 35	2 42 "	5 26 "	
26	13	Вівто.	Мартиніяна	Александра	6 51	5 36	3 44 "	6 03 д	
27	14	Середа	Аксентія	Лвандра	6 49	5 37	4 50 "	6 38 "	
28	15	Четвер	Онисима ☾	Романа	6 47	5 39	5 59 "	7 07 "	

Важніші події історичні: 4. лютого 1880 динамітовий замах на царя в зимовій палаті. 5. лютого 1849 скасовано сьвічку власть папи римського. 7. лютого 1871 дано амнестию Мостови, Шайови і Обєрвіндови в Відни. 12. лютого 1809 уродив ся славний натураліст Шарль Дарвін. 17. лютого 1600 спалено Ѓордана Бруно. 21. лютого 1848 вибух лютової революції у Франції і оголошенє свободи совісти. 28. лютого 1890 міжнародна конференція для охорони робітників в Берліні.

Календар господарский: Молотити збіже на пашу і підстїлку. Крутити перевєсла і плести плетінки зі соломи. Рубати дерево і складати різанє в стоси. Підчас погоди і тепла спустати воду з озимини, щоб свобіднійше зростала.

Март

має 31 днів

Чеслен. після	Дні тижня	Рускі свята	Римські свята	Сонця		Місяця		Зміни місяця	
				схід	зах.	схід	захід		
1	16	Пятни.	Памфіла	† Альбіна	6 45	5 41	7 08	7 32	☾ Посл. квадрант. дня 7. о 9г. 47 м.
2	17	Субот.	Теодора	† Симпліція	6 43	5 43	8 19	7 57	
3	18	Неділ.	Мясоп. Льва пап.	Н.Зп.Кунегун	6 42	5 44	9 32	8 22	
4	19	Понед.	Архипа	Казимира	6 40	5 46	10 46	8 50	☉ Нів
5	20	Вівто.	Льва еп.	Евзевія	6 38	5 48	12 —	9 19	
6	21	Середа	Тимотея	† Коleti дѣви	6 36	5 49	12 01	9 51	
7	22	Четвер	Евгена	Томи з Аквіну	6 34	5 50	1 14	10 31	☽ дня 14. о 7 год. 10 минут рано. Змінчиво, вітер, хмарно.
8	23	Пятни.	Полікарпа	† Йоана Божо.	6 32	5 52	2 25	11 19	
9	24	Субот.	Обр. Гл. Йоана	† Францішки	6 29	5 54	3 28	12 17	
10	25	Неділ.	Сиропус. Тарас.	Н. 4 п. 40муч.	6 27	5 55	4 24	7 22	
11	26	Понед.	Порфірія	Гераклія	6 25	5 56	5 10	2 15	☾ Перш. квадрант. д. 22. о 2 години 15 мін. вночі. Нічні морози, сухо, вітер, студінь.
12	27	Вівто.	Прокопія	Григорія Вел.	6 23	5 58	5 48	3 49	
13	28	Середа	Василія	† Христини	6 22	5 59	6 20	5 04	
14	1	Четвер	Март. Одокії	Матильди	6 20	6 01	6 50	6 16	☉ дня 29. о 8 го. 50 мін. вечер. Дощ.
15	2	Пятни.	Теодота	† Ївоніна	6 17	6 03	7 14	7 26	
16	3	Субот.	Евтропія	† Герберта	6 15	6 04	7 39	8 35	
17	4	Неділ.	Зап. Гарасима	Н. 5 п. Ертруд	6 13	6 05	8 03	9 42	
18	5	Понед.	Поч. пост. Конон	Едварда	6 11	6 07	8 29	10 47	☉ Повня
19	6	Вівто.	42 мучеників	† Йоcифа Ап.	6 09	6 09	8 56	11 50	
20	7	Середа	Ефрема	† Йоакима	6 07	6 10	9 27	12 —	
21	8	Четвер	Теофілекта	Бенедикта	6 05	6 11	10 03	12 50	☽ Довгота дня: 3 початку місяця 10 год. 56 минут; при кінці 12 год. 42 минут.
22	9	Пятни.	† 40 мучеників	† Октавіана	6 03	6 13	10 45	1 46	
23	10	Субот.	Кондрата	† Віктора	6 01	6 15	11 29	2 36	
24	11	Неділ.	Н. І п. Софронія	б.н.цѣв. Гавр.	5 59	6 16	12 27	3 21	
25	12	Понед.	Теофана	Благовіщен.	5 57	6 17	1 27	4 00	☉ Довгота дня: 3 початку місяця 10 год. 56 минут; при кінці 12 год. 42 минут.
26	13	Вівто.	Никіфора	Емануїла	5 54	6 19	2 32	4 35	
27	14	Середа	Венедикта	† Руперта	5 53	6 20	3 40	5 05	
28	15	Четвер	Агапія	† Сикста п.	5 51	6 21	4 51	5 33	☉ Довгота дня: 3 початку місяця 10 год. 56 минут; при кінці 12 год. 42 минут.
29	16	Пятни.	Савина	† Кирила	5 58	6 23	6 03	5 58	
30	17	Субот.	Алексія	† Квірина	5 46	6 25	7 17	6 26	
31	18	Неділ.	Н. 2 п. Кирила	Великдень	5 44	6 26	8 31	6 51	

Важніші події історичні. 1. марта 1862 знесене кріпацтва в Росії. 2. марта 1861 отроїв ся цар Микола І. 5. марта 1870 знесене кари смерти в Бадені. 7. марта 1849 розігнано перший австрійський парламента. 11. марта 1872 липський процес о зраду державну. 13. марта 1848 революція в Відні. 13. марта 1881 умер Карло Маркс. 19. марта 1894 заведено осьмогодинний робучий день в варстатах англійскої маринарки. 23. марта 1801 Пален задусив царя Павла. 28. марта 1871 проголошене парискої комуни. 31. марта 1891 міжнародний конгрес гірників в Парижи.

Замітки господарські. Докінчувати годівлю свиний і бити їх на шинки та на солонину. Приготовляти вудженину на літо. Садити деревця. Чистити городи і сади, сіяти, овес, горох і ярину. Чистити, скородити і наводнювати луки. Копати і чистити рови. Насаджувати вчасні квочки.

ЦВІТЕНЬ

мас 30 днів

Числен. після Н.с.с.с.	Дні тижня	Рускі свята	Римські свята	Сонця		Місяця		Зміни місяця	
				схід	зах.	схід	захід		
1	19	Понед.	Хризанґта	Поне. Велик.	5 42	6 27	9 48 н	7 20 д	☾ Посл. квадра д. 5. о 4 г. 26 м. понол. 3 поча. студ., оп. ясно.
2	20	Вівто.	Сави, Никити	Франца	5 40	6 29	11 04 "	7 52 "	
3	21	Середа	Якова, Томи	Ріхарда	5 38	6 30	12 — "	8 30 "	
4	22	Четвер	Василія	Ізидора	5 36	6 32	12 18 "	9 15 "	
5	23	П'ятни.	Никона ☾	Вінкентія	5 34	6 33	1 25 "	10 10 "	
6	24	Субот.	Захарія	Сикста	5 32	6 34	2 22 "	11 12 "	
7	25	Недїл.	3 Н. п. Хр. Благо	Н. Іпо В. Герм.	5 30	6 36	3 10 "	12 22 "	
8	26	Понед.	Гавриїла	Діонізія	5 28	6 37	3 50 "	1 34 "	☉ Нів д. 12. о 8 го. 11 мінут вечер. Студїнь, По- года оп. дощ
9	27	Вівто.	Матрони	Марії	5 26	6 39	4 22 "	2 47 "	
10	28	Середа	Іляр. Середопіс.	Езекїїла	5 24	6 40	4 50 "	3 59 "	
11	29	Четвер	Марка	Льва папи	5 22	6 42	5 15 "	5 11 "	
12	30	П'ятни.	Івана Лїств. ☉	Юлія	5 20	3 43	5 40 "	6 20 н	
13	31	Субот.	Іпатія	Герменейлди	5 18	6 45	6 05 д	7 26 "	
14	1	Недїл.	Н. 4. п. Мар. Егит.	Н. 2. п. В. Тїбур.	5 16	6 46	6 29 "	8 32 "	
15	2	Понед.	Тита	Анастасїї	5 14	6 48	6 56 "	9 37 "	☾ Перш. квадр. д. 20. о 9 г. 43 м. вечер. Кілька днів тепло, опіс. змінчиво
16	3	Вівто.	Никити	Турібїя	5 12	6 49	7 25 "	10 39 "	
17	4	Середа	І. в. М.	Рудольфа	5 10	6 50	7 59 "	11 37 "	
18	5	Четвер	Дюдора	Аполльонїя	5 08	6 52	8 38 "	12 — "	
19	6	П'ятни.	Евтихїя	Кресценції	5 06	6 54	9 23 "	12 30 "	
20	7	Субот.	Калїона ☾	Сульпіція	5 04	6 55	10 15 "	1 17 "	
21	8	Недїл.	Н. 5. п. Іродїона	Н. 3. по В. Тїбур.	5 03	6 56	11 12 "	1 59 "	
22	9	Понед.	Евзихїя	Сотера	5 01	6 58	12 14 "	2 35 "	☉ Повня д. 28. о 7 г. 10 м. рано. Холодн., часті дощі, опісля кількох днів гарно.
23	10	Вівто.	Терентія	Адальберта	4 59	7 00	1 20 "	3 06 "	
24	11	Середа	Антипи	Георгїя	4 57	7 01	2 28 "	3 34 "	
25	12	Четвер	Василія	Марка єв.	4 55	7 02	3 40 "	4 00 "	
26	13	П'ятни.	Артемона	Клета	4 53	7 04	4 54 "	4 24 "	
27	14	Субот.	Мартина. С. Лаз.	Перегріна	4 52	7 05	6 10 н	4 50 "	
28	15	Недїл.	Н. Цвїтна ☉	4 н. по В. Вітал.	4 50	7 06	7 28 "	5 17 "	
29	16	Понед.	Мирона }страст.	Петра	4 48	7 08	8 47 "	5 48 "	Довгота дня: 12 г. 45 м. 14 г. 24
30	17	Вівто.	Симеона }тижден.	Катерини	4 46	7 10	10 04 "	6 25 д	

Важніші події історичні: 2. цвїтня 1795 робітнича революція в Парижі. 11. марта 1825 уродив ся Фердїнанд Лясаль. 12. цвїтня 1871. Декрет парискої комуни рівнає діти слюбні і неслюбні. 14. цвїтна 1879 замах Соловєва на царя Александра II. 15. цвїтня 1881 Смерть Софїї Перовскої, Желябова і тов. 16. цвїтня 1866 Каракозов стрїляє до Александра II. 22. цвїтня 1724 народив ся фільзоф Іммануель Кант. 24. цвїтня 1894 аграрні розрухи на Уграх і забуреня робітників в Чикаго.

Записки господарскі: Обсівати огороди. Садити і щепити овочеві деревця. Насаджувати квочки і плекати дріб. Кіньчити сіяти овес, горох і ярину. Сіяти вику і лен і конїшину поміж озиминою та ячменем. Сіяти росаду. З кінцем місяця можна садити бараболї.

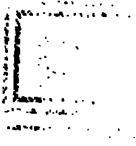
Май

має 31 днів

Чистен. після Н.с.с.с.	Дні тижня	Рускі свята	Римські свята	Сонця		Місяця		Зміни місяця	
				схід	зах.	схід	захід		
1	18	Середа	Івана	Філ. і Якова	4 44	7 11	11 16 н	7 09 н	☾
2	19	Четвер	Пафнутія	Атанасія	4 43	7 12	12 —	8 03 "	Послід. квад.
3	20	Пятни.	Велика п'ятниц.	Знай.св.Хрес.	4 41	7 14	12 19 "	9 03 "	д.4 о 10 г.59м.
4	21	Субот.	Януарія ☾	Фльоріяна	4 40	7 15	1 11 "	10 12 "	вечером. Гар-
5	22	Неділ.	Великдень	Н. 5 по В.Пія	4 38	7 16	1 53 "	11 24 "	но; часті дощі.
6	23	Понед.	Пон. Вел. Георг.	Івана	4 36	7 18	2 27 "	12 37 "	☉ Нів д.12.о 10г.5 м. рано. Теплі дні; вітер.
7	24	Вівто.	Вівт. Вел.	† Станіслава	4 34	7 19	2 56 "	1 39 "	
8	25	Середа	Марка	Міхала	4 33	7 20	3 21 "	3 00 "	
9	26	Четвер	Василія	Вознесене	4 32	7 22	3 45 "	4 08 "	
10	27	Пятни.	Симеона	Ізидора	4 30	7 23	4 07 "	5 16 "	
11	28	Субот.	9 Муч.	Адальберта	4 28	7 24	4 31 "	6 20 д	
12	29	Неділ.	Н. Томина ☾	Н.6 по В.Панк.	4 27	7 26	4 56 "	7 26 "	
13	30	Понед.	Якова	Сервация	4 26	7 27	5 24 "	8 29 "	☽ Перш. квадр. д.20.о 2г.33м. попудни. Тепло; погод.
14	1	Вівто.	Єремії	Боніфатія	4 24	7 29	5 56 "	9 28 "	
15	2	Середа	Атанасія	Софії	4 23	7 30	6 34 д	10 24 "	
16	3	Четвер	Тимотея	Івана з Неп.	4 22	7 31	7 16 "	11 15 "	
17	4	Пятни.	Пеляїї	Пасхаліса	4 21	7 32	8 05 "	11 58 "	
18	5	Субот.	Ірини	Венантія †	4 19	7 34	9 00 "	12 — "	
19	6	Неділ.	Н.2по Вел.Мам.	Зелен.Свят.	4 18	7 35	10 00 "	12 35 "	
20	7	Понед.	† Знайд.св.Хре.☾	Понед.Зелен.	4 17	7 36	11 03 "	1 06 "	☼ Повня дня 27. о 3 г. 23 мінут по- пудни. Вітри і дощі.
21	8	Вівто.	Івана	Фелікса	4 16	7 37	12 09 "	1 36 "	
22	9	Середа	Ісаї	† Юлії	4 15	7 39	1 18 "	2 01 "	
23	10	Четвер	Симеона	Дезидерія	4 14	7 40	2 29 "	2 25 "	
24	11	Пятни.	Токія	† Івана	4 13	7 41	3 43 "	2 50 "	
25	12	Субот.	Епіфанія	† Урбана	4 12	7 42	5 00 "	3 16 "	
26	13	Неділ.	Н. 3 по В.Ілкер.	Н.п.З.С.Им.	4 11	7 44	6 20 н	3 44 "	
27	14	Понед.	Ізидора ☽	Івана	4 10	7 45	7 39 "	4 17 "	
28	15	Вівто.	Пахомія	Вільгельміни	4 09	7 46	8 57 "	4 58 "	
29	16	Середа	Теодора	Максиміліяна	4 08	7 47	10 07 "	5 47 "	
30	17	Четвер	Андроніка	Боже Тіло	4 07	7 48	11 05 "	6 47 д	
31	18	Пятни.	Петра	Анелї	4 06	7 49	11 53 "	7 57 "	

Важніші події історичні: 1. мая від 1890 року є робітничим святком. 3. мая 1894 стріляють жандарми страйкуючих в Фалькенав. 4. мая 1899 страйк 12. тисячів ткачів в Берні. 5. мая 1818 уродив ся Карло Маркс. 16. мая 1848 маєва революція в Відні. 22. мая 1875 соціалістичний конгрес в Іота. 23. мая 1498 спалено Савонаролю в Фльорелції. 31. мая 1848 велика гірничка катастрофа в Пшібрамі.

Замітки господарські: Кіньчити сіяти ярину; ячміль, просо, гречку. Сіяти вику на насїне. Сіяти мішанку для худоби. Другий посів льну. Садити барабулі і росаду капусти на брукви. Кіньчити направи дахів, полтів і мостів. Лагодити запас масла і сира. Полоти бураки і пшеницю.

Червень

має 30 днів

Числен. після Н.с. с.с.	Дні тижня	Рускі свята	Римські свята	Сонця		Місяця		Зміни місяця	
				схід	зах.	схід	захід		
1	19	Субот.	Патрикія	Граціяна	4 06	7 50	12 — д	9 11 д	
2	20	Неділ.	Н.4 по В.Талалея	Н.2 по С.Ераз.	4 05	7 50	12 31 "	10 25 "	☾ Послід. квад. д.3.о 6 г.25 м.
3	21	Понед.	Конст.і Єлени ☾	Кльотильди	4 05	7 51	1 02 "	11 38 "	рано. Змінчи- во, по більший части гар.пог.
4	22	Вівто.	Василіска	Квірина	4 04	7 52	1 28 "	12 50 "	
5	23	Середа	Михайла	Боніфатія	4 03	7 53	1 52 "	1 59 "	
6	24	Четвер	Симеона	Норберта	4 02	7 54	2 15 "	3 06 "	
7	25	Пятни.	Усіхн.гл.св.Ів.Хр.	Серце Ісуса	4 02	7 55	2 37 "	4 12 "	
8	26	Субот.	Карпа	Мерарда	4 01	7 56	3 00 "	5 18 "	☉ Нів д.11 о 10 г.55 м.
9	27	Неділ.	Н.5 по В.Елядия	Н.3 по С.Фелі.	4 01	7 56	3 27 "	6 19 "	рано. Гар.пог. Рано холодно.
10	28	Понед.	Евтихія	Маргарети	4 01	7 57	3 57 "	7 21 "	
11	29	Вівто.	Теодозії ☾	Варнави	4 01	7 58	4 32 "	8 18 "	
12	30	Середа	Ісаака	Івана	4 01	7 58	4 13 "	9 10 "	☉
13	31	Четвер	Вознесеніє Г.	Антона	4 00	7 59	6 00 "	9 57 "	☾ Перша квад. д.19.о 4 г.ран.
14	1	Пятни.	Юстина	Іоана	4 00	8 00	6 53 "	10 36 "	По біль. части сухо і тепло.
15	2	Субот.	Ів.Суч. (управо.)	Віта	4 00	8 00	7 51 "	11 09 "	
16	3	Неділ.	Н.6 по В.Люкен.	Н.4 по С.Бена	4 00	8 01	8 52 "	11 39 "	
17	4	Понед.	Митрофана	Адольфа	4 00	8 01	9 56 "	12 — "	
18	5	Вівто.	Доротєя	Ієрвазія	4 00	8 02	11 03 "	12 06 "	☉ Повня д. 25.о 10 год. 33 м. вечер.
19	6	Серед.	Ляріона ☾	Юліяна	4 00	8 02	12 10 "	12 29 "	Почасти дощі; тепло.
20	7	Четвер	Теодота	Сильвестра	4 00	8 02	1 20 "	12 53 "	
21	8	Пятни.	Теодора	Альойзія	4 00	8 03	2 34 "	1 16 "	
22	9	Субот.	Кирила, Теклі	Павліни	4 00	8 03	3 36 "	1 42 "	
23	10	Неділ.	Зелені Свята	Н.5 по С.Едель.	4 00	8 03	4 51 "	2 12 "	
24	11	Понед.	Пресьв. Тройці	Івана Хрест.	4 00	8 03	5 10 "	2 48 "	
25	12	Вівто.	† Онуфрія ☾	Проспера	4 01	8 03	6 29 "	3 32 "	
26	13	Середа	Акиліни	Івана	4 01	8 03	8 51 "	4 27 "	☉ Довготодня : 3 поч.міс.15 г. 44 м.,прикінц. 16 год.
27	14	Четвер	Єлісея	Владислава	4 01	8 03	9 46 "	5 34 "	
28	15	Пятни.	Амоса	Льва	4 02	8 03	10 29 "	6 49 "	
29	16	Субот.	Тихона	ПетраіПавл.	4 02	8 03	11 03 "	8 05 "	
30	17	Неділ.	Н. 1 по С. Ман.	Н.6 по С.Павл.	4 03	8 03	11 32 "	9 23 "	

Важніші події історичні: 2. червня 1902 гірничка катастрофа в Бориславі. 2. червня 1902 масовий морд робітників у Львові. 5. черв. 1902 перемога будівельного страйку в Станіславові. 6. черв. замах Березовського на Александра II. 8. Червня 1878 замах Нобілінга на Вільгельма. 9. червня 1892 III конгрес австрійських соціалістів. 12. червня 1848 революція в Празі. 13. червня 1849 Росія здавлює угорське повстання. 14. червня гірничка катастрофа в Карвіні (232 трупи). 29. червня 1898 заведено виімкового стану в Галичині.

Замітки господарські: Смажити конфітури і галюрету з агресту, порічок, ягід та трускавок. Варити малиновий сок. Збирати лікарські зела і липовий цвіт. Підкладати переліг і вважати, щоби ріля не ствердла.

Липень

має 31 днів

Числен. після	Дні тижня	Рускі свята	Римські свята	Сонця		Місяця		Зміни місяця	
				схід	зах.	схід	захід		
Н.с.	с.с.								
1	18	Понед.	Леонтія	Теогальд.	4 04	8 03	11 57 н	10 37 д	☾ Посл. квадра д. 2. о 3г. 39 м. попол. Спека, бури згромам. відтак погода.
2	19	Вівто.	Юди апост. ☾	Пос.Пре. Д.М.	4 04	8 03	12 —	11 48 „	
3	20	Середа	Методія	Геліодора	4 05	8 02	12 21 „	12 58 „	
4	21	Четвер	Юліяна еписк.	Йосифа Каляс.	4 06	8 02	12 40 „	2 04 „	
5	22	Пятни.	Евзевія, Юліяна	Фільомени	4 07	8 01	1 07 „	3 10 „	
6	23	Субот.	Агрипіни М.	Ісаї прор.	4 07	8 01	1 32 „	4 14 „	
7	24	Недїл.	2.по Со.Рож.І.Х.	7 Н.п.З.С.Пу.	4 08	8 00	2 01 „	5 15 „	☉ Нів д.10.о 4г. 23 м. по полудни сухо, тепло.
8	25	Понед.	Февронї м.	Елисавети	4 08	8 00	2 34 „	6 13 н	
9	26	Вівто.	Давида преп.	Йоана Дамаск.	4 09	7 59	3 12 „	7 08 „	
10	27	Середа	Самеона	Амалї муч.	4 10	7 59	3 56 „	7 56 „	
11	28	Четвер	Кира і Йоана	Целагї муч.	4 11	7 58	4 48 „	8 37 „	
12	29	Пятни.	Петра і Павла	Генриха	4 12	7 58	5 45 „	9 13 „	
13	30	Субот.	Собор. 12 апост.	Маргарити	4 13	7 57	6 46 „	9 44 „	
14	1	Недїл.	Ли.Зпо Сош.К.і Д.	8Н.поЗ.С.Бо.	4 14	7 57	7 48 „	10 11 „	☾ Перш. квадра. д. 18.о 2г. 17 м. по полудни. Дощі, сильні спеки опісля.
15	2	Понед.	†Шо.Ризи.Пр.Бог.	Розісл. апост.	4 15	7 56	8 52 „	10 35 „	
16	3	Вівто.	Анатолїї, Якинт.	Преч.Д.М.шк.	4 16	7 55	9 59 „	10 58 „	
17	4	Середа	Андрія крит.	Алексїя Берти	4 17	7 54	11 07 „	11 20 „	
18	5	Четвер	†Кприл.іМетод.☉	Симеона з Ли.	4 18	7 53	12 17 „	11 44 „	
19	6	Пятни.	Атаназія	Вінкента з Па.	4 19	7 52	1 30 „	12 — „	
20	7	Субот.	Томи преп.	Чеслава і Кас.	4 20	7 51	2 45 „	12 11 „	
21	8	Недїл.	Зпо Сош.Прокоп.	9Н.п.З.С.Пра.	4 21	7 50	4 03 „	12 42 „	☉ Повня д. 25.о 5г. 35 м. рано. Часті дощі, кілька погїдн. днів.
22	9	Понед.	Панкратія	Марїї Магд.	4 23	7 49	5 19 „	1 21 „	
23	10	Вівто.	† Антонія печ.	Аполїнарня	4 24	7 48	6 29 „	2 09 „	
24	11	Середа	Ольги кн. р.	Христини му.	4 25	7 47	7 30 н	3 09 „	
25	12	Четвер	Ілярія, Прокл. ☉	Якова апост.	4 26	7 46	8 19 „	4 20 „	
26	13	Пятни.	Гаврила Арх.	Анни М.П.Д.М	4 27	7 44	8 59 „	5 39 „	
27	14	Субот.	Онисима	Наталїї Дїви	4 28	7 43	9 32 „	6 59 д	
28	15	Недїл.	5 по Сошет.† Вол.	10Н.поЗ.С.Ін.	4 29	7 42	10 00 „	8 15 „	Дов. дня з поч. міс. 15 г. і 59 м. а при кінці 15 год. і 3 м.
29	16	Понед.	Атиногена	Марти дїви	4 31	7 41	10 24 „	9 30 „	
30	17	Вівто.	Марини в муч.	Авдї Сенни	4 32	7 39	10 47 „	10 43 „	
31	18	Середа	Емїліяна, Якинта	Ігнатія Льой.	4 33	7 37	11 11 „	11 52 „	

Важніші події історичні. 2. липня 1897. Страйк 100 тисяч робітників в Англії. 4. липня 1776 оголошено незалежність північної Америки. 6. липня 1535 страчено Тому Моруса, а 1415 року спалено на стосі Гуса. 12. липня 1903 страйк рільних робітників на Угорщині. 14. липня 1889 міжнародний соціалістичний конгрес в Парижи. 16. липня 1762 убито царя Петра III. 17. липня 1903 рільничі страйки в східній Галичині. 20. липня 1830 повстане карбонаріїв в Неаполі. 21. липня 1773 знесено закон Єзуїтів. 26. липня 1896 Міжнародний соціалістичний конгрес. 27. липня 1830 Липнева революція в Парижи.

Календар господарський. Лагодити все до звоження збіжа. Прятати і чистити стодоли, направляти молотільні. Останна орка під ріпак і збір ріпаку. Жнива жита і пшениці, а відтак вівса, ячменю та мішанки сїяної по гною.

Серпень

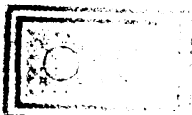
має 31 днів

Числен. після Н.с.с.с.	Дні тижня	Рускі свята	Римські свята	Сонця		Місяця		Зміни місяця	
				схід	зах.	схід	захід		
1	19	Четвер	Лип. Макрини ☉	Серц. Пет. в о.	4 34	7 36	11 36 н	12 59 н	С Посл. квадра дня 1. о год. 3 минут 31 рано перев. погідн., бурі і док.
2	20	Пятни.	† Ілїї прор.	Пр. Д. М. Анге.	4 36	7 35	12 — „	2 04 „	
3	21	Субот.	Симеона юрод.	Знайд. с. Стеф.	4 38	7 33	12 03 „	3 07 „	
4	22	Неділ.	6 по Шест. Марії	2Н.п.З.С. До.	4 39	7 32	12 35 „	4 07 „	Нів дня 9. о 7 го. 42 мин. рано. Сильні вітри, спеки, бурі ☉ Перш. квадр. дня 16. о 10 го. 11 мин. вечер. часті дощі і бурі, але біль. погідних днів. ☾ Повня дня 23. о 1 го. 21 мин. по пол. бур. зав. з дощ.
5	23	Понед.	Теофіля Тр.	Маг. Б. ен.	4 40	7 31	1 11 „	5 02 „	
6	24	Вівто.	† Бориса і Гліба	Преобр. Госп.	4 41	7 29	1 53 „	5 53 „	
7	25	Середа	† Усп. св. Анни	Кастана	4 43	7 27	2 42 „	6 37 д	
8	26	Четвер	Ермолая, Парак.	Кир. Рож. Бр.	4 44	7 26	3 38 „	7 14 „	
9	27	Пятни.	Панталей, в мч. ☉	Романа	4 45	7 24	4 38 „	7 47 „	
10	28	Субот.	Прохора, Інокент.	Лаврентия	4 47	7 23	5 41 „	8 15 „	
11	29	Неділ.	7 по Сош. Кал.	12Н.п.З.С. Зу.	4 48	7 21	6 44 д	8 41 „	
12	30	Понед.	Сили	Кляри	4 49	7 20	7 51 „	9 04 н	
13	31	Вівто.	Евдокима прав.	Гіполита	4 51	7 18	8 58 „	9 26 „	
14	1	Середа	Серпень. † Ч. Хр.	Евзевія	4 52	7 16	10 08 „	9 49 „	
15	2	Четвер	Пер. мош. св. Стеф.	Успеніє Бор.	4 53	7 15	11 18 „	10 14 „	
16	3	Пятни.	Ізаакія, Тальм. ☉	Роха	4 55	7 13	12 31 „	10 42 „	
17	4	Субот.	Готрок. в Ефезї	Лїберата	4 56	7 11	1 46 „	11 17 „	
18	5	Неділ.	8 по Сошест. Евс.	13Н.п.С. Елен.	4 58	7 09	3 00 „	11 59 „	
19	6	Понед.	Преобр. Госп.	Бенїни	4 59	7 08	4 10 „	12 — „	
20	7	Вівто.	Дометія, Пул.	Стефана	5 00	7 06	5 13 „	12 41 „	
21	8	Середа	Емїліяна, Леонт.	Іоанни Фрем.	5 02	7 04	6 07 „	1 56 „	
22	9	Четвер	Матїя апост.	Філібер., Тим.	5 03	7 02	6 52 н	3 10 „	
23	10	Пятни.	Лаврентия муч. ☉	Філіппа муч.	5 04	7 00	7 28 „	4 29 „	
24	11	Субот.	Евпла, Клявдії	Вартоломея	5 06	6 58	7 58 д	5 49 „	
25	12	Неділ.	9 по Соше. Фотія	14Н.п.С. Люд.	5 08	6 56	8 24 „	7 06 „	
26	13	Понед.	Максима	Зефіринн	5 09	6 54	8 49 н	8 21 н	
27	14	Вівто.	Теодозія неченск.	Пер. св. Хрест.	5 10	6 52	9 12 „	9 33 „	
28	15	Середа	Успеніє Пр. Бог.	Августина	5 12	6 50	9 37 „	10 44 „	
29	16	Четвер	Образа Господн.	Усік. Іоан. Хр.	5 13	6 49	10 02 „	11 51 „	
30	17	Пятни.	Мирона	Рожї з Ліми	5 14	6 47	10 34 „	12 56 „	
31	18	Субот.	Фльора і Лавра	Раймунда	5 16	6 44	11 09 „	1 58 „	

Важніші події історичні. 4. серпня 1903 генеральний страйк в Одесі. 2. серпня 1864 масові морди польських революціонерів. 4. серпня 1789 проклямує національний збір права чоловіка. 6. серпня 1893 міжнародний соціалістичний конгрес в Ціріху, а 1900 смерть Вільгельма Лікнехта, 7. серпня 1869 утворене німецької соціал-демократичної робітничої партії. 13. серпня 1849 кінець угорської революції. 31. серпня 1864 умер Фердинанд Лясаль.

Замітки господарські. Докінчене прятаня і воження жита, пшениці, гороху, бобу, вівса, вики, проса, гречки і льну. Молотити жито та пшеницю на озимий засів. Кінчати орку під озимину і сіяти жито. Збирати насіне з городовини на висадки, сушити его та переходувати в сухім місци. Закладати шкілки на дерево.

Вересень

має 30 днів

Числен. після Н.с.с.с.	Дні тижня	Рускі свята	Римські свята	Сонця		Місяця		Зміни місяця	
				схід	зах.	схід	захід		
1	19	Неділ.	10 п. Сош. Анд.	Верес. Егідія	5 17	6 42	11 49 д	2 57 н	☉
2	20	Понед.	Самуїла	Юста еп.	5 18	6 40	12 —	3 48	Нів
3	21	Вівто.	Тадея апост.	Ізабелі, Брон.	5 20	6 38	12 36	4 34	д. 7. о 10 го.
4	22	Середа	Агатоника	Розалії діви	5 21	6 36	1 29	5 13	9 м. веч. З по-
5	23	Четвер	Іриня	Лаврентія	5 22	6 34	2 28	5 47	чатку погідно,
6	24	Пятни.	Евтиха св. муч.	Захарії прор.	5 24	6 32	3 30	6 18	д відтак бурі
7	25	Субот.	Тита, Вартоло. ☉	Рейні діви	5 25	6 30	4 36	6 45	д зі зливами.
8	26	Неділ.	11 п. Сош. Адріяна	16. Рожд. П. Д.	5 27	6 28	5 43	7 08	☾
9	27	Понед.	Сави	Георія	5 29	6 26	6 49 н	7 32	Перш. квадр.
10	28	Вівто.	Августа, Мойсея	І. П. Д. М. Ник.	5 30	6 24	7 58	7 54	д. 15. о 4 г. 46 м.
11	29	Середа	† Усікн. гл. с. Йоан.	Якннта і Про.	5 31	6 22	9 10	8 18	рано. Пере-
12	30	Четвер	Александра	Івідона	5 33	6 20	10 22	8 46	важно погідні
13	31	Пятни.	Пол. пояс. Пр. Бог.	Товії	5 34	6 18	11 35	9 17	і лагідні дни.
14	1	Субот.	Вересен. Симеона	Воздвж. Ч. Хр.	5 35	6 16	12 49	9 55	
15	2	Неділ.	12 по Сош. Мам. ☽	17 Нп. З. С. Ник.	5 37	6 14	2 00	10 43	☉
16	3	Понед.	Антима	Людмили дів.	5 38	6 12	3 04	11 42	Повня
17	4	Вівто.	Завила, Мойсея	Лямберта	5 39	6 10	4 00	12 —	д. 21. о 10 г. 39 м.
18	5	Середа	Захарії,	Томи з Вілян	5 41	6 08	4 45	12 49	вечером.
19	6	Четвер	Чудо Арх Михайл.	Януарія	5 42	6 06	5 23	2 05	Ранні мраки,
20	7	Пятни.	Созонта. Макар.	Евстахія	5 43	6 03	5 56	3 27	впрочім ла-
21	8	Субот.	Рож. Пр. Д. Мр. ☉	Матея ап.	5 45	6 01	6 23 д	4 45	гідно.
22	9	Неділ.	13 п. Сош. Иоак.	18 Н. п. З. С. М.	5 46	5 59	6 48	6 02 н	☾
23	10	Понед.	Минодори. Митр.	Теклі діви	5 47	5 57	7 12	7 15	Посл. квадра
24	11	Вівто.	Теодори преп.	Герарда	5 49	5 55	7 37	8 27	д. 29 о 4 год.
25	12	Середа	Автонома	Клеофи	5 51	5 53	8 02	9 37	43 м. по пол.
26	13	Четвер	Корнилія сотн.	Кипріяна	5 52	5 51	8 32	10 44	Мрака, хмар,
27	14	Пятни.	Воздв. Чесн. Хр.	Козми і Дамія.	5 54	5 49	9 05	11 46	дощі.
28	15	Субот.	Никити, Фільотея	Вячеслава	5 55	5 46	9 43	12 47	
29	16	Неділ.	14 п. Сош. Евф. ☽	19. Мих. Арх.	5 56	5 44	10 07	1 41	Довгогядня :
30	17	Понед.	Софії, Віри, Над. Л.	Еронима	5 57	5 42	11 18	2 30	13-25 г. 11-45 г.

Важніші події історичні: 2. вересня 1872 міжнарод. конгрес соціалістів в Газі. 4. вересня 1870 Франція республікою. 5. вер. 1869 конгрес інтернаціоналки в Базилю. 6. вересня 1868 конгрес інтернаціоналки в Брукселі. 9. вересня 1867 конгрес мира в Женеві. 13. вересня 1893 побіда першого страйку будівельних робітників у Львові по 10 днях треваня. 13. вересня 1893 винятковий стан в Празі. 23. вер. 1900 міжнародний соціалістичний конгрес в Парижі. 28. вер. 1864 повстанє інтернаціоналки. 30. вер. 1890 знесено в Німеччині закон проти соціалістів по 12 літнім треваню.

Записки господарські. Збирати яблука і грушки на переховок, робити повила і сушені овочі. Кінчити сіяти озимину. Косити і звозити отаву. Рубати і квасити капусту.

ЖОВТЕНЬ

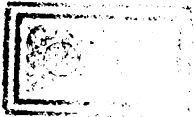
має 31 днів

Числен. після	Дні тижня	Рускі свята	Римські свята	Сонця		Місяця		Зміни місяця	
				схід	зах.	схід	захід		
1	18	Вівто.	Вересень. Евфем.	Жов. п. Д.Рожд.	5 59	5 40	12 — н	3 12 н	☉
2	19	Середа	Трофима	Леодегарда	6 00	5 38	12 16 "	3 48 "	Нів
3	20	Четвер	Евстахія, Татяни	Кандида	6 01	5 36	1 17 "	4 18 "	д.7.о 11г.26 м.
4	21	Пятни.	Кондрата, Іпатія	Франц.Сераф.	6 03	5 34	2 21 "	4 46 "	передп. Дощі,
5	22	Субот.	Фоки.Іони преп.	Плякида	6 04	5 32	3 27 "	5 10 "	кіль. дн.погод.
6	23	Неділ.	15 п. Сош. †Зач.И.	20 Нп. З. С. Бр.	6 05	5 30	4 36 "	5 33 "	☾
7	24	Понед.	Теклі перв. ☉	Юстини діви	6 07	5 28	5 46 "	5 55 "	Перш. квадр.
8	25	Вівто.	Евфрозини, Пафн.	Вінкент. Бриг.	6 09	5 26	6 57 н	6 21 д	д.14.о 11г.7 м.
9	26	Середа	† Йоана; Богосл.	Діонізія	6 10	5 24	8 10 "	6 48 "	передполудн.
10	27	Четвер	Калістрата М.	Франца Борд.	6 11	5 22	9 25 "	7 19 "	Вітри, холод,
11	28	Пятни.	Харитона, Вяч.	Плякиди муч.	6 13	5 20	10 41 "	7 55 "	рано мрака.
12	29	Субот.	Киріяка, Теофана	Максиміліяна	6 15	5 18	11 54 "	8 39 "	
13	30	Неділ.	16 по Сош. Григо.	21. Нп. З. С. Ед.	6 17	5 16	1 00 "	9 33 "	☉
14	1	Понед.	Жов. †Покр.п. Б ☉	Каликста пап.	6 18	5 14	1 57 "	10 38 "	Повня
15	2	Вівто.	Кипріяна, Юстин.	Іадвигі і Тер.	6 19	5 12	2 45 "	11 49 "	дня 21. о 10 г.
16	3	Середа	Діонізія	Іалля, Фльор.	6 21	5 10	3 23 "	12 — "	22 м. перед.
17	4	Четвер	Єротея. Верон.	Люцини, Ядв.	6 22	5 08	3 56 "	1 05 "	Лагідна, осін.
18	5	Пятни.	Харитини, муч.	Луки Еванг.	6 24	5 06	4 24 "	2 22 "	погод., відтак
19	6	Субот.	† Томи апост.	Петра з Аль.	6 25	5 04	4 48 "	3 38 "	дощі і холод.
20	7	Неділ.	17 п. Сош. Сергія	22. Н. Феліц.	6 27	5 02	5 12 "	4 52 "	☉
21	8	Понед.	Нелагії ☉	Уршулі	6 28	5 01	5 36 "	6 05 н	Послід. квад.
22	9	Вівто.	† Якова апост.	Қордулі	6 30	4 59	6 00 д	7 15 "	д.29.о 8г. 57 м.
23	10	Середа	Евлампія	Йоана Капіст.	6 32	4 57	6 29 "	8 24 "	передполудн.
24	11	Четвер	Філіппа, Теоф.	Рафаїла Арх.	6 33	4 56	7 01 "	9 32 "	Зразу зимно.
25	12	Пятни.	Ірова, Андроніка	Йоана Кант.	6 34	4 54	7 37 "	10 35 "	мрачно, від-
26	13	Субот.	Карпа муч.	Евариста	6 36	4 52	8 19 н	11 33 "	так слота.
27	14	Неділ.	18п. Сош. Параск.	23 Н. Савини	6 37	4 50	9 07 "	12 25 "	Довгота дня.
28	15	Понед.	Люкіяна	Симеона і Юд.	6 39	4 48	10 02 "	1 10 "	З початку мі-
29	16	Вівто.	Льонгіна сотн. ☉	Наркіза	6 40	4 46	11 01 "	1 47 "	сяця 11г. 41 м.;
30	17	Середа	Андрей, Осії прор.	Клявдія, Мар.	6 42	4 44	12 — "	2 19 "	при кінці
31	18	Четвер	† Луки еванг.	Вольфганга	6 43	4 43	12 05 "	2 47 "	місяця 10 год.

Важніші події історичні: 2. жовтня 1861 світовий соціалістичний конгрес в Кур. 6. жовтня 1848 бунт серед війська в Відні. 10. жовтня 1893 проєкт виборчої реформи Тафого. 14. жовт. 1894 демонстрації робітників в Кракові за загальним голосуванем. 19. жовтня 1878 Винятковий закон проти соціалістів. 21. жовт. 1879 Союз рільничий в Ірландії. 23. жовт. 1641 різня в Ірландії. 29. жовтня 1869 Літа землі і праці в Англії.

Замітки господарські: Прятати з поля останки огородини і ба-
рабольш. Гнати свині до ліса на жолудь і бучину. Орати стерниска
під ярину. Кормити дійні корови листками капусти. Наводню-
вати луки.

Падолист

має 30 днів

Числен. після	Дні тижня	Рускі свята	Римські свята	Сонця		Місяця		Зміни місяця	
				схід	зах.	схід	захід		
1	19	Пятни.	Жовтень. Иоіла	Падол. В. С. Св.	6 45	4 42	1 09 д	3 13 д	<p>☉</p> <p>Нів</p> <p>д. 5 о 11 г. 44 м.</p> <p>вечер. Ранки</p> <p>поч. погідні і</p> <p>лаг. част. змін.</p> <p>☾</p> <p>Перша квад.</p> <p>д. 12 обг. 20 м.</p> <p>попол. Часті</p> <p>мраки, вітри і</p> <p>студ. від. пого.</p> <p>☀</p> <p>Повня</p> <p>д. 20 о 1 г. 10 м.</p> <p>рано. Хмарно,</p> <p>холод., сніг, з</p> <p>дощ., мраки.</p> <p>☾</p> <p>Послід. квад.</p> <p>д. 28 о 5 г. 26 м.</p> <p>рано. Мороз,</p> <p>сту. сніг з дощ.</p>
2	20	Субот.	Артемія в муч.	День задуш.	6 47	4 40	2 16 "	3 35 "	
3	21	Неділ.	19 п. Сош. Лларіон	24 п. З. С. Губр.	6 48	4 39	3 26 "	3 58 "	
4	22	Понед.	Глікерії	Кароля Боро.	6 50	4 37	4 37 "	4 22 "	
5	23	Вівто.	† Якова Бра. Го. ☉	Захарія і Елис.	6 52	4 35	5 51 "	4 47 "	
6	24	Середа	Арети, Атаназія	Леонарда	6 54	4 33	7 06 н	5 15 "	
7	25	Четвер	Маркіяна	Геркуляна	6 55	4 32	8 24 "	5 51 "	
8	26	Пятни.	Димитрія В. мч.	Севара, 4 кор.	6 56	4 31	9 41 "	6 34 д	
9	27	Субот.	Нестора муч.	Теодора	6 58	4 29	10 53 "	7 26 "	
10	28	Неділ.	20 п. Сош. † Парас.	25 н. п. З. С. Ан	6 59	4 28	11 55 "	8 29 "	
11	29	Понед.	Анастасії	Мартина	7 01	4 27	12 46 "	9 39 "	
12	30	Вівто.	Зиновія і Зин. ☾	Покр. П. Д. М.	7 03	4 25	1 27 "	10 54 "	
13	31	Середа	Стахія, Наркиза	Станислава, К.	7 04	4 24	2 01 н	12 — "	
14	1	Четвер	Падол. † Космі і Д.	Серафина	7 05	4 23	2 29 "	12 10 "	
15	2	Пятни.	Аклидіна П. Г. вм.	Леопольда	7 07	4 22	2 54 "	1 24 "	
16	3	Субот.	Айталя, Йосифа	Отмара, Едм.	7 09	4 20	3 17 "	2 37 "	
17	4	Неділ.	21 п. Сош. Йоони.	26 н. п. З. Саль.	7 10	4 19	3 39 "	3 47 "	
18	5	Понед.	Галактіона муч.	Оттона	7 11	4 18	4 03 "	5 01 "	
19	6	Вівто.	Павла еп. Клявдії	Елисавети	7 13	4 17	4 29 "	6 09 "	
20	7	Серед.	Ероніма, Лаза. ☀	Фелікса з В.	7 15	4 16	4 58 "	7 16 "	
21	8	Четвер	Михайла Арх.	Введе. П. Д. М.	7 16	4 15	5 32 "	8 21 "	
22	9	Пятни.	Онисифора, Теок.	Кикилії	7 18	4 14	6 12 д	6 23 "	
23	10	Субот.	Ераста, Ореста	Климентя	7 19	4 13	6 58 "	10 19 "	
24	11	Неділ.	22 п. Сош. Міни В.	27 н. п. З. С. Ио.	7 21	4 12	7 51 "	11 06 "	
25	12	Понед.	† Йосафата	Камерини Дів.	7 22	4 12	8 47 д	11 46 "	
26	13	Вівто.	† Йоана Златоус.	Конрада	7 23	4 11	9 49 "	12 21 "	
27	14	Середа	† Филіпа апост.	Вірлія	7 25	4 10	10 52 "	12 50 "	
28	15	Четвер	Гурія Самона ☾	Крисцентія	7 26	4 09	11 58 "	1 15 "	
29	16	Пятни.	† Матея еванг.	Сатурніна	7 27	4 09	12 — "	1 39 "	
30	17	Субот.	Григорія новок.	Андрея	7 28	4 08	1 04 "	2 01 "	

Важніші події історичні: 2. пад. 1901 конгрес австрійської соціалдемократії в Відні. 3. падолиста 1848 барикади у Львові. 6. падолиста 1890 повішено попа Петра Сцетенного. 17. падолист 1878 замах на італійського короля Гумберта. 18. падолиста 1830 оголошено незалежність Бельгії. 21. падол. 1694 родив ся Вольтер. 22. падолиста 1863 арештовано Лясяля під закидом державної зради. 28. пад. 1820 уродив ся Фрідріх Енгельс. 29. падолиста 1830 повстане в Варшаві.

Замітки господарські: Збирати яловец на лік для худоби. Ховати наряди господарські під дахи, щоби не грубіли на морозі і не тріскали. Обкладати хати загатами. Вивозити навіз в поле під бараболі.

Грудень

мас 31 днів

Числен. після	Дні тижня	Рускі свята	Римські свята	Сонця		Місяця		Зміни місяця	
				схід	зах.	схід	захід		
1	18	Неділ.	Шад. 23 п. Сош. Шл.	Груд. 1 Ад. Еліг.	7 30	4 07	2 14 д	2 23 н	☀ Нів д. 5 о 11 г. 28 м. передполуд. Почасти пого- да, мрачно і студено.
2	19	Понед.	Авдія, Варлаама	Бібіяни діви	7 31	4 07	3 26 „	2 46 „	
3	20	Вівто.	Григорій, Анатом.	Францішка К.	7 33	4 06	4 41 „	3 13 „	
4	21	Середа	Введено Пр. Бог.	Варвари	7 34	4 06	5 59 „	3 44 „	
5	22	Четвер	Филимона, Кик. ☉	Сави	7 35	4 06	7 18 н	4 23 „	
6	23	Пятни.	Григорий еп.	Николая	7 36	4 05	8 35 „	5 12 „	
7	24	Субот.	Катерини в муч.	Амврозия	7 37	4 05	9 43 „	6 13 д	
8	25	Неділ.	24 п. Сош. Клим.	2 Ад. Неп. Зах.	7 38	4 05	10 41 „	7 23 „	☾ Перш. квадр. д. 12 о 3 г. 21 м. рано. Дощ, сніг. мокро і студено.
9	26	Понед.	Якова	Леокадії	7 39	4 05	11 28 „	8 40 „	
10	27	Вівто.	Якона перв. Чом.	П. Д. М. З. Л. Ев.	7 40	4 05	12 05 „	9 57 „	
11	28	Середа	Стефана, Тринар.	Дамазия	7 41	4 05	12 35 „	11 44 „	
12	29	Четвер	Парамона, Фил. ☽	Александра	7 42	4 05	1 01 „	12 — „	
13	30	Пятни.	† Андрея ап.	Лукії і Отилії	7 43	4 05	1 24 „	12 28 „	
14	1	Субот.	Груд. Наума, Філ.	Спірідіона	7 44	4 05	1 46 „	1 40 „	
15	2	Неділ.	25 по Сош. Авак.	3 Адв. Фортун.	7 45	4 05	2 09 „	2 50 „	☉ Повня д. 19 о 7 г. 1 м. пополудни. Зовсім по- гідно дуже студено.
16	3	Понед.	Софронія	Аделяїди	7 46	4 05	2 33 „	3 59 „	
17	4	Вівто.	† Варвари, Іоана	Лазаря	7 47	4 05	3 00 „	5 07 „	
18	5	Середа	Сави преподоб.	Грацияна	7 48	4 05	3 31 „	6 11 „	
19	6	Четвер	Николая Чуд. ☼	Демезия	7 48	4 05	4 09 „	7 13 „	
20	7	Пятни.	Амврозия еп. Мед.	Теофіл., Лібер.	7 49	4 05	4 52 „	8 11 „	
21	8	Субот.	Ісаяна. Пред. З.	Томі ап.	7 50	4 06	5 42 „	9 03 „	
22	9	Неділ.	26 по сош. Неп. З.	4 Адв. Зенона.	7 50	4 06	6 38 д	9 46 „	☽ Посл. квадра д. 28 о 12 г. 16 м. рано. Студінь, мрака, хмар- но, вітер, сніг.
23	10	Понед.	Міни, Ерм.	Вікторії	7 51	4 07	7 39 „	10 22 „	
24	11	Вівто.	Даниїла стовпн.	Адама і Ев. Віг.	7 51	4 07	8 42 „	10 53 „	
25	12	Середа	Спірідіона еп.	Рожд. Христ.	7 51	4 08	9 44 „	11 19 „	
26	13	Четвер	Евгенія, Ореста	Стефана	7 52	4 09	10 49 „	11 43 „	
27	14	Пятни.	Филимона	Іоана еванг.	7 52	4 10	11 55 „	12 04 „	
28	15	Субот.	Ельвтерія, св. м. ☽	Дітий уб. у Ве.	7 52	4 10	12 — „	12 26 „	
29	16	Неділ.	Праотців. Апея	1 п. Р. Х. Томі	7 52	4 11	1 03 „	12 48 „	Дов. дня з поч. міс. 8 г. і 37 м., а пр. кі. 8 г. 20 м.
30	17	Понед.	Даниїла прор.	Давида кор.	7 53	4 12	2 15 „	1 11 „	
31	18	Вівто.	Севастіяна	Сильвестра	7 53	4 13	3 29 „	1 39 „	

Важніші події історичні. 4. груд. 1868 знесено тілесні кари в австрійськiм війську. 6. груд. 1896 Революційна демонстрація в Петербурзі. 9. груд. 1893 Велянт кидає бомбу в французськiм парламенті. 12. груд. 1897 величезне робітниче віче в Кракові. 18. груд. 1773 початок війни о незалежність північної Америки. 25. груд. 1893 першій конгрес австрійських заводових організацій. 26. груд. 1825 бунт декабристів в Петербурзі. 28. груд. 1571 уродив ся астроном Кеплер. 31. груд. 1888 першій конгрес австрійської соціал-демократії в Гайнфельд.

Календар господарський. Підгодовувати добре поросні льохи; догодовувати ячменем вепрі на заріз. Обвивати соломомо щепи в садах. Вивозити дерево з ліса під будову і на опал. При добрім морозі молотити конюшину. Продавати збіже.

Лісня труда.

Тиранив міць паде негідна,
вже кривда сьвіта їх валить —
рука трудівника побідна
у гріб неволю повалить.

Крушім пересудів закони.
нова зоря най загорить, —
для нашої самовборони —
рукам і мозкам говорить!
з усіх грудий гремить най хор:
в гору трудівника прапор!

Кругом вимовно все говорить,
що з праці, руху встало все, —
нехай же тóму, хто все творить,
свободу слухність принесе!

Крушім пересудів закони
і т. д. і т. д.

Най висхне сліз кровавих море,
скінчить ся підлая борня,
пропадуть фарисейства змори,
погасне сьвітло злого дня!

Крушім і т. д. і т. д.

Гей проч, застарілі пороки,
що так до них наш сьвіт привик —
і проч нерівности пророки!

Най вмовкне братовбійчий крик!

Крушім і т. д. і т. д.

Спільная праця дасть нам сили,
твердий і певний в бою хід —
і з тим, що в серці порішили,
кріпкі дійдемо до побід!

Крушім і т. д. і т. д.

С. Леонід.

Програма соціал-демократичної робітничої партії в Австрії.

(ухвалена на партійнім з'їзді в Відні 1901. року.)

Соціал-демократична робітничка партія в Австрії бореться о увільнене з кайдан господарської залежності, політичної неволі і духового гнету цілого народу без згляду на різницю народности, раси та пола. Причина негідних нинішних відносин лежить не в поодиноких політичних урядженнях, але в факті, який ууловнює і опановує суть цілого нинішнього суспільного устрою, то є в сім, що средства праці згуртувалися виключно в руках кількох посідачів. Посідач робочої сили, кляса робітничка, попадає через се в найтяжшу залежність від посідачів средств праці і землі, від кляси дідичів, капіталістів, яких політичне і господарське пановане находить свій вираз в нинішній клясовій державі.

Технічний поступ, зростаюче згуртовуване витворювання посідання, сполука всеї господарської сили в руках капіталістів і капіталістичних гуртів справляє, що щораз ширші круги самостійних перед тим промислових підприємців і дрібних мужиків тратять свої средствадо витворювання і попадають просто або посередно як зарібники, служба, або довжники в залежність від капіталістів. Росте число пролетарів, але підносить ся також степень їх визиску і через те спосіб життя що раз ширших верстов працюючого люду попадає в що раз більше противенство до скоро зростаючої сили витворчої его власної праці і до безнастанного зросту ним самим витворених богацтв. А задля безпляновости капіталістичного способу витворювання повстаючі господарські кризи з їх наслідком: безробітя і нужди — це прискорюють і заострюють той розвиток.

Однак чим більше розвиток капіталізму обурює пролетаріят, то пролетаріят стає що раз більше примушеним і що раз більше здібним до борби проти капіталу. Упадок самостійного витворювання робить що раз більше лишнім і шкідливим самостійне посідане, а тимчасом повстають звільна конечні духові і матеріальні пред условини для нових форм суспільного витворювання на підставі суспільної власности на средствах вотворювання. Рівночасно приходить пролетаріят до свідомости, що він мусить сей розвиток попірати, прискорювати, та що перехід средств витворювання в суспільне посідане мусить бути цілею загалу народа, а добуте політичної сили его средством в борбі за волю для робітничої кляси. Тільки клясово свідомий і до клясової борби з'організований пролетаріят може бути подвижником того конечного розвитку. З'організувати пролетаріят, усвідомити его про его положене і задачі, зробити его фізично і морально здібним до борби і удержати его таким, ото властива програма соціал-демократичної партії Австрії і до здійснення тої програми буде она уживати всіх средств, які до тої ціли служать і які відповідають природному почутю права у народа.

Соціал-демократична робітнича партія в Австрії буде ві всіх політичних і господарских питаннях завше заступати клясові інтереси пролетаріяту і буде протиділати всім змаганням до затемнення клясових ріжниць та енергічно бороти ся проти визиску робітників на користь буржуазних партій.

Соціал-демократична робітнича партія Австрії є партиєю міжнародною: она осуджує привілеї народности, так само як привілеї роду і пола, посідання і походження і заявляє, що борба проти визиску мусить бути міжнародною, як міжнародним є сам визиск. Она осуджує і поборює всякі ограничення свободи слова так само як всяку опіку з боку держави і церкви. Она бореть ся о законну охорону способу життя працюючої кляси і за те, щоби пролетаріятови добути на всіх областях публичного життя можливо великий вплив.

Виходячи з сих заложень соціал-демократична робітнича партія в Австрії жадає передовсім:

1. Загального. рівного, безпосередного і тайного виборчого права в державі, краю і громаді для всіх горожан без ріжниць пола від 20 року життя починаючи і пропорціональної си-

стеми виборів ; відбування виборів в дни, який законно є вільний від праці ; трилітніх законодавчих період ; платні для вибраних послів.

2. Безпосереднього народного законодавства на основі права, предклатати і відкидати закони ; самостійности і самоуправи народу в державі, краю і громаді.

3. Знесеня всіх законів, які ограничають право свободи думки ; а особливо заведеня цілковитої свободи преси через знесенє ограниченя кольпортажі друків і знесенє всіх законів, які ограничають право зборів і стоваришень.

4. Знесеня всіх ограничень свободи переселеня, а особливо знесеня всіх законів проти волокит і знесеня шупасу.

5. Переведеня закона, на підставі якого урядники, що вкоротили політичні права одиниць або товариств, булиби строго карані.

6. Забезпеченя независимости судам ; безплатности виміру справедливости і оборони правної ; відшкодованя для невинно арештованих і засуджених ; вибору судів присяглих загальним рівним і тайним правом голосованя ; підчиненя всіх горожан звичайним законам і судам ; знесеня кари смерти.

7. Державної і громадської організації служби санітарної ; безплатного уділюваня лікарської помочи і лічних средств.

8. Оголошеня релігії річию приватною ; розділу церкви від держави і оголошеня церковних і релігійних громад приватними стоваришеннями, які мають свої справи цілком самостійно залагоджувати ; обовязкового цивільного слюбу.

9. Обовязкової, безплатної і свіцкої школи, якаб відповідала вповні потребам і розвиткови поодиноких народів ; безплатних средств до науки, та удержаня коштом держави всіх дітей в школах нисших, а в середних і висших тих дітей, які до висшого образования мають здібности.

10. Заміни всіх безпосередних податків і данин степенєво зростаючим податком від доходу, маєтку і спадщини.

11. Заступленя постійного війська народною миліцією ; вихованя до загальної здібности до оборони ; загального узброєня ; права, щоб народне заступництво рішало про війну і мир.

12. Усуненя всіх законів, через які жінка зглядом мушцини є чи то після права публичного, чи цивільного упослідженою.

13. Увільнення господарських робітничих стоваришень від всіх тягарів і обмежень, які спинюють їх діяльність.

Як *minimum* робітничої охорони жадає австрійська соціал-демократія :

1. Повної свободи зборів, правного узнання заводських організацій, законного зрівняння зарібників через знесення приписів про службу.

2. Осьмогодинного робочого дня без застережень і без винятку.

3. Заборони нічної роботи з винятком тих заводів, яких технічна натура не дозволяє на перерву; однак нічну роботу жінок і нелітних робітників треба безвинятку заборонити.

4. Повного недільного відпочинку через 36 годин.

5. Строгого переведення наказу заробкованя дітей низше 14. років; достаточної, законної охорони для учеників і малолітніх робітників.

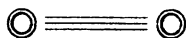
6. Заборони жіночої роботи в заводах особливе для жіночого організму шкідливих.

Всі ті приписи є важні для всіх заводів (для великого промислу, промислу перевозового, ремесла, торгівлі, промислу домашнього.

Утворення промислового інспекторату; збільшення числа інспекторів і надання їм виконуючої власти; співділання робітничих організацій при контролюваню виконуваня законів о охороні робітників через вибраних ними інспекторів і інспекторок.

На підприємців, які нарушилиб закони о охороні робітників, належить наложити кари, яких би не можна було замінити на грошеві.

Обезпечене робітників треба піддати цілковитій реформі через заведене обезпеченя на старість і на случай нездібности до праці як також обезпеченя для вдів і сиріт і належить его віддати в заряд обезпеченим.

Справи національні в програмі австрійської соціал-демократичної робітничої партії.

(ухвала партійного з'їзду в Берні 1899. року).

Позаяк національні спори в Австрії спинюють всякий політичний поступ і всякий культуральний розвиток народів, позаяк ті національні спори випливають в першій лінії з політичної застарілості наших публичних уряджень і позаяк вкінці впроваджуване національних спорів є одним зі средств, через які пануючі кляси забезпечують собі пановане та спи-нюють кождей сильніший обяв справдішних інтересів народу,

З'їзд заявляє :

Остаточне полагоджене справ язикових і національних в Австрії в зміслі рівного права, розуму і рівноправности є передовсім культуральним жаданям і лежить для того в інтересі пролетаріяту; оно є можливе лише в справді демократичній суспільности, яка основується на загальнім, рівнім і безпосереднім виборчим праві, в якій усунено всі шляхоцкі привілеї так в державі, як і в краю, бо лише в такій суспільности годні прийти до слова працюючі кляси, які на ділі є чинником удержуючим державу і суспільність ;

плекане і розвиток національних особливостей всіх народів Австрії є можливе лише на основі рівного права і при усуненю всякого утиску і для того передовсім треба поборювати так бюрократично-державний централізм як і фєвдалні привілеї країв.

При сих условинах і то лише при таких буде можливо завести в Австрії в місце національної ворожнечі національний порядок, признаючи слідуєчі головні засади :

1. Австрію треба перемінити на демократично-федеративну державу народностей.

2. В місце історичних країв коронних треба витворити національно відграничені самостійні тіла адміністраційні, яких законодавство і заряд відбував би ся в народних палатах вибраних на підставі загального, рівного і безпосередного виборчого права.

3. Всі області народної самоуправи того самого народа творять разом національно суцільний союз, який свої національні справи цілком самостійно полагоджує.

4. Права національних меньшостей має боронити спеціальний парламентом ухвалений закон.

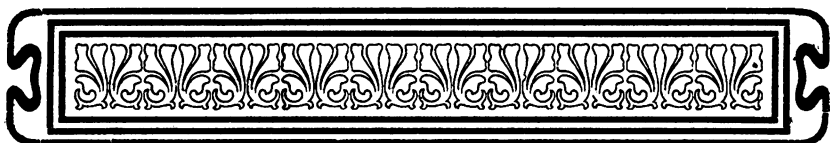
5. Ми не узнаємо жадних національних привілеїв і для того відкидаємо жадане одної державної бесіди; о скільки одна бесіда для порозуміння є потрібна, має ухвалити парламент.

З'їзд партійний, як орган міжнародної соціал-демократії в Австрії, висказує переконане, що на основі тих повисших засад є можливе порозумінне меже народами;

він заявляє також урочисто, що признає право кожній народности на національну екзестенцію і на національний розвиток;

заявляє однак також, що народи можуть кожний крок свого культурного поступу добути лише в тісній солідарности зі собою, а не в взаємній нерозумній борбі проти себе, та що особливе робітнича кляса всіх народів в інтересі кожного поодинокого народу, як також і в інтересі загалу мусить держати ся сильно міжнародної боевої спілки і міжнародного збратаня і вести свою політичну і заводову борбу в суцільній цілості і єдности.

Як виглядає політична і заводова організація соціал-демократичної робітничої партії в Австрії?

Кляса робітнича дізнає нині великого шокривдженя так на поли політичним як і господарским. Тому, бажаючи доконати цілковитого перевороту в житю суспільнім на свою користь, кляса робітнича мусить єднатись так в політичні, як і в господарські організації. Під зглядом господарским організує соціал-демократична партія робітників в заводові, або фахові товариства. Сі товариства гуртують в собі робітників після поодиноких фахів (заводів). Так приміром возьмім металюрґічних робітників, тоб то робітників, що заняті в металюрґічному промислі. В кожній місцевости мають они місцеві організації, над якими стоять краєві організації. Всі організації краєві і місцеві становлять один державний союз робітників металюрґічних в Австрії. Так як робітники металюрґічні, так організують ся і робітники будівельні, робітники желізничі, робітники промислу деревляного, коротко всі фахи робітників. Сі заводові організації мають на ціли передовсім запевнити вплив робітничій клясі на господарку в кожній галузи промислу в державі. В сих організаціях робітники приготовляють ся до обнятя в свої руки цілого державного господарства і єго заряду, і для того сі організації для робітників дуже важні. В сих організаціях робітники обговорюють справи своїх заводів, і борять ся зі своїми визискувачами чи то страйком, чи бойкотом. В сих організаціях они складають для себе гроші на таку борбу. З природи річи випливає, тому що сила сих заводових організацій бере ся з того, що в сі члени даного фаху є в організації згуртовані — що

до тих організацій можуть належати і не товариші партійні. Партія старається лише мати вплив на ті організації, не зборюючи до них доступу і не членам партії. Сі організації заводові засновують ся на статутах затверджених правительством. Заряди так місцеві, які і краєві та державні вибирають ся членами організації, або безпосередно, або через вибраних делегатів.

Відмінно троха витворюється організація політична. Она не опирається на статутах затверджених правительством, лише є так званою вільною організацією, впливаючою з доброї волі інтересованих. Ся вільна організація повстає по довірочних зборах, без відома правительства, але людей вибраних на представителів організації публично оголошується ся, а навіть правительство само їх узнає.

Найвисшим партійним тілом є спільний партійний конгрес (з'їзд), який відбувається ся найменше що два роки. Лише конгрес той має право змінити програму партії і порадкувати ціле партійне жите. Перед ним є також відвічальною спільна партійна езекутива. Він полагоджує всі справи що до аїтації, тактики і організації партії. На сей конгрес вибирає кождий виборчий округ по двох делегатів, а коли в котрім окрузі є і жінки, то організації жіночі вибирають ще осібну одну делегатку. В округах де є більше народностей, має кожда язикова група право вислати двох делегатів на конгрес. Окрім того кожда з'організована промислова група якогось народу має право вислати одного делегата на конгрес. В кінці право участі в конгресі мають всі партійні послі і члени заряду партії.

Конгрес назначує місце осідку спільного заряду партійного (спільної езекутиви), який складається з членів заряду партійного: німецького, українського, польського, чеського, італійського і полудневно-славянського. Ті однак заряди поодиноких національних партій, що їх місцем осідку не є місце осідку спільного заряду, не можуть входити в цілости до спільного заряду, але лише вибирають своїм заступником одного члена, який мешкає в місци осідку спільного партійного заряду. Так приміром українська соціал-демократична партія вибирає від трох літ своїм заступником в спільнім заряді у Відни д-ра Яросевича. Сей спільний партійний заряд полагоджує всі

спільні партійні справи для цілої держави і є за свою діяльність відвічальним перед спільним конгресом держави.

Окрім сих двох партійних тіл, спільних для цілої держави, існують національні партійні організації, як приміром, німецька, українська, польська соціал-демократична партія і т. д. Сі національні організації полагоджують всі справи, які не є спільними справами для всіх народів Австрії. Они ухвалюють способи агітації, тактики і організації, узвглядняючи особливі відносини своїх народів. Ми займемося ту ближше розумієть ся організацією української соціал-демократичної партії.

Отже найвисшим тілом в нашій партії є партійний конгрес, або партійна конференція, яка відбуваєть ся що два роки на весну у Львові. Участь в тім партійнім з'їзді беруть делегати поодиноких робітничих організацій кожної місцевости. Заряди повітові партії, і редактори партійних органів, мають право, вислати по одному делегатови на конгрес. Розуміє ся що і послы партійні мають право і обовязок брати участь в конгресі. Також всі члени партійного заряду (екзекутиви) української соціал-демократичної партії беруть участь в з'їзді, а так само члени зарядів партійних иньших народностей.

На сім партійнім з'їзді виберає ся також партійний заряд (екзекутиву), який через два роки заряджує справами партії, яко виконуюче тіло. Заряд партійний складає ся тепер с 12. членів, головою заряду партійного є на рік 1906 і 1907 Іван Возняк, секретарем партії знову Володимир Левинський.

Окрім сих краєвих партійних інституцій, яких обсяг ділання обнимає Галичину і Буковину, є в нашій партії ще слідуєчі інституції :

Комітети повітові, які полагоджують справи партійні свого повіту ;

місцеві мужі довіря, які є злучниками між місцевими, а повітовими і краєвими організаціями ;

організації місцеві, які є основою партійного житя.

Сі організації місцеві є : 1) заводові ; 2) просьвітні.

Заводові організації, у яких члени платять стало тижневі вкладки, мають на ціли передовсім з'організувати робітників, роз'яснити їм їх клясовий робітничий інтерес, слідити за розвитком фахів робітничих, старати ся о піднесене платні за працю, о скорочене часу праці, переводити борбу з фабри-

кантами і дідами при помочи страйків, бойкотів і мирних представлень. Сі заводові організації наші можна що до їх організації поділити на мійські, у яких організують ся фабричні робітники і сільські, у яких організуєть ся сільський робучий люд. Сі послідні почали у нас доперва творити ся. Розумієть ся, що у заводових організаціях гуртують ся всі робітники даної місцевости без ріжниць народности.

Просьвітні організації наші се товариства «Волі», яко філії товариства «Воля» у Львові. Сі товариства знов мають на ціли передовсім просьвітити робітників, вказати на ріжниць між робітниками і капіталістами, роз'яснити цілу неправду нинішного суспільного устрою і вказати на способи, якими кляса робучого люду має прямувати до знищення нинішних несправедливих порядків, а до заведеня нових і справедливих.

Сі місцеві і просьвітні організації, ся армія робітнича — се і головна сила партії. Они вибирають делегатів на повітові і краєві конференції (з'їзди).

Членом партії є кождий, хто визнає партійну програму і так морально як материяльно причиняєть ся до розвитку партії і до осягнення соціалістичного ідеалу. Кождий член є обовязаний читати партійні часописи, належати до партійних організацій і платити партійний податок. Хто поповнив якесь нечесне діло, той членом партії бути не може. Кождий член, що провинить ся проти вимогів партії може бути включеним. Від виключеня місцевими організаціями має виключений право відклику до комітету повітового і краєвої екекутиви, а в кінци до краєвого з'їзду. Комітети повітові мають право завісити ухвали організацій місцевих, а знов партійна екекутива має право завісити ухвали комітету повітового. В кінци з'їзд партійний має право завішувати ухвали всіх інституцій партійних, а навіть змінити ухвали попередних з'їздів.

Оттак в коротких нарисах представляєть ся організація австрійської соціал-демократичної партії, в якої склад входить і наша українська соціал-демократична партія. А так, як соціал-демократичні партії всіх народів Австрії лучать ся в одну спілку австрійської соціал-демократії, так знов соціал-демократичні партії всіх народів сьвіта лучать ся з собою в сьвітовий союз міжнародної соціал-демократії, чого видимим знаком є міжнародні соціалістичні конгреси, які що 4. роки

відбувають ся. На ті конгреси з'їзджають ся делегати від соціал-демократичних партій всіх держав сьвіта і так обраджують спільні справи робітників на цілім сьвіті, обраджують способи, як би побороти спільного робітничого ворога : капіталізм, який також є міжнародний.

РОБІТНИК.

Рішард Демель.

Маємо ліжко, маєм дитину,
дружино !
Маємо й працю, і то у двійку,
і сонце і дощик і вітер є в нас,
і нам хибує тільки дурниця,
би волю мати, як тая птиця :
лиш час !

Як вийдем в поле в недільну днину,
дитино !
і понад колосем далеко й шороко
синяві блищать ластівята,
тоді не хибує убрання у нас,
би красними стати як тії пташата :
лиш час !

Час тільки ! ми вітримо буряний гуд,
ми люд.
Ще тільки маленькая вічність —
нічо не хибує нам жінко, дитино,
як все те, що творить ся тут через нас,
би сьмілими стати, як птахів родина,
лиш час !

Переклав С. Яричевський

Л А Н Ц Ю Г.

(Оповідання естета).

Кожного вечера ми забирались в самий затишний куток камери, розсажувались або й розлягались по койках і починалась наша бесіда. На довгому столі блимала лямпочка, за іратою лютувала негода, в корридорі дзвякав ключима жандар, але ми про все те забували, захоплені легкокрилими думками споминів.

У нас було встановлено, що кожний по черзі мусить оповісти що-небудь цікаве зі свого життя. Коли оповідання справді було таке дуже, що схоплювало нас і виносило з цієї камери, з цього дому неволі туди, де колись і нас милувало життя, то оповідач на цілих три черги увільняв ся від обов'язків дежурного по камері.

Черга була за нашим естетом Миколою. Він, хвилюючись, витягнув з - під своєї подушки якийсь зшиток і, шарпаючи себе са борідку, устав і заговорив :

— Я, товариші, оповідати так не можу... Гм, гм... Значить, той... Значить, ви вибачте мені, що я буду читать те, що написав... Коли той.., коли вам не сподобаєть ся, ви скажіть.. Може воно написано дуже... гм.. суб'єктивно, але я все те переживав і воно мені дуже близьке..

— Ну, годі! Валяйте!.. Без передмов! — перебили його.

Він сів і розгорнув зшиток. Коло його поставили лямпочку і видно було, як дріжали йому руки. Було трохи ніяково й смішно .

— Ну, так от... — хрипло промовив він і почав читать :

* * *

Це було тоді, як мене випустили з тюрми. Два роки я ждав волі, але, коли діждав ся, вона не дала мені здійснення моїх надій і бажаннь. Життя обманило мене.

А як я любив це Життя! Кризь мою ірату не раз вишкирляла на мене свої білі, холодні зуби зима; що-день тупі, маленькі люди кололи мою душу гострими муками; знесилений мозок не раз падав під вагою понурих, сірих дум; але любов моя до його все росла. Я ждав його, мого Владику - Життя. Я думав, що воно насамперед відогріє своїм ніжним диханнем моє замерзле серце, обвие мене стомленого квітками кохання і краси; приголубить і в дужих та ніжних обіймах заспокоїть мене. І краплю за краплею я ховав палку жагу в своєму серці, щоб потім з ним упитись до безумства.

Але, коли ці тупі люди зняли ірату й штовхнули мене до його, воно обманило мене. Воно грубо схопило мене й зразу кинуло в вогонь, де кують ся мечі боротьби, де чорним димом стоїть насильство й зло, де тільки де-коли блиска іскрою Краса і Ніжність. А коли я був незадоволений, воно гордо проходило повз мене й дихало мені в лице холодними, нудними днями. А потім знов хапало мене, безсилою, й шпурляло в вогонь борні, регочучи з мого безсилля.

В той час я дістав лекцію на 15 рублів у одної буржуйки-вдови. У неї було безліч дітей і племінниця Єлена. І от коли я став ходити на цю лекцію, серце мені перестало плакати, а в грудях стало затишно та тепло, як ранньою весною в лузі; а потім там зацвіли квітки. Сталось це через Єлену. Чи була гарна вона? Ні, вона була прекрасна. Коли я скажу вам, що в неї були очі, як зорі, як найтаємніші мрії, що вона була струнка, як тополя, ви все одно не уявите собі її краси. Вона була прекрасна!

Часто, скінчивши лекцію з Петрусем, я виходив і ждав її на розі вулиці. Я не міг не ждати її, бо був прикутий вже до неї тим ланцюгом, який рветь ся тільки з шматками серця. Вона знала це, бо раз у раз зустрічала мене насмішкватою посмішкою й недбало говорила:

— А ви все таки чекаєте? Бідненький!.. Ну, ходім...

І ми йшли. Куди? Хиба я знав або хотів знати? Вона заходила куди-сь в яких-сь своїх справах, а я ждав її, потім знов ішли і знов вона заходила у магазин або в який-сь будинок.

Иноді після лекції вони запрошували мене (певно, що з ввічливості тільки) «на чашку чаю». Я залишався, залазив в самий темний куток вітальні й звідти слідкував, як Єлена командувала всіма. Вона командувала й тіткою й своєю кузинею Катрею, бо й тітка й Катря думали процати її за добрі гроші якому небудь з її поклонників. А їх у неї була ціла зграя. Було де-кільки жирних золотих мішків, де-кільки простітуток мужеського полу, один чи два професіональних убивців з шпорами і навіть одна поважна канцелярська машина з великою лисиною й тонкими губами. Вони всі гризлились між собою за неї, а вона панувала над ними. І це не дивно, бо не тільки люди, але й мішки та машини повинні користись коханій доні Життя, Красі.

Я не гриз ся з ними і се було так же чудно, як була чудна моя убого вдягнена постать серед їхніх фраків, білих жилетів, блиску й розкошів. Вони раз у раз вороже й з незрозумінням поглядали на мене, але що мені було до того, коли вона дивилась на мене й з очей її мені лилось у душу тепло та світло.

І я завжди сидів у кутку й дивив ся, як вона коверзувала ними. І страшенно смішно було дивитись і слухати, як мішок або машина співала славу Красі!

А вона сама?... Вона страждала з ними! Вона страждала, бо була жорстока до них. Дуже не можуть бути добрими; але, коли вони страждають, вони бувають жорстокими.

Але вони вміють бути й ніжними.

І от одного разу сталось так.

Ні мішків, ні простітуток не було, коли я, скінчивши лекцію, залишав ся з нею у вітальні. Ми довго балакали й вона була задумлива від нашої розмови.

— Скажіть, Петровичу, — раптом звернулась вона до мене (вона раз у раз звала мене тільки по батькові) — ви мали коли небудь близьку-близьку людину? Таку близьку, як своє серце?

— Для чого?

— Ах, «для чого»! Так.. Мали? Ні?

— Ні...

Вона замовкла й задумалась. Потім пушисті вії її здригнулись і очі її м'яко лягли на всю мою душу.

— А як се повинно быть гарно.. Правда? — Криво посміхнулась вона — «Як своє серце»... Ніколи не зрадить, не продасть.. Все зрозуміє й простить... І піддержить.

Десь над головою ридали звуки рояля, але мені здавалось, що ридали в мене в душі згуки її голосу. Вона знов замовкла й задумчиво грала палцями по столі, а груди її здіймали ся помалу й теж ніби задумливо.

Я дивив ся на неї й, як і завжди близь великої краси, невідома туга за чим-сь бажаним, за чим-сь безмірно далеким і великим і боляче і солодко ссала мені серце. В душі здіймалось що-сь везиразне, незрозуміле й дужо кликало куди-сь, кликало що-сь пожаліти, що-сь побідити, здійснити що-сь хороше, велике.

А вона, дивлячись куди-сь у далечінь, знов шопотіла:
— Гарно... спертись так... на плече близької людини... Узнати, що не виприне воно з під твоєї руки... Дуже, близьке плече...

Мені не хотілось говорити. Мені хотілось притулитись до цієї ручки, припасти до неї й по ній передати в душу її хоч частину жагучої тути моєї.

Було тихо—тихо. Журливі звуки рояля жалілись де-сь на його-сь і хотілось впасти на коліна перед нею й цілувати землю коло ніг її. Я схилив голову на стіл і замер. Вона поворохнулась, і я почув, як вона простягнула руку й ніжно-ніжно погладила мене по голові. Я не здригнувся, як здригнулась вся моя душа, я повний щасливих риданнь замер бояв ся зітхнуть, щоб не сполохать цієї руки.

— Простіть мене Петровічу!.. — тихо донеслось до мене.
Я ледве прошепотів:

— За що?

Вона не зразу одповіла.

— «За що»?.. За те, що я така погана, гидка., а ви—хороший...

Вона замовкла. Потім глибоко зітхнула, раптом нахилилась до мене і... жагуче поцілувала мене в висок. Я замер, а в душу мені ввірвав ся цілий стовп вогню й скажено закрутив ся у крові.

Але, коли я підвів голову, вона глухо й поспішно сказала:
— Ідїть до дому.. Не треба.. Потім.. Ідїть...

Стоп так крутив ся, що я ледве зміг вийти на улицю.

Після того вона перестала бути зо мною насмішкуватою. Але, тільки я запевнив ся у цьому, в мені родилась Надія, яка зараз же породила Ревність. І обидві, мати й дочка, стали рости й битись мені в душі. Од цього там було раз у раз брудно, стояв розгордіаш і хотїлось гризтись з мішками й проститутками, які похотливо обнімали її своїми маслянистими поглядами.

Але тут ще горячий сором за це все страшенно пік і не щадив навіть чистих куточків серця. Ох, як соромно иноді бувало! Уявіть: звідти, де скреготали зубами Злидні, де під чорним крилом Праці стогнала понура пісня Ненависти і Помсти, де рождались для того, щоб бути гноєм під гарні квітки Життя, — звідти я йшов туди, де дзвенїли чаші, де лунали пісні сластолюб'я, де жирними ногами ступали по цьому гною й рвали зрощені соком його гарні квітки Життя.

Ви думаєте, що це було легче, ніж ходити по колючих цвяхах? Ви думаєте, легко було від тих довірчивих поглядів, якими мене стрічали там «в низу», не знаючи, що я був там «в горі?» Ці погляди були тими цвяхами, що рвали мені душу.

Але я не міг уже, не мав вже сили розірвати той ланцюг, яким так міцно був прикутий. Я затикав рани від цвяхів її поглядами й ходив.

І я ходив, не бажаючи рвати ланцюга, але не бажаючи й тягнути за ним. Я хотїв сам тягнути його. І мені здавалось, що я це зможу, бо й она так задумливо й уважно слухала, як я оповідав їй про Життя, про боротьбу, про страждання й радощі її.

Але раз після лекції я прийшов в їдальню. Тут було шумно, весело, людно. Єлена метнувши оком в мішків, проститутток, занадто радісно привітала мене й посадила коло плоскої, вугрюватої Катрі.

— Ну, далі! Максиме Андрієвичу! — скрикнула вона.

Мішок Максим Андрієвич поправив сервету під кадиком, що трусив ся, як холодець і, схиливши голову на плече, сказав:

— Та що далі? Розумієть ся, я одмовив...

— Одмовили? А завод? Стоїть?

— Стоїть.. Спочиває.. — зітхнув мішок.

— А робітники?

— І робітники спочивають.., се-бто страйкують...

— Чуєте Петровичу? раптом крикнула до мене Єлена — Ах, я й забула, що ви не знаєте, в чому річ.. Це, бачите, хай вам буде відомо, у Максима Андрієвича є завод, який виробляє мило. Дуже гарне мило, навіть я купую його...

Вона засміялась, а вони всі соромливо потупились, ніби перед ними оголювали тіло їхньої матері.

— Еге-ж! А робітники застрайкували. І уявіть собі: Максим Андрієвич каже, що це йому як раз на руку, бо завод тепер мало користи давав. От бачите як!.. Ну, добре! А як би ви хоч трохи задовольнили їхні вимоги? Га?.. Максиме Андрієвичу!

— То це б однаково було безумство — не дивлячись на неї, неохоче пробурмотів той.

— Гм... „Безумство“ — посміхнулась вона — Як люди боять ся безумства... Ну, а як би я схотіла, щоб ви зробили безумство, зробили-б? — підвела вона раптом голову й рішуче зупинила на його жирному лиці свої блискучі очі.

Мішок скоса, знизу вгору, насторожено й пильно глянув на неї, як глядить стара курка на пролітаючу шупліку, й, одвернувшись, нічого не сказав.

Лице Єлені потемніло і похмурилось.

— Ну? Що-ж ви? — серйозно спитала вона.

Тітка затурбувалась. Вона раз у раз мені нагадувала висхлу на березі ставка широко, плоску жабу. І вона, справді, була жаба, палохлива і гідка.

— Ах, Леночко! — раптом скрикнула вона — Я й забула тобі сказати; сьогодні вранці, уяви собі....

Єлена шпурнула в неї запаленим поглядом і, повернувшись всім тілом до мішка, сказала:

— Ну? Боїтесь безумства?

Мішок, не підводячи голови, тихо промовив:

— За всякий крам платить ся рівноцінною монетою...

Стало враз напружено — тихо.

— Моне-е-тою? — протягнула Єлена — Не розумію... Її думаючі очі зупинились на мені, не помічаючи напружено-байдужих поглядів, нічого не помічаючи.

Мішок насторожено дивився в тарілку.

— А!! — спалахнула вона — і глянула на його.

Струна моєї уваги натягнулась до болю.

Вугрювата Катря, машина, офіцери затаїли дихання, слідкуючи за боротьбою Золота й Краси.

— Значить, отвертий торг? — криво посміхнулась Єлена.

— Леночко! — пискнула жаба, але Краса навела на неї гнівний погляд і та притихла.

— Так торг? — повторила Єлена, зблідши й сміючись гострим і сухим, як бите скло, сміхом.

Мішок почервонів і став стурбовано сопти.

— Розумій, як зна-а-єш... — насмішкувато проспівала машина, ніби байдуже роздивляючись що-сь на стелі.

— Ну, добре! — тріпнула головою Єлена — Будемо торгуватись! Так слухайте ж: ні-я-ких мо-нет!! Чуєте?! Ніяких! Я хочу. Робите? Ні?

Мішок витер піт з лица й зирнув на неї.

Ох, яка вона дужа була тоді! Вона була така дужа, що сила її придушила мій гнів і притягла до себе всю мою душу. Гордий дуб, що з напруженою, скаженою упертістю стрічає кудлатими грудьми грохочучу бурю, не міг би зрівняти ся з нею в гордості і силі, що біла їй тоді з лица. Розуміть ся мішок скорив ся. Він посміхнув ся, як посміхають ся люди, яким наступили на мозоль і перепрошують, приклав закуті в перстені руки до грудей і сказав:

— О, коли вам так хочеть ся, то я зроблю...

Вони всі радісно зітхнули, бо його покірність не зачіпала їхніх інтересів, а вона, окинувши усіх торжествуючим поглядом, гордо засміялась і, схопивши бокал з вином, підняла до гори й дзвінко, задирливо крикнула:

— А коли так, то за здоровля страйкарів!

Вони всі з регітом схопили й собі бокали й стали наливати в них вина, стали наливати крови тих, за чиє здоровля вони пили її.

Я не лив, я боров ся в цей час з своєю кровю, що гнівно рвала моє серце й скажено крутила в мозку слова проклятя, слова обурення їй, веселій переможниці золотого мішка.

Боячись, що не здержу своєї крові, я непомітно вийшов і пішов до дому. Всю ніч я не спав і думав.

А в ранці через посильного дістав такого листа :

«Сьогодні о п'ятій годині будьте в Офіцерському Саду над прирвою. Хочу Вас бачити. З приводу вчорашнього. Єлена.» Коли я прийшов туди о п'ятій годині, вона стояла вже над прирвою, спершись спиною на поручні.

— Чого ви втікли вчора? — сурово й пильно озирнула вона мене.

Боже! Який солодкий, теплий біль став мені в грудях! Які безсилі, далекі, чужі стали нічні, безнадійні думи й холодні, рішучі постанови мої! Як хотілось вірити в це морозне, сине небо, в ці карлючковаті голі дерева, в радість життя, в побіду правди.

— Ну? Щож ви мовчите? Чого втікли? Розсердились? Правда?

Я нахилив голову, боячись щоб вона по очах мені не побачила мого раювання з її гнівної муки, що видніла у неї в губах?

— Хіба-ж я зробила що-сь погане? Яж допомгла вашим! цим робітникам... Що-ж вам ще?

Але з цими словами в мозок мені ввірвались нічні думи й нанесли у серце холоду.

— А ви думали про них, коли помагали? — спитав я.

— Чи думала? Певно...

— Правда?

— Та вже-ж!... Розумієть ся, я не знаю їх, але-ж... я знала, про кого говорила. Кумедно!

Нічні постанови, сурові і гнівні, присунулись ближче й запалили серце.

— Ні! Ви не думали про них... — глухо сказав я. — Колиб ви думали, ви не моглиб, у вас не сталоб сил з такою безгуздою легкодухістю посміяти ся з того, що ви зробили. Ви думали про свою силу над жирною свинею, що хтіла купить вас, а не про тих, з кого ви реготали так смачно...

— Я? Реготала?... І не думала...

— Реготали!... Ні, підождіть, дайте мені договорити, я так багато передумав за цю ніч. Скажіть, що ви хочете від мене? Для чого я вам здав ся, я пролетарій, чужак серед вас, для чого? На віщо ви говорите до мене такими ніжними очима? На віщо?

— Не знаю... — понуро, з досадою промовила вона.

Одна з постанов гарна й захоплююча, вступила в мозок і схвилювала серце.

— Слушайте, Єлено Михайлівно! Ходіте зо мною! Покиньте цей базар, де так ганебно торгують вами. Ходіте зо мною!

— Куди?

— Туди, «в низ», до тих, над котрими ви сміялись учора. Слушайте, хиба ви не бачите, що вами торгують? Хиба ви не знаєте, що коли вас купить яка-сь свиня, то ви будете їй десертном після її жирних обідів з людської крові та сліз? Як ви можете так дешево продавати цю величезну силу, цю Красу, цю розкішну посмішку життя за цей бруд і мерзоту?! Як ви не цініте своєї сили.. Ви-ж сила, страшенна сила! Ви знаєте, що таке Краса? Це той вогонь, до котрого линуть і звірі, й птиці, й люди. Полохливі вовки боять ся й збігають ся на його, легкодушні метелики горять на йому, людина кує на йому меч і йде за ним туди, де буде все вогонь, де буде все Краса. Краса—це могучий голос життя. Дивіть ся: навіть ці ваші свині, павіяни чують його й скоряють ся йому. Правда вони по своєму, по свинячому чують Красу. Свиня з солодким хрюкованнем затаскає вас в bagno і пожере з помями: похотливий павіян обслінить, обпаскудить вас і загризе; машина засушить вас. Але все таки они чують її, Красу. А ви, ви самі, що ви робите з своєю силою?! Ви-ж подумайте: пройде час, настане старість і ви самі власними руками будете рвати з одчаю своє серце за споганене життя своє. Настане час і життя спитає: «що ти зробила з тим, що я дало тобі?» Що ви скажете? «Я зарила в землю твій дарунок? Я видала його на порпанне свиням?» Так?

Вона мовчала. Сонце, червоне і гнівне сідало на небосхилі. В низу за прирвою немов розсипане велитенською рукою шу-

міло місто. Чорні фабричні димарі, як загрубілі палці Праці хмуρο й перестерегаюче здіймались до неба й неначе грозились кому-сь.

Серце щеміло. Боляче, тяжко було дивитись на ці горді уста, тісно зложені, що немов заклились не випускати з себе муки, що стояла де-сь за ними в грудях.

— О, як мені жаль вас.. — прошепотів я.

— Ну, прошу! — спалахнула вона. Я не терплю жалю до себе!

Я зчулив ся. В саду було порожно. Цікаві ворони дивились на нас з вершечків дерев і краканнем оповіщали одну про свої спостереження над нами.

— Так... — хрипло промовив я. — Значить, я їду від вас...

Треба таки розірвати цей ланцюг... Я цієї ночі поставив це.

Вона швидко глянула на мене й зараз же одвернулась.

— Через що? — тихо й покїрно вирвалось у неї.

— «Через що?» Через те, що в мене немає сили потягнути вас з собою, немає голосу крикнути вам «їди!!..» Слухайте: ходїте зо мною, ходїте туди, до тих, що отовплені гидотою, тьмою, страхїттям життя. Ходїте, вони так потребують Краси, радощів життя. Вони так ждуть вас!...

— Який ви чудний! Я ж нічого не знаю, не вмю...

— Нічого! Ви тільки полюбїть їх, ви тільки з'умїйте зрозумїти їх. І ви зробите чудеса. Ви тільки прийдїть до них, покажїть їм себе і цим ви вже багато зробите. Цим ви скажете їм: «Браття! Дивїть ся: Життя повинно бути прекрасним, життя повинно бути таким, як я. Сміліще-ж, одважніще, товариші, у бїй за прекрасне життя!» І, повірте, вони зрозумїють вас, вони скорїше повірять вам, нїж десяти агїтаторам, вони будуть боготворити вас, вони у проміннях Краси омїють сажу й бруд нецтва, вони заплачуть і стануть левами. Ах, ходїте, Єлено, до них!

— Смішний ви, Петровичу! Я чужа їм, вони менї чужї...

— Нічого! Ви змиєте душу свою в їхнїх сльозах, ви зіллетесь з їхнїми бажаннями і станете рїдною їм. І ви ж самі, самі ви будете ж и т и ! Ви не зарите свого талану, а понесете туди, де він найбільш потрібний, і життя сторицею від-

дасть вам за його. Треба тільки зтрусити з себе все старе, сей гнітучий туман виховання вашого, який-же душить вас, Блено!

Вона мовчала, а я жадно ловив на її прекрасному лиці хоч маленький рух згоди.

— Ні, Петровичу — рішуче й холодно глянула вона на мене — Я не можу.. Я не здатна до цього. Мене арештують, посадять в тюрму... Ні, у мене не хватить сил... Ну, ходім до дому, пізно вже...

Між нами стала похмура, холодна стіна мовчання. Сонце, не бажаючи більше слухать нас, розгніване, червоне зайшло за темну смугу ліса й тільки край неба немов засоромлене палало і червоніло над містом. Ворони, занудившись мабуть слухати нас, замовкли й чорними плямами стирчали поміж вітями.

— Ну, ходіте-ж, Петровичу — м'яко прошепотіла вона.

Я не хотів пускати до себе в душу се шопотінне, але воно м'якою, пронирливою хвилею пролізло в груди й там почало що-сь танути, розливатись теплом по всьому тілі й підступати риданням до горла.

А вона, помовчавши, знов зашепотіла:

— Ви сердитесь на мене? Сердитесь? Але за віщо? Хиба-ж я винна, що я така? Не треба, Петровичу... Будемо як перше... Мені так тепло, гарно з вами... Ті всі такі брудні, а ви чистий... Ну, не гнівайтесь, любий, милий...

І вона ніжно поклала свою руку на мою.

А я... я не одкинув її, не пішов до тих димарів, а безсило припав до сеї теплої, м'якої ручки й бояв ся дати волю риданням, бо вони, здавалось мені, будуть такі великі, що заповнять собою весь простір між цим садом і тими несмілими зорками. А вона тихо гладила мене другою рукою по щоці й питала:

— Ми не розлучимось, Петровичу? Ні?

— Ні, ні... — шопотів я.

* * *

Але ми розлучились, бо в ту ж таки ніч мене арештували знов.

Я просидів сім місяців. Просидів і не знав, що сталось з Бленою за сей час; але, коли мене випустили, я в той же

день покірний ланцюгові, що дуже потягнув мене за собою, побіг до неї.

Я був певний, що вона не продала себе. Це було б так дико, так безглуздо! Вона ж сама казала, що ми не розлучимось.

Серце замірало страшенно.

Ось уже й той будинок, де жила вона, до котрого ми раз у раз підходили так помалу й так довго стояли завжди коло його. Ось і швейцар з тою самою сонною, сердитою пиною. Любий, хороший швейцар! Сходня.., двері, та сама табличка, дзвінок.. Ні, вона не могла продати себе!

Я надушив дзвінок і мені здалось, що я надушив своє серце, яке від цього спершу замерло, а потім стало дуже битись, захоплюючи дух.

Чия-сь хода.. весела, прудка... Вона?...

Ні, це тільки Петрусь. Любий хлопчинка!

Він здивував ся, потім так лукаво зрадів і побіг, що-сь кричучи й підстрибуючи.

Я ждав, що зараз буде друга хода, легка, радісна, поспішна; зачуєть ся шарудінне сукні, зхвильоване «Петрович!!»

Але ні ходи, ні шарудіння не чулось. Замість них прибіг знов Петрусь і весело крикнув мені:

— Мама просить вас до їдальні... Ми обідаємо...

Тоді я зрозумів, що вона продала себе, я це виразно зрозумів, як ввійшов у їдальню й побачив, що в ній немає ні гостей, ні блиску й розкошів, ні гордої прекрасної голови Єлени. Розумієть ся, вона потягнула все це за собою, продавшись якій-сь золотій свині.

За столом сиділа тільки тітка, Катря, безліч дїтлохи та яка-сь прилизана, згорблена особа з ополоником в руці, одна з тих скромних, непомітних осіб, яких приймають ніби з філянтропії, але які служать в родині й за економку, й за куховарку, й за няньку, покоївку і т. д. Вона сиділа яко-сь камяно і навіть не глянула на мене.

Тітка привітала мене здивовано, але ласкаво.

— Де ви счезли так раптово? Ми думали, що ви померли, хотіли вас одшукати, але не знали адреси вашої... Сідайте, будь ласка... Єлена так скучала за вами...

— А вона тепер де? — глухо спитав я.

— Ах! — змішалась вона чого-сь — Єлено! — повернулась вона в той бік, де сиділа особа — Тебе не впізнали...

Зковеркане, худе, довге лице глянуло на мене й важко, болісно скривилось — посміхнулось. О, боже, що це було за лице! Ця посмішка, цей погляд його з такою страшенною силою штовхнули мене в душу, що там усе в якім-сь дикім, безпардоннім, страшнім хаосі зашуміло, забилося, завертілось. І я почув тоді, що від цього штовхання ланцюг мій захитав ся й затріщав.

А воно се худе, довге, зкалічене віспою лице ніби навмисне, щоб виразніше виявити свою гидоту, почервоніло, задріжало й з тяжкою, винуватою, повною сліз посмішкою дивило ся на мене.

Я привітав ся з нею, але бачив тільки кінчик підборіддя, в віспених ямках котрого огидливо блищали краплі поту.

Здаєть-ся, ми сіли. Вони мені що-сь говорили, оповідали, питали. І треба було слухати, відповідати, питати. Треба було рухати язиком, думками, треба було показувати, що нічого особливого не трапилось, що там на вкося від мене не було нічого страшного, що яка-сь сила не рвала, не викручувала з душі моєї ланцюга.

Було що-сь дике, що-сь безглузде, страшне у всьому цьому. Було схоже на те, ніби ми посадили мертвяка між собою, втиснули йому в руку ложку й балакали про його-ж. Діти івалтували, сварились і весь час чіплялись до Єлени, вередливо вимагаючи від неї то хліба, то води, то того, до другого. І вона, та, що колись одним окриком примушала всіх дітей сидіти тихо в дальніх кімнатах, тепер покірливо й мовчки робила все, що ті хотіли.

Ні, мені треба було зітхнути на всю душу, озирнутись, зтрусити з себе хоч частину сього величезного гніту. Це-же був абсурд! Вона же була тут, тут! Ось же вона сидить, ось її голова, руки, плечі, ніс, очі. Де ж той гордий погляд королеви, де сила, де те, що риданнєм великої, солодкої тути давило мені груди, де воно, куди пішло? Вона-ж, Єлена тут за цим столом! А де ж ті, що грубими голосами співали їй славу? Де взялось те, що з такою жалістю, з таким боєм рве кільця такого міцного, гарного ланцюга? Що ж воно таке це і те?

Ні, мені треба було хоч трохи зітхнути.

Здаєть ся, я попрощав ся з ними, здаєть ся, переходив через які-сь кімнати, здаєть ся, посміхавсь комусь.

Потім я одягався у снігах. Вона стояла біля мене й дивилася кудись на груди мені.

— Єлено Михайловно! — З одчаєм глянув я просто їй в лице. (О, яке воно було скалічене, кострубате, жалісне!)

— Як . . . чому ви . . . Як ви не вбили, як ви могли не вбитись себе?! Кострубаті щокі зробились їй жовтіщими. Вона, дивлячись мені на груди, глухо одповіла:

— Звикла . . . Спершу я й хотіла вбитись себе, але не хватило сил . . . А потім звикла . . .

Ах, так! Я й забув про звичку, про цю пілюлю, яку преподносить природа людині, засоложуючи свої мерзоти.

— Але ж . . . Вибачте мені, але я не розумію нічого . . . Мені так жаль вас.

Вона не спалахнула, як тоді над прирвою, вона тільки насмілилась глянути мені в очі й, потрусившись тихо промовила:

— Спасибі . . . Ви все такий же . . . добрий . . .

— Але ж як ви живете тепер? Де всі ті . . . ?

— Поклонники? — Глянула вона кудись у куток — О, вони всі розбіглись зараз же після моєї хвороби . . . А живу я . . . Треба яко-сь жити . . . Я маю обов'язки до тітки й родини її . . . Потім . . . Вона несміло глянула на мене.

— . . . Потім я помагаю трохи тому, до чого ви колись кликали мене . . . Ах, до речі, Петровичу! Чи-то-так, Миколо Петровичу . . . Вибачте, я . . .

Вона засоромилась від своєї смілости, від того, що перше робила так запевнено й гарно. У грудях мені боляче занило, то рвались останні кільця.

— Так я хотіла вам сказати . . . Перекажіть, будь ласка, вашим товаришам, що ті заборонені книжки, які я повинна була взяти до себе, у мене вже . . . коли треба . . . я не знаю . . . Ви перекажете?

— Перекажу, перекажу . . .

Ланцюг рвав ся, одпадав з таким гострим, рвучим боєм, що хотілось кричати.

Я одяг-ся. Ми з тяжким, ніяковим мовчаннем стояли одне проти одного й слухали як ломались останні кільця.

І було щось страшне в тому, що ми слухали й розуміли, що ми слухали.

Де-сь що-сь упало, хто-сь голосно й сердито заговорив.
— Ну, до побачення! — хрипло сказав я, протягаючи руку.

— До побачення... Ви будете приходити до нас? — безнадійно прошепотіла вона.

Я почув, що сею безнадійністю вона одірвала саме останнє кільце, почув по тому болю, соромі, що запік мені в грудях.

— О, певно... — збрехав я і мені хотілось за цю брехню тут же вкусити себе за серце.

Я як скажений, вистрибнув на сходню збіг по ній у низ і зупинивсь на улиці.

Кінець. Ланцюг був порваний, а в серці гострим болем чулась рана.

В. Винниченко (Деде).

В теорії — так, але в практиці — ні!

Люблю я всю людскість, геть ближніх усіх!
Сю мудрість давно Назорей показав.
Я радби змістити у раю там їх —
і сего я словом нераз доказав —
лиш так — межі нами — тихонечко — ша!
Ніяк же публично признати мені,
що в хлопа є рівнож якась там душа! —
В теорії — так, але в практиці — ні!

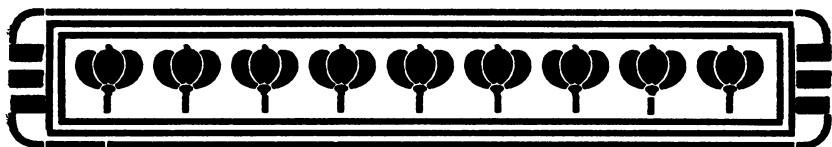
У мене є серце над вираз чутке,
здрігаєсь на всякий неправедний тиск;
ненавиджу твердо глитайські сітки
і капіталістів проклянув я зиск.
Та щоб намовляти робітників став,
аби обізвались на кривди свої,
або щоби сам я в опіку їх брав — —
в теорії — так, але в практиці — ні!

Тепер неспокійний у Росії час,
я радію кріпко тим рухом усім,
цілий спочуваю з'усиллям тих мас,
душею пірнув я у розгарі тім.
Що в лоба дістала тупа самовласть —
Я тішусь у серця мого глибині.
Що я поступовий — то кожний признасть — —
в теорії — так, але в практиці ні!

Як бачу негарний суспільний той лад,
як людскість в болото падлюцтва паде
і місто ступати вперед — пре назад,
як правду неправда за чуба веде
й Іанїрена з'їдає житя всього зміст —
то хоче ся виткнути все те мені!
Та леле! ще скажуть: ага, соціаліст! . . .
В теорії — так, але в практиці — ні! . . .

С. Яричевський.

3 минувшини виборчого права.

Дякуючи геніяльній думці Маркса, довершила ся одна з наймогутніших в розвою людства синтез. Розумінне взаємин між політично правним ладом а суспільним панованем та поневоленем кляс, се розумінне справило, що політична думка, та політична діяльність, що були ще далекі пролетарським рухам доби, стали тепер одним з визначників житя робучої кляси. Постуляти обох родів — суспільно - економічні та політичні, освічені через призму материялістичного світогляду получили ся в одну програмову цілість. Дорогою сього получения, набрали старі демократичні та свободолюбні кличі нової вартости та житевої сили: вони стали політичними кличами пролетарияту.

Робітник став горячим та щирим борцем за політичний постут та свободу. Уся майже істория політичного розвою XIX сторіччя писана пролетарськими руками та пролетарською кровю.

Інтерес пролетарияту покриваєть ся з інтересом вселюдського розвою та поступу — істория людства, остає в чимраз більшій мірі істориею пролетарияту а социяльна демократия, партия пролетарияту, ставить собі горду мету: взяти в свої руки керму суспільної еволюції, опанувати імманетні сили суспільного розвою та прискорити свідомим діланем хід людства вперед.

Социяльна демократия являєть ся про те одною частиною своєї програми та діяльності спадкоємчиною старих, політичних демократий. Вона-ж є нині одинокою консеквентною та щирою демократиею. Поміж нитками поодиноких думок, що є нині злучені в одно в соц. демократичній програмі та розходять ся в глибині минулого, займають думки політичного характеру богато місця. Хочу прослідити одну з них до її

історичного почину та пригадати момент, від якого треба читати нам історію нескінченної ще досі боротьби за один із найважливіших наших політичних постулатів. Практично може найважливішою льоїчною конечністю мусіло бути поставлене на чолі політичної програми пролетарияту жадане рівного права — правної можності впливати на хід політичного розвою в парламентарнім устрою — рівного виборчого права для усіх.

Територіяльно була Англія країною, де зродилась у перше думка про таке право, вітчизна буржуазної економіки та політичного строю, в яким розвинуло ся пановане буржуазії. Іронія історії, казала теоретикам капіталістичної «національної економії» покласти научну підвалину під пролетарську науку про суспільне багатство та його жерело; отся іронія звела у одну хвилину побіду інституції, що мала бути формою політичного панованя буржуазії з почином средства, яке мусить колись вирвати сю інституцію з рук буржуазії та віддати її побідному пролетариятови. В горячі дні великої англійської революції, а саме в дні коли революційна боротьба парламенту з короною була рішена побідою парламенту, поставлено у перше в історії жадане виборчого права, яке в два століття опісля стало політичним жаданем пролетарияту.

Так горячий настрій переломових хвилин, палка психологія революційної боротьби — прискорюють працю людської думки, відкривають далекі перспективи будучого, дозволяють відчувати те, що аж для будучих поколінь буде актуальне. Так революційне довершене минулої, пережитої еволюції родить початок нового, грядучого, стає творчим.

Рішена військом під проводом Cromwell'a в користь парламенту боротьба ще не була скінчена — та вислід еї був уже певний для усіх горожан Англії. Побідоносне військо революції готувить проект нового виборчого права. Військове віче зложено із офіцирів і простих жовнірів, по двох з кожного полку, починає дня 29. жовтня 1647 р. розправу над сим питанем, а саме виринають з разу два противні погляди. Загал війська був обхоплений демократичним в своїй основі кальвінським рухом — сеж була доба, коли глибока суспільна еволюція проясняла ся могучим рухом релігійної «Реформації». Найрадикальнійша секта „Levellevs“-ів «вирівнувачів» поставила устами своїх офіцирів жадане, завести

загальне та рівне право вибирати до парламенту. В боротьбі думок, що почала ся, почули ся у перше слова та аргументи, які мали безперервною традицією залунати по півтора століття в Парижі, в криваві дні великої революції — та які і до нині ще не замовкли.

Речник „Levellevs'-ів Oberst Rainborow опертий на теорії «суспільного договору» говорить :

»Кожний хто живе під яким панованєм, мусів сам піддати ся йому. Найбіднійший чоловік в Англії не є звязаний правительством, наколи він не мав голосу, щоби добровільно підчинити ся сему правительству. Божі закони та право природи не знають жадного обмеження права виборів. Весь народ є творцем права і не існує ніякий згляд, ізза якого мігби льорд вибирати за 20 горожан, шляхтич за 2 а бічний чоловік зовсім ні«. Звертаючи на актуальні відносини, Rainborow питає: чи сей хто боров ся за парламент і стратив в сій боротьбі майно, має бути лишений права вибирати, так як не має потрібного доходу?

Майже до подробиць те саме, що піднесено знова у час великої французької революції, як кенсеквенцію «прав людини». Се і природно: теория сих прав, була лиш остаточно розвинена у Франції а Париж, се лишень остатний етап мандрівки, яку вони відбули з англійськими сектантами в Америку, а з відтам, в другій половині XVIII сторіччя з французькими емігрантами у Францію.

Се що піднесено против жадань революційної демократії ще більше характеристичне, як вічний аргумент zagrożених в своїй позиції держителів власности та власти; тільки сказане щирійше і яснійше. Головний бесідник сього напряду, Ireton навів мотиви, про які каже пок. проф. Юрий Маєр *), одни з рішучих противників соціалізму, що вони о много пізнійше послужили оправданєм обмеження загального права голосованя.» Ireton казав:

»Загальне право участи в правлінню для кожного не існує. Таке право має лишень сей, хто тревалим інтересом звязаний з державою (гляди конституції грецьких держав!!) значить ся лиш сей, хто має землю або торговлю. Поміж ними має існувати повна рівність.« Як ясно бачив Ireton свояцтво

*) Parlamentarisches Wahlrecht.

власности і власти! Але він навів ще один аргумент, аргумент, що повинен був звести »ad absurdum« розумованне радикалів.

»Коли казав Iretop »існує взагалі природня рівноправність людей, тоді існувало б також рівне для усіх, право до майна, значить ся аргументи про рівне право для усіх ведуть остаточно до знесеня власности.« У страха великі очи. Предтеча буржуазно-демократичних політиків перечув у вітхненій страхом хвилині можливість злуки сих думок та зрозумів важке її значінне. — Не знав тільки, що се, що здавалось йому абсурдом, стане колись льоїчним висловом суспільного розвою та конечним услівем загального поступу.

Право голосованя, яке остаточно ухвалено — головно під впливом Cromwell'a — було компромісом поміж обома напрямми. Законом з дня 15. січня 1649 р. дістав право голосу кожний, хто скінчив 21 рік житя та платив податок в користь убогих. На ділі, було се право »доволі демократичне« так як сей податок майже кожний платив, хто сам не брав милостині з публичних фондів як убогий. Значить ся, коли радикальний напрям не зовсім побідив, то все-ж таки перевага була по його боці. Се компромісове право голосованя, не було впрочім ніколи практично примінене. Зразу держав ся далі т. зв. »довгий парламент«, що був розв'язаний Cromvell'ом 20-го цвітня 1653 року. По розв'язаню сього »довгого« парламенту, обрадувала частина його бувших членів далі як т. зв. »малий парламент«. Дня 16-го грудня т. р. накинув Cromwell' Англії за згодою офіцирів нове виборче право, що було основане на високім виборчім цензусі: загальне виборче право ще практично нездійснене було на довго побіджене в Англії — а так як Англія була тоді одинокою країною з правдивою парламентарною управою, то була се доля сього права в загалі. Аж велика французька революция, що поклала »право людини« своїм кличем завела — правда на коротко лишень — право голосованя загальне в такім значінню, як його жадала радикальна демократія англійської революції. Та се належить вже до дальшої історії сього права.

Годить ся ще сказати, що якраз в Англії демократизация права голосованя наступила дуже пізно. Не даром славить ся Англія типовою країною аристократії. Аж до другої третини XIX століття, було англійське виборче право пародією всякого права та висловом прямо монструальних відносин. Правда

думка про загальне виборче право не вгасала. В 1776 р. жадає його **Major Cartwright**, в 1780 р. князь **Richmond** ставить в палаті лордів жаданє загального виборчого права, рівного заступництва та тайного голосованя. Та старе, не лишень з пролетарської точки погляду монструальне право, удержалось аж до 1832 р. — В сім році виборів англійський робітник коштом важких жертв першу реформу виборчого права яка не принесла йому самому нічого — хіба парламент, з яким прийшло ся йому зводити тяжку та довгу боротьбу. Така була з самого початку доля пролетарияту; добувати иньшим права, коли така мусить бути дорога поступу.

Англійська революція XVII століття не представляє для нас безпосереднього інтересу: се, за що боров ся з королем парламент, інтересів пролетарияту безпосередньо не доторкає. Далека йому також вийшла історія сеї революції. Пролетарият може не тямити, що парламент зажадав голови побідженого короля, та що вона покотила ся під ноги побідників 1649 р. — »Нам залежить більше на тім, щоби виховати нарід, чим щоби зірвати яку корону«^{*)}. Та нас обходить республіканський епізод англійської історії посередньо: о скільки прискорив він хід вселюдського розвою, та о скільки затронув він думки, що вказують дорогу вперед до ясної будучности.

Тому годить ся нам згадати епізод з 2. жовтня 1647 р.

Для українського пролетарияту, має сей епізод ще осібне своє значінне. Сеж 1647 р. приніс українському робучому людови початок з великих найбільшої та найкривавійшу з кривавих боротьбу, що записала ся кривавими буквами в історії його терпінь. І коли вже вскорі мав бути зломаний ясний меч боротьби в його руках — далеко, відділена морем та усею шириною тодішнього культурного сьвіта блимала вже перша іскорка вогню, в якім мали викуватись нові средства та нові способи боротьби для нового, побідоносного бою. Невже се не прояв стихійної сили поступу, що збирає в одно розкинені у людстві сили, щоби, злучивши їх в один розмах могутого походу в перед, дати усім користати ся спільним добром? А разом з тим, се як символ материяльної солідарности народів, що інтернаціональна в своїй суті, приносить ратунок народам.

Др. В. С.

---

*) Туратті на з'їзді в Больонії.

Зацвила в долині
Червона калина,
Ніби засьміялась
Дівчина-дитина.
Любо-любо стало, —
Пташечка зраділа
І зашебетала . . .
Почула дівчина
І, в білій свитині,
З біленької хати
Вийшла погуляти
У гай на долину.

І вийшов до неї
З зеленого гаю
Козак молоденький:
Цілує, витає,
За руки хватає
І йдуть по долині
Тихою ходою
І, йдучи, співають
Як діточок двое;
Під тую калину
Прийшли, посідали,
І поцілувались . . .

Якож ми раю
У Бога благась!
І самі не знаєм!
Рай у вічі лізе,
А ми в церкву лізем,
Заплющивши очі:
Такого не хочем!
Сказав би я правду,
Та що з неї буде?
Самому завадить,
А попам та людям
Однаково буде!

Тарас Шевченко.

Чи має жінка право на працю?

Питання це тепер частіше виступає, чим коли небудь вперід, а це може тому, що вже не має майже галузі праці, де би вона не працювала. Зі зростом великого промислу і виробу велико-капіталістичного, чим далі, тим більше число робітниць росте. Богато політичних партій, головню християнсько-соціяльних, розвивають живу агітацію, щоби їх виперти з різних галузей праці, і це видаєть ся на око, начеби їм тут ходило о ціль чисто гуманну.

Тимчасом з цим вяже ся пряме ретроградство; це є засадниче знищенє рівноправности жінки з мущиною. Голосячи, що „жінка належить до родини, якої вона є стовпом“ — працюють вони в користь великих капіталістів.

Насуваєть ся питання, чи заборона працювати жінці є в користь пролетаріату?

Ми думаєм, що ніколи.

Коли приглянем ся положеню, і це головню відданої робітницї, то побачимо, що власне віддана жінка є цею людиною, якої робучу силу використовує капіталізм; працює дешевіше а деколи і скорше і тому є небезпечною конкуренткою праці мужчин. Маркс у своїому славному творі „Капітал“ з'ясовує, чому віддана робітнича жінка є так податливим матеріялом молохови капіталу. Каже там: „Англійські фабриканти, після їх власних висказів, віддають першєнство в праці фабричній жінкам відданим, спекулюючи на їх любов материнську, яка є для них продайним товаром торговельним.“ В сьогднійшій суспільности капіталістичній, де мужчина, який удержує родину, не заробить ні на найбільше пекучі потреби, жінка примушена принимати працю і найбільше погано плачену. І най-

більше нездорова і нескінчено довга праця не відстрашує її, бо робить це з усею свідомістю, що може таким робом охоронити від голоду — те, що їй наймиліїше, — свої діти. Ані навіть в добі материнства не сьміє подумати на це, що кожен день цієї праці відбирає їй тижні та місяці здоров'я та життя.

Неділя знова, цей один день відпочинку, є для матери робітниці подвійним днем робочим, бо мусить відробити ту домашню роботу, на яку не має часу через цілий тиждень. Нічого отже дивного, що в цій важкій праці висилюєть ся, скоро старіє ся, слабує це її судьба в сьгоднішній суспільности. З цього також ясно, чому сьгоднішне людство є чим раз більше здепероване. Нездорова і змучена працею жінка робітника родить не тільки діти нездорові але і скоро відумираючі, це наслідки праці жінок серед цієї використовуючої системи. Жінка пролетаря не може бути матерію, бо наш суспільний лад відриває її від родини. А все таки та фарисейска суспільність голосить: жінка є стовпом родини, а родина стовпом держави, а рівночасно не хоче зрозуміти, що жінка робітника не може сповняти обовязків родинних.

Це боротьба матери робітниці, це важка боротьба. Любов материнська, свідомість обовязків родительки і виховательки, — все це бореть ся між собою аж врешті побідить питанне кормительки — праця фабрична.

Не з роскоші ідуть тисячі з цих нещасних материй до цих фабричних тюрем, не з роскоші оставляють свої діти, оставляючи їх без опіки і наражаючи тілесній і духовій небезпеці. Ці люди, що так радо викрикують на погане вихованне молодіжи, та витикають соціяльній демократії, що вона є цим чинником, що голосить розрушене і розрив родини, можуть при добрій волі пізнати, хто є її погромником.

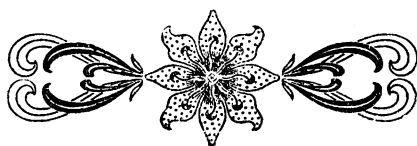
Самим тільки виключенем жінки від праці а головню жінки відданої годі усунути зло і його наслідки. Так легко не дасть ся рзршити це важне питанне праці жінок. Тут треба глибоких реформ суспільних заробітних, робочих а рівночасно і політичних.

В першому ряді треба хоронити жінку перед захланністю капіталу. Робітник і робітниця мусять домагатись скороченя дня робучого, підвищення платні, заосмотреня на старість, кращого закона на випадок слабости, забезпеченя в час безробіття та неспосібности до праці.

Хотіти жінку виключити від участі в праці і зробити з неї сотворіне неспосібне заробити на себе, зависиме від помочі иньших, булоби культурним ретроградством. Праця жінок с а м а ставить ся на рівні з мужчиною, отже потрібна не заборона але поліпшене відносин робучих жінок.

Вже **писателька** Отто Петерсова р. 1850 **голосила**: тільки **творючий чоловік** в доперва чоловіком, дайте **спромогу** і жінці ним бути, тільки зліпшіть умови її праці.

Карля Махова.

Раб праці.

Страшний мов висохлий кістяк,
Блідий мов тінь німої ночі,
Пожовк весь цвіт лица його,
Запали в лоб глибоко очі.

І в діл він голову склонив,
Мов цвіт підкошений на полі, —
Се жертва панського ладу,
Се праці раб і син недолі!

Се той, що буки дістає,
Полишник з „ласки“ ще в додатку!
Дає рекрута і платить
Катам кривавий гріш — податок!

Дає послідний гріш попам,
Самий із голоду вмирає,
Хоч вік цілий у праці йде,
То хліба й кусника не має!

Кати-ж збиткують ся над ним,
І горе, муку висьмівають!
А гріш кривавий світлом скрізь
Немов полову розвівають!

Та прийде час, здрігне ся раб,
Тиранів царство поруйнує!
Звалить основу зла — брехні
І правди край самий збудує! І. Д.

Русскій цар.

Максим Горький.

Розмова.*)

В царскім селі**) приймають чоловіка хоч не дуже чемно але за то дуже незвичайно. Коли я лише ввійшов, окружила мене товпа жандармів і рівночасно зачали дуже старанно ревідувати мої кишені.

Панове! — промовив я до них дуже чемно — не маю нічого при собі. Знаючи де йду, не взяв-ем з собою ні сотика! . . .

Та они не звертали на сі слова уваги але дальше ревідували мою одіж, волосє, чоботи, заглядали в зуби, взагалі всюди, де лише можна людським оком глянути.

Комната, де відбула ся ревізія, була прибрана хоч не по панськи, однак дуже гарно. При кождім вікні стояла мала машинова гармата з дулом зверненим на вулицю, перед дверима стояла скорострільна, більшого калібру пушка, під стїнами карабіни і баїгети. Жандарми ревідували мов правдиві майстри: відразу було пізнати, що роботу роблять не лише як знатоки але і з замилованєм. В руках їх повертав ся я як веретено. В кінци один з них відскочив від мене на три кроки, оглянув бистрим зором цілого та крикнув:

— Роздягати ся!

То ніби як? . . . — запитав я.

До голого! крикнув грізно і рішучо.

---

*) Знаменитий російський письменник подає в сїм оповіданю, як то цар тепер забезпечує ся перед своїми підданими та як він оправдує лайдацтва чиновників.

**) Місцевість, де живе цар.

Дуже дякую! — відповів я — але коли панове думають, що я ще не купався нині то вибачайте — я вже по купелі.

Без шуткованя лише! крикнув жандарм і прицілився до мене з револьверу.

Сейчас кинули ся на мене і стягнули з мене одіж мов лупину. Начальник жандармів оглянув мене мовчки: уважно, приглянув ся шкірі а переконавши ся, що не маю нігде перехованої бомби а за то маю шию як би сотворену до стричка, крикнув:

На перед!

А... одягнути ся можна?

Не треба!

Вибачайте... але...

Не розбалакувати лише! Марш!

Двох жандармів з голими шаблями взяло мене в середину, третій ішов позаду з револьвером виміреним в голову. І так мовчки, йдучи, минали ми салі великої палати. В кожній салі сиділи або стояли уоружені вояки. Моя мандрівка не була відай для них новиною лише один з них, облизуючи ся, спитав моїх сторожів:

Пороти чи вішати?

Дневникар! — відповів той.

А... значить вішати!

Завели мене до великої салі, без вікон, з одними лише дверима, якими я ввійшов. Під стелею горіла лампа, осьвітчуючи матовим сьвітлом цілу хату. Під лампою стояла гармата, яка була ту одиноким нарядом. Се мині деццо не подобало ся, бо я сподівав ся здибати ту деццо гарнійшу обстанову.

Жандарми, що мене привели, привязали мене сильно животом до дула гармати, оставляючи руки свобідні. Опісля один з них прикріпив при замку гармати електричний провід, закінчений їузиком. Їузик сей уставив під стіною на підлозі. Вистарчило би притиснути його лише, аби спричинити вистріл а в моїм животі опинило би ся 300 куль.

— Руки до гори! — закомендерували мені. Я підоймни руки. Всі три обійшовши мене до окола, пропали як камінь в воду. Рівночасно якийсь голос промовив:

— Готово!

Настала тишина. Чув-єм, як мені волосе дубом стануло на голові. Сталь гармати, що дотикала мого тіла пронизувала

мене дивним холодом. Три голі стіни гляділи понуро на мене. Стало мені дуже сумно на душі, як би се мала бути послідна моя розмова в житю. Я хотів рукою погладити гармату . . . але в тій хвилі під підлогою напроти мене роздав ся дивний якийсь голос, як би хто дуже утомлений тяжко віддихав. Один з квадратів підлоги нагло усунув ся, в отворі показала ся рука, яка скоро вхопила за гүзик електричного проводу і знечевя, як корок з бутельки, вискочив з під підлоги сам руский цар, зі всіми своїми титулами а цілий в зелізо закований.

— Руки до гори! крикнув плаксиво. Я побачив, що він був вже готовий потиснути гүзик і мої руки самі з себе піднялись в гору.

— О! так! сказав цар і на его лиці показало ся дещо в роді сьміху.

— Коли ми бачимо, що руки підданого суть коло кишені, нам здає ся, що він хоче кинути бомбу навіть тоді — коли він має охоту дати нам рубля.

Найяснійший пане! — сказав я — я не маю кишені . . .

Так так! се очевидне! Ну, але мимо сего держіть руки до гори. Люди тепер стали дуже проворними і злими . . .

Чи може томлять вас сі малі забезпеченя нашого житя?

О зовсім ні! прошу ся сим не непокоїти, привик-ем . . . відповів я, позираючи на його палці, якими цар держав гүзик електричного проводу. Мимовільний рух одного палця а з горла гармати посипле ся 300 картачів в мій живіт. В виду сего всякий чоловік стає дивно чемним.

Бачите і нам з ним дуже не вигідно, але обовязок взглядом бога спонукує і нас терпіти! — і цар покивав головою.

Цілий закований в зелізну зброю — мов старинний лицар-цар, як впрочім і всі нинішні пануючі, сидів на троні з баїнетів. Убране его було дуже тяжке, тому і треба було такого трону. За кожним однак необережним рухом царя баїнети колисали ся та грозили заваленем ся. Видко, що цар дуже незручно на них балянсував.

— Ми читали про вашу розмову з Василем Теодоровичем, королем Німеччини, а нашим братом — сказав цар дальше, примикаючи ніжно очи. — Се раз король! Він не перестає бути королем навіть тоді, як го в середині болить . . . А ми сего про себе не можемо сказати! додав, зітхнувши та

піднімаючи старанно умитою рукою риг свого шелома. Опісля витягнув з під збруї якийсь папір і, скоро читаючи його очима, сказав :

Людський розум — убійця королів і богів має в королю Німеччини могучого противника. То ми раз король! Він добре знає, що незнане є вірною товаришкою проводирів народів.

І бріхні найяснійший пане! — додав я.

Цар глянув на мене і сказав :

Царської бесіди не годить ся переривати! . . . Так ви се добре і графно написали о Василю Теодоровичу, се правда. Але се ще не дає Вам права переривати нашу бесіду . . . Кождий повинен знати, що йому годить ся; де його пан-цар на троні, підданий коло його ніг . . . Но, не гризить ся тим, що зараз сього зробити не можете. Ми розуміємо, що се би вам тепер тяжко було ну і добре знаємо, що минув навіть той час, коли піддані кидали під королівські ноги свої серця . . . як то о сім згадували нераз двірські історики . . . Але нарід дуже чогось не любить двірських істориків . . . Тепер піддані кидають під ноги цареви саму дрань . . . І се зве ся поступом техніки! . . . Кілько то сили волі і мудрости потребують пануючі, аби спосіб думаня підданих звести знова до поважання і страху перед богом і царем . . .

При сих словах лице царя не виражало величи. Було се лице чоловіка хорого і заляканого а опісля злого і тупого.

Кажуть, що руки царя все купають ся в крові народу . . . Яка се бріхня! Но і безосновне! Або то ми самі проливаємо сю кров? І до того ми пять разів денно миємо наші руки в горячій воді, аби їх кровю не чути. О! дуже би ми раді, як би хто сказав світови цілу правду про нас. Завдяки глупим сплетням, що їх пускають по газетах цілий світ є зглядом нас упереджений. Ніхто не знає, як ми щиро співчуємо нашому народови . . . Як нам серце з болю пукає на саму згадку, що той нарід, який сам бог віддав нам в опіку бунтує ся проти того бога, бо не узнає власти царя!

Найяснійший пане! я можу повторити цілу сю правду. . . і . . .

Цар глянув на мене і показав очима на гузик, який все держав в руці.

— Так, ви находитесь тепер в такім положеню, в якім лише правду можна говорити. І винявши з під збруї новий папір, зачав читати голосно ось що.

Часописі пишуть, що ми десятками і сотками убиваємо »невинних«. Бріхня се, як впрочім все є і було бріхнею, що друкують часописі і буде бріхнею навіть за 10 років, если перед тим люди не признають розуму і доброти російського царя. Сьвіт має нас за деспота, тирана, злого духа Росії, за потвору, що ссе живу кров і їсть мясо русского народу».

Ту замовк і читав кілька хвиль тихо, опісля рушив раменами, і відозвав ся пів-голосом :

Чому він се писав? Дурак! Гм. . . так, а де початок . . . ага! . . .

»Розумні люди знають добре, що кождий чесний володар, який дірвав ся з божої ласки власти над народом, обовязаний держати ся її за всяку ціну руками і ногами. І тому цар обовязаний є стріляти, вішати і січи нагайками всіх тих неслухняних, які не узнають його сьвятої власти над людським житем і майном. Цар, божий намісник на землі, є чуйним пастирем свого народу. Бог признав його за жерело мудрости, тому він обовязаний стеречи людські серця від злобних гадок, які їм сам чорт пітшептує. Кождому цареві конче треба, аби його піддані йому безусловно вірили і все, що він признає за розумне приймали неначе ласку походячу впрост з неба та покірно дякували за неї молитвою.

Ту цар хвильку задержав ся і примкнувши очі, усміхнув ся радий та вдоволений. Тривало се добру мінуту. Опісля відітхнув вдоволений і промовив :

Як він се чудово написав! Великий талан! Чужі гадки висказує в такий спосіб, неначе би з ними на сьвіт прийшов. Так, не дурно нагнали його з війська за всякі лайдацтва! Ото раз каналія . . .

Найяснійший пане! — спитав я — чи міг би я довідати ся, хто написав се?

Один офіцир жандармерії . . . великий драб . . . як впрочім всі жандарми, який колись займав ся поезією. — Ми хотіли навіть перечитати сей уступ в Думі місто тронової промови, але нам сказали, що в політиці не місце поезії. До того ті члени Думи такі некультурні і дикі . . . дивлять ся на нас як на вовка. Видко зовсім не розуміють, що се є цар! Правда, убирають ся ще досить прилично але щож — не мають ордерів і тому їм бракує панської подоби. Колись може дамо їм ордери але під услівем, що збудуть ся своїх великих

блудів. Однак промову сказали ми їм иньшу, написану коротко а мудро одним з наших льокаїв. Бо бачите льокаї та камфотри се найвірніші люди; правда, крадуть дуже погано, але за то камфотри, мов би ся вродили до сього. Опісля ми хотіли тих некультурних членів Думи порозганяти, та наші міністри сказали, що се ще за вчасно. Наш Трепов*) правдивий радикал, радить нам розстріляти їх, но . . . але ми думаємо, що нема чого квапитись.

Вас ми уповажняємо видрукувати сю промову в часописах; нехай весь сьвіт переконає ся, який то добрий є наш цар. На чім я став . . . ага . . . з молитвою . . . попробую говорити далі з памяти, — додає цар, прижмуруючи очі.

»Ми приказали вбивати« — ні, правда, то не так забув'єм . . .

»Ми убили людей без числа« — і то не так. — Тяжко, бачите, говорити таку довгу бесіду на память. Научити ся тяжко . . . Ану, я дальше прочитаю :

»Цар, — намістник божий на землі — повинен бути суворим, грізним і справедливим. А поголоски того рода, немов би цар казав убивати »невинних« людей, суть лайдацькою сплетнею. Цар сам нікого не убиває, навіть не має на то часу . . . Прецінь цар не є такий потнний, аби міг витеребити тільки людей . . . Робітників та хлопів помордували салдати та козаки, а они сами знають, кого бити а кого ні, хто винен а хто ні. Прецінь нераз треба і до батька стріляти. А впрочім остаточно, як кого случайно вбють, то той іде просто до раю! І чого то зараз кричати . . . і т. п.? Не кождий має таку нагоду дістати ся до неба, як підданий російського царя, христового намістника на землі . . .

А дальше: що значить і мільон убитих для краю о такій численній людности? А ми за цілий рік праці над вкороченем свободи народу ледви чи і пів мільона убили . . . і мимо сього викрикують, що ми тиран та убійця. Коли ми хотіли їхати за границю, то в Італії грозили робітники, що зроблять бучу, коли ми приїдемо. Ще грозили, що будуть свистати! Або цар то злий актор, якого можна висвистати! Чи они забули, як то славно ми грали ролю царя-миротворця через

---

*) Трепов, звідстний генерал, найлютіший кат поміж всіми російськими чиновниками.

п'ять років *) і ціла Європа повірила, що ми справді миротворець.

Ту счинив ся, подумав хвилю а, зморщивши брови, сказав

Впрочім се злишне о сїм згадувати . . . як він наші підданий сьміє контролювати наші вчинки? Осел! ідіота!

Вірмен на Кавказі повбивали Татари! — пишуть часописі. Або ми казали їм? А до того чи ми не голосили сьвітови, що се є пімста племен? Навіть богато вірило що се правда. Але як се оправдати, — пишуть часописі — що Вірмени і Татари живучі від віків в приязни, нагло виступають проти себе неначе непримиримі вороги? І в сїм нема нічого незрозумілого. Прецінь і землетрясеня нагло і нечаяно наступають. Коли турецький султан наказав бити Вірмен і тих пропало більше як 10.000, меньше було гамору. І де ту справедливість?

Перебили трохи Жидів? Ну але прецінь не всіх. А впрочім погром Жидів зависимий безпосередно від розвою християнства. Ті, які люблять Христа і признають себе вірними його дїтьми, мордують Жидів лише тому, що тоті не хочуть прийняти віри і науки Христа о любови і милосердію. То прецінь порозуміє кожний, хто не є соціялістом. Урядники, шпіони, жандарми і попи ширять вже десятки лїт християнство між народом, но і маємо вислід. Що ту робить цар? А вже остання глупота приписувати нам вину забурень 9. січня . . . **) Цар знова замовк хвилю і читаючи по тихо кілька стихів, робив свої замітки:

О! Ту написав дурницю! Що за недбальство! Не маєте може олівця, бо треба поправити! але сейчас додав скоренько:

Не треба! не треба! Руки! Не рушайте руками! і зачав читати дальше.

»Але царя за се все обжалувати не може розумний чоловік! Ми цар! І навіть коли ми казали стріляти до народу, то значить, що ми мали до сього причину. Як би ми хо-

---

*) 1898 р. скликав цар звісну конференцію в Газі, де мали покласти основи європейського мира. Всі виділи, що цар найбільше побиває ся за миром і всі часописі шумно звали його царем миротворцем. Та цар скористав з сього і приладив ся за той час до війни на Сході.

**) Того дня пішли робітники до царя з Гапоном (попом-зрадником) просити волі та царське війсьско вистріляло їх.

тіли гуляти з народом, ми би гуляли та пирували. Думаємо, що се ясне! Народ повинен знати і пам'ятати про се, що бог дав в руки царя не лише корону але і меч, то є багнети і гармати.»

Цар задумав ся :

А пушки? треба ту конче додати : і пушки! От, ровсіяна худобина, забуває, що найважнійше. Багнети, гармати та пушки. Так.

„Цар може, коли хоче, уживати сих орудій війни і мира і тому нема що йому закидати і винувати за день 9. січня. Ми все маємо рацію.“

Ми може самі не розуміємо, чому ми казали того дня стріляти до людей і тільки вибити . . . але чого не розуміє цар, се розуміє бог. Цар є орудієм в руках божих, в руках сьвятих, так само піддані є в руках земського бога-царя. І всьо, чого від часу до часу цар не розуміє а зробить, се треба узнати за натхніне боже; і на відворот, чого нарід не розуміє, — се розуміє цар.

Цар підняв голову накриту важким шелемом, обережно оглянув руку, обер нею піт з чола і показуючи на папір, з якого читав, промовив :

Подумайте над сим! бо се дуже розумне. Ми самі докладно сього не розуміємо але чуємо, що оно дуже мудре . . . Знамените прямо! Сей драб високо зайде, побачите, що буде колись міністром! Дивіть ся, він тепер, хоч який ще молодий а вже є на удержаню у двох старих графинь і одной »панночки«, нашої доброї знакомої. Лише ви о сїм нікому не розкажіте — бо се наші приватні справи . . . розумієте?

Найяснійший пане! — сказав-єм — мені вже руки зімліли!

А можете ще ними рушати?

Ні! не можу . . .

Но, то можете їх спустити. Коли однак рушити хочби одною рукою то вибачайте, що будемо на тільки нечемні і позбавимо Вас жолудка. Житя нашого потребує руский нарід, він же так дорого за нього платить. Але чекайте, мусимо скінчити нашу промову. На чім ми станули? Ага, так . . .

»Ото подамо Вам короткий опис наших вчинків. Дневникарі пишуть, що вони рівнають ся лайдацтвам Івана Грізного та других пануючих, яких причина нещастя лежала в сїм,

що їх піддані не хотіли признати царської власти даної від бога. Проча наша діяльність не є така важна, не варта тому згадувати про справи, без яких власть царя не могла би бути кріпкою а нарід щасливий і спокійний. І так на примір: Від часу до часу треба конче вистріляти робітників. Вони бо кажуть, що їх більше, як ситих та богатих горожан, що суть дійсними підпорами держави. Хлопів треба вистріляти або траувати кіньми, аби доказати їм і переконати їх, що цар за них не забуває і що перед царем всі рівні. Купці, дворяне, попи, робітники та хлопи всі вони мають у нас однакові права до стричка. Прецінь у нас демократична держава! І ми горді на се! На кінець додаємо ще раз, що лише бог має право судити вчинки свого помазанника . . .»

От коротко і ясно і зрозуміло для всіх . . . Добре зрозумілисьте?

Так . . . відповів-єм.

Піднявши палець до гори, Никола II говорив дальше:

Но, але мимо всього, що ми сказали, ми є рівно конституційним царем . . . (ту тяжко зітхнув) так, конституційним! Бо бачите . . . абсолютному монархови ніхто не хоче дати грошей . . . І так ми завели Думу! . . . Но, на се можна би ще пристати, коли би члени Думи хотіли служити вітчизні, та побільшити податки, як ми їм се приказали . . . Але вони відай не розуміють сього, до чого вони покликані . . .

По хвилі цар витягнув якийсь папір з під збруї і зачав читати голосно.

»В чім суть правдивої конституції? В тім, аби відвічальність за вчинки правительства перед кількома тисячами бунтівників брали на себе не цар а члени парламенту.«

Вони повинні мати тверді голови а гнучкі хребети бо, аби не дістати в голову, треба зручно наставити . . . плечі. Ми то вміємо . . .

Найяснійший пане — відповів я — а що маю говорити о Японцях?

Япанці? відповів гордо цар. — Ет, коби то у нас були гроші, знамените військо і справний полководець, то були би ми їм добре догодили . . . булибисьмо їм відплатили за той гудз, який нам на чолі набили. Так . . . але вернім до Думи . . . Коли вона дальше буде так поступати як до тепер, то з сього

не буде ніякого хісна державі. Ми будемо мусіли баґнетами її розігнати, баґнетами нашої доброї прибічної гвардії . . .

— Однак нарід, найяснійший пане . . .

Цар пальцем нагрозив мені та приказав мовчати а опісля витягнув з під шелома сьвіжий папір. (Він цілий був напханий паперами як порося кашою).

Народ, то віск в царських руках! Коли би хто з народу хотів боронити Думи, то наші вірні піддані (розуміє ся, чорносотенці. Ред.) потрафлять станути в обороні царя. Треба їм лише дозволити „погуляти“ а вони зачнуть палити, рабувати та убивати не гірше як козаки. А ми будемо могли сказати Європі: Як довго цар держав всьо в руках, так довго був спокій; тепер конституція ослабила пута, якими цар звязав був народи і ось до чого свобода, якої бажають лише бунтівники. Звідси і наука: Росія є за мало культурною і за дуже дикою, аби нею можна управляти після європейських понять. Вона може розвивати ся під управою царя, в якого руках є ціла власть. Від коли існує віра в бога, від тоді існує і самодержавє а як довго буде існувати дич, так довго цар зможе піддержати і доказати свою власть.

Ту Никола II легонько усьміхнув ся а за малу хвилину додав:

Моя мамуня і Победоносцев знаменито привчили нас думати по царськи. До помочі маємо ще великих князів, дворян . . . а кілько то губернаторів, урядників, злодіїв, розбійників, шпіїв остало би без роботи, як би так була конституція! Сі знаменито розуміють, що найкрасшою безпекою ладу є шибениця. І хтож подумає, що сі люди злучили би ся з народом проти царя? Ні, ми ще попануємо!

І при сих словах проясніло царське лице.

А відки гроший набрати найяснійший пане!

Гроший? Гроші дістане Дума!

А коли розженети думу?

Тоді продам Польщу німецькому цїсарєви. Сибір американцям . . . Росію можна буде окружити мов яблуко і так стиснути в кулак, що ся зовсім успокоїть!

Цар задумав ся знова. Бліді його губи дрїжали, очи вертіли ся неспокоїно а вуха підносили ся як у крилика.

Можливо, що з початку будемо мусіли дещо уступити, так, то може бути. Многі радять нам, аби їм дати дещо

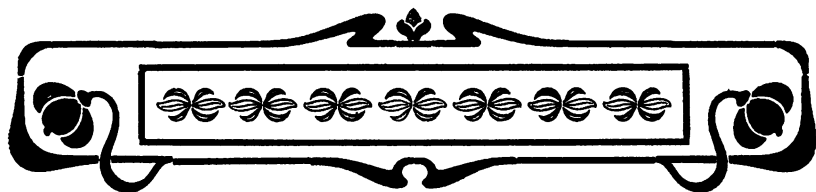
з сього, о що просять. Але коли зачнуть ділити ся даром, ми сядемо нечайно на них і руки наших вірних підданих зуміють повиривати язики тих гордих крикунів, які думають, що воля темного і голодного народа стоїть над волею царя-самодержця, божого помазанника і т. д.

Цар дещо розгнівав ся а, заспокоївши ся, додав :

Но на сім кінець! Ідіть та звіщайте народам доброту того, який ущасливив вас бесідою в чотири очі... Можете іти!

Коли се сказав відкинув іузик і заки я міг пожелати йому щасливої дороги, запав під підлогу враз з своїм троном...

ХТО МИ?

Написав Др. М. Кордуба.

Хто ми? До якої народности ми належимо? — На се питане багато, багато з нас не знає як відповісти. Одні кажуть: »Ми рускої віри,« иньші просто відповідають, що вони мужики тай годі! Римо-католики у східній Галичині називають себе Поляками, бо вони »польскої« віри, греко-православні на Буковині і Бесарабії кажуть: »ми Волохи, бо належимо до волоскої віри«; на Україні часто приймають наші мужики назву »хахлів«, якою їх там ругають Москалі і так дальше. Лиш ту і там серед більше осьвічених можна подибати відповідь „ми Руснаки“ або „Русини“.

Всі баламутні відповіді походять відси, що наші люди не знають добре, що то є нарід, не розуміють значія сего слова і тому мішають тудяке, що зовсім куда инде належить. Перш за все не треба вязати віри з народностию, бо се дві зовсім окремі річи. Одну і ту саму віру може визнавати багато народів. До греко-православної церкви належать Русини, Волохи, Болгари, Москалі, Сербі і Греки. З другого боку в однім і тім самім народі може одна частина належати до одної віри а друга до иньшої. Так належить одна частина Німців до римо-католицької, друга до протестантської церкви — а все-ж таки одні і другі є одним і тим самим народом, є Німцями. Тому то також не можна називати віри після народ-

ности, не можна говорити ані про польську, ані про руску, ані про волоску віру. До тої самої віри, що Поляки, належать також Таліяни (Італійці), частина Німців, Французи і багато других народів. Так само ту віру, до якої причисляють ся Волохи, тоб-то греко-православну, признає, як ми вже сказали, багато иньших народів. Впрочім багато Волохів на Семигороді належить до греко-католицької або так званої уніяцької церкви, а є багато й таких, що належать до римо-католицької віри. Віру може собі кожний сам вибрати, може від одної віри перейти до другої. Русин може перейти на протестантську а Німець на православну віру — але через се ще не стане Русин Німцем а Німець Русином, бо народности не можна довільно вибирати ані довільно змінювати. А є такі люди, що не признають ніякої віри, не належать до ніякої церкви — чи-ж вони через се не мали би належати до ніякого народу?

От і бачите, що віра і народність зовсім не одно і то само, що се дві ріжні річи, яких мішати не можна, коли хто хоче уходити за осьвічену людину.

Ще менше можна казати, що є який-то нарід „мужики“. Мужиками називають звичайно тих людей, котрі займають ся управою рілі і самі власними руками працюють коло свого газдівства. Само по собі є такі люди у всіх краях і у кожного народу. Правда, у нас Русинів мужики чисельно переважають всі другі стани, наш народ складаєть ся в далеко переважній частині з мужиків, хліборобів, але все таки до тої самої народности належать і рускі ремісники, рускі купці, рускі урядники і другі.

В кінци, що до назви хахол, то вона прямо згідна, насмійшлива назва, якою ругають наших мужиків і наш нарід Москалі. Хахол значить тільки що чуб. Козаки і мужики в деяких околицях України голили голову, лишаючи на середині жмут волося, так званий оселедець або чуб. От тому то й Москалі дразнять наших людей „чубами“ або по їхньому „хахлами“. Кожному ясно, що сеї назви ми не повинні приймати за свою власну а тим менше за назву цілого народу.

Так бачите ми ані Волохи, ані Поляки, ані хахли а й назви „мужики“, або „рускої віри“ також непригожі для нас.

Хто-ж ми? До якої народности ми належимо? Як зове ся наш нарід? Але заки відповімо на се питанє, мусимо собі

ясно здати справу з иньшого питання. Що се такого нарід і народність і як вони витворили ся?

Колись в давнину не було ще тільки людей, що тепер. Більшими або меньшими гуртами поселяли ся люди серед степів і лісів і займали ся випасом худоби або управою рілі. Такі більші або меньші гурти людей, що поселяли ся близько себе і жили у певній звязи з зобою, звали ся племенами. Одно племя від другого, сусідного, було відділене великими просторами незаселеної землі і племена рідко коли стикали ся з собою. Кожде племя мало свою окрему віру, почитало своїх окремих богів, поясняло собі різні прояви в природі (грім, дощ, бурю і т. ц.) на свій окремий лад. Також і мова, якою говорили, відріжняла ся від мови сусідів, других найблизших племен і та різниця лежала так у відміннім виговорі тих самих слів, як також в уживаню иньших слів на означене тої самої річи. В кінци кожде племя управляло ся само собою в той спосіб, що начальники, батьки родин цілого племени, сходили ся разом на віче і радили над своїми справами. Одно племя про друге не журило ся, кожде племя становило для себе окрему державу і мало свого начальника-князя, котрий виконував постанови віча і проводив війском в разі війни. Кожде племя мало також свою окрему назву.

Так було в далеку давнину скрізь по світі, так є ще й до нині в деяких закутках землі, куда не зайшли посторонні впливи. Такі племенні організації були й на тих землях, котрі ми тепер замешкуємо: на Україні, в Галичині, Буковині. Ті племена, що тут мешкали, звали ся різно: одні Поляки (від поля), другі деревляни (від лісів), иньші Дуліби, знов иньші Тиверці і т. д. Кожде племя жило окремим житєм для себе і не почувало ся до ніякої звязи з другими, сусідними племенами.

Але з часом наступили різні зміни. Число населеня зростало в кождім племені, пусті простори, що відділювали їх від себе, почали заселювати ся. Сусідні племена почали що раз більше стикати ся з собою, то мирно то знова ворожо. Почали находити чужі племена з далекої Азії, шукаючи собі нових осель. Щоби против тих оборонити ся, лучили ся сусідні племена до купи і відбивали ся спільними силами. Ті що жили близше загрожених місць, звикали борше до во-

єнного ремесла і мали через се перевагу над иньшими, мирними племенами. Деякі племена, що жили коло торговельних шляхів, почали й собі займати ся торгівлею і через се розвивати ся і багатіли швидше чим другі, подальші племена. Ті що жили близше осередків освіти, переймали здобутки освіти і поступу далеко раніше чим другі. Таким чином втворила ся різниця між племенами. Племена більш призначені до воєнного ремесла, багатші, більш освічені брали верх над другими, слабшими, біднішими, менше освіченими. Тепер вже не всі племена правили самі собою, але одно старшувало над кількома другими і підчиняло своїй волі щораз то дальші круги.

Ся зміна мала ще й иньші наслідки. Коли поодинокі племена почали близше стикати ся з собою, почали взаємно впливати на себе. Особливо сильний був вплив пануючого племені на підчинені, завойовані. Звичаї і обичаї одних переймали другі і під тим зглядом виробляла ся більша однотайність. То само діяло ся з вірою. Правда кожде племя задержало багато своїх окремішностей, але почитало й богів пануючого племені і переймало погляди на прояви в природі і від других племен. Також і у мові почали затирати ся різниці племінні і хоча вони не зникли ніколи зовсім, всеж таки близша злука не допустила до втворення окремих мов для кожного племені.

Таким чином зі сполуки більшого числа племінних організацій (зв'язків) повстала більша держава а племена сподучені в одній державі творили один нарід. Ті спільні прикмети, які лучили давніше членів одного племені і відрізняли їх від членів иньших племен, тепер розширили ся на цілий нарід. Отже звичаї і обичаї, стрій, віра, мова — хоч мали деякі місцеві відміни, все-ж таки стали в головних чертах спільні для цілого народу, а різниці між племенами тої самої держави були далеко менші, ак між племенами різних держав. Так як давніше кожде племя мало свою самоуправу, свою племінну державу, так опісля кождий нарід мав свою народну (національну) державу.

Так було скрізь по світі, але не скрізь в той сам час. Сполука племен у народи і племінних організацій в національні держави відбула ся в одних краях швидше у других пізніше. На нашій землі, між всіма племенами, які ми по-

переду згадували, було найсильнішим племя Полян, що жило над середушим Дніпром. Воно підчинило собі по яким-то часі всі другі племена і витворило одну велику державу. Та держава називала ся „Русь“. Племена злучені у ту державу затратили з часо̄ своі окремішности, закинули свої окремі назви і витворили один великий нарід. Назва держави стала й назвою народу. Перші звістки про Русь і руский нарід маємо з кінця осьмого віку по Христі, тоб-то з перед більше як тисячу сто літ тому назад. Руска держава займала цілу шолудневу часть теперішної Росії, східну Галичину, цілу Буковину і Румунію і була далеко більша як австро-угорска монархія.

По якимсь часі стало ся з національними державами то саме, що давнійше з племенами. Держави розвивали ся нерівно, відповідно до місцевих обставин. Одні збивали ся щораз більше в могутність, силу, освіту і богацтва, другі по коротшім або довшім часі почали нидіти, упадати, розбивати ся на частини. Сильніші і богатші держави брали верх над елабшими і біднійшими, загортали їхні землі під свою власть, збільшаючи ся їхнім коштом. Часто бувало так, що кілька держав збирало ся до купи, нападали одну слабшу і ділили єї між себе. І вийшло таке, що одні держави дуже розросли ся і зайняли великі простори, другі знова дуже змаліли або й зникли зовсім.

Так стало ся й з Русію. Руска держава існувала більше чим 500 літ, але вже від половини XI-го віка розпала ся на кілька частий. В 300 літ опісля, в половині XIV віка забрали Русь сусідні держави Польща і Литва. Пізнійше Польща змогла ся ще більше в силу і підчинила Литву під своє пановане, так що ціла Русь найшла ся під властію Польщі. Лише маленька частина Руси, а саме теперішна Буковина, підпала під руку молдавских воеводів. Але і Польща недовго устояла ся. Сусіди: Пруси, Росія і Австрія розділили 130 літ тому назад Польщу між себе. Таким чином рускі землі опинили ся знова під новими зверхниками: Росією і Австрією, котра забрала також Буковину.

Таке стало ся не лише з одною Русію, але й богатьома иньшими національними державами. А що-ж стало ся з самими народами? Чи они по упадку своєї держави затрачували свою народність так як давні племена свої племінні окремішности?

Між ріжними народами і національними держарами вивязали ся доволі часті і тісні зносини. З розвоєм торгowlі і промислу наступила виміна плодів і виробів одного народу за плоди і вироби другого. При тім народи пізнавали себе взаїмно і переймали від себе то, що мали найліпшого. Так як давно у племен мали осьвічені племена великий вплив на менше осьвічені так було і з народами. Менше осьвічені народи переймали устрій, звичаї, обичаї, осьвіту від більше осьвічених. На полудневім сході від нас, в азійскім краю Палестині повстала нова віра християньска, яка почала бистро ширити ся в Европі. Тому, що вона була ліпша чим всі поганські віри, тому один народ переймав її від другого і незабаром майже всі осьвічені народи перейшли на християньство. Таким чином, як бачимо, почали з часом затрачувати ся ріжні окремішности, що відріжняли поодинокі народи від себе. Настали у всіх осьвічених народів менш—більш такі самі звичаї і обичаї, віра була та сама, християньска, стрій почав приймати також певні загальні форми, а коли був ріжний, то ріжницї робили ся після поодиноких станів (панів, войскових, попів) а не після народів. Навіть державні границі вже не все відділювали народи від себе, бо багато держав обнімало більше народів, а деякі народи були поділені між кілька держав.

Із всіх ціх, які означували окремішність одного народу від других остала лише одна: м о в а. Між поодинокими племенами тої самої язикової ірупи були що до мови лише незначні ріжницї — тому, коли племена зляли ся в один спільний народ, могли ті ріжницї легко вигладити ся, а хоч і остали, не робили перешкоди при порозуміваню. Інакше стояла справа у відносинах між двома окремими, хочби і спорідненими народами. Там ріжниця мови була вже велика; коли хто хотів говорити мовою другого народу, або хочби розуміти її, мусів окремо учити ся тої мови. А чужої мови научити ся, особливо у старшому віці, не така то легка справа. Нї зміна звичаїв, нї ноші, нї віри не робить таких трудностей як зміна своєї мови на иньшу. Тому кождий найраднійше вживає все таки своєї рідної мови і дорожить нею. Ось причина, чому народи, збувши ся иньших окремішностей, що їх відділювали від себе, все таки задержали свою питому мову і придержують ся її. І тепер місто питати ся: якої ми народности? — можна поставити питанє: яка наша рідна мова? М о в а

і спільні історичні традиції, то-б то спомини на давню національну державу — се є то, що лучить людей, котрі належать до того самого народу а разом відділює від иньших чужих народів.

Тепер вже зможемо цілком ясно відповісти на питанє, яке на початку поставили. Нашою рідною мовою є руска мова, проте на питанє: хто ми? якої ми народности? — відповідаємо: Ми рускої народности, ми Русини. Ми мали в давнину свою окрему державу, що простягала ся на просторі України (так називають полудневу часть Росії), Буковини, Румунії і східної Галичини.

А тепер поставимо друге питанє: де, в яких державах і краях живуть Русини і чи багато є всіх Русинів? Головна маса нашого руского народу живе на тих землях, котрі в давнину творили руску державу а тепер, після ріжних перемін, згаданих попереду, належать до двох держав: Австро-Угорщини і Росії. В Австро-Угорщині заселяють Русини цілу східну Галичину, полудневу підгірську частину західної Галичини, північну і західну частину Буковини і північно-східну частину Угорщини — разом 72.000 квадратних кілометрів, то-б то майже такій простір як ціла (руска і польська часть Галичини. В Росії займає наш нарід такі губернії (краї): полтавську, чернігівську, харківську, катеринославську, київську, херсонську, подільську і волинську, відтак частину таврійської, вороніжської, минської, гродненської, сідлецької і люблинської губернії та більшу частину так званої кубанської області. Простір заселений нашим народом в російській державі займає 618.000 квадратних кілометрів то-б то простір вісім разів більший як ціла Галичина. Разом з австрійською частию займає руска територія 690.000 квадратних кілометрів. Щоби ми могли собі добре уявити величину простору занятого Русинами, досить переїхати его хочби в думці з одного кінця на другий. Коли виїхати з Нового Санча, де кінчать ся на заході рускі оселі, і їхати на Перемишль, Львів, Катеринбург, Ростов до Катеринодара, головного міста кубанських козаків, то їдемо цілий час по рускій землі а довжина нашої дороги виносить 2250 кілометрів, або більше чим 300 миль.

Для порівняння рускої землі з найбільшими державами в нашій часті сьвіта, в Європі, нехай послужить ся таблиця:

Росія 5,000.000 квадр. киль.

Руска земля 690.000 кв. киль.

Австо-Угорщина 673.000 кв. кил.

Німеччина 440.000 квадр. кильом

З сего бачимо, що колиби зі земель заселених Русинами утворити окрему державу, то та держава була би що до величини після Росії найбільшою в Європі, більшою від Австро-Угорщини, Німеччини і других держав.

А тепер спитаймо кілько нас є? Кілько людей говорить рускою мовою і належить до руского народу? У відповідь на се нехай послужать сї числа:

Русинів в краях австро-угорської монархії начислили при послідній переписи (з 1900 р.) близько 4 мільони. Тут вони займають що до числа п'яте місце між народами сеї держави (по Німцях, Мадярах, Чехах, Сербо-Хорватах і Поляках). В Російській державі, у вичислених висше губерніях, живе около 30 мільонів нашого народу і там вони становлять що до числа другий (по Москалях) найбільший нарід. Разом всіх нас Русинів в обох державах є 34 мільони, значить десять разів більше як на Буковині. Відношене числа Русинів до других великих народів Европи подає слідуоча таблиця:

Німці 70 міль.

Москалі 50 мільонів.

Англійці 42 мільонів.

Фрапцузи 40 мільонів.

Русини 34 мільонів.

Поляки 16 мільонів.

Волохи 8 мільонів.

З сего бачимо, що під зглядомъ числа Русини займають між великими європейськими народами п'яте з черги місце (по Німцях, Москалях, Англійцях і Французах). Нас є більше як в двоє тільки, що Ноляків, а в четверо більше чим Волохів.

Остає ще одна справа. Як ми бачили, головна часть рускої землі находить ся в полудневій части російської держави і там живе головна маса нашого народу. Та частина рускої землі, котра займає полудневі російські губернії зоветь ся У к р а ї н о ю, а живучі там Русини У к р а ї н ц я м и. Назви: „Русини“ або „Руснаки“ уживають в Галичині, на Буковині і Угорщині, то-б то лише в австрійській части нашої землі. Звичайно водить ся так, що на означене одного народу вживає ся лише одного імени, щоби уникнути баламуцтва, щоби не виходило немов то дві назви означають два ріжні народи. Тому годі нам придержувати ся на дальше того, щоби в Австрії звати себе Русинами а в Росії Українцями. Одні і другі, Українці і Русини се один і той самий народ. Тому треба доконче рішити ся на одну спільну назву. А якої назви з тих двох нам придержувати ся? На се може бути лише одна відповідь: такої якої вживає більшість нашого народу. Правда, багато наших людей, як ми се згадали на початку, прямо не знає сказати, до якої народности вони належать; ті не входять при тім питаню в рахубу, бо їхній уровень осьвіти ще дуже низький. Але більше осьвічені круги нашого народу вже давно прийняли назву „Українці“ і всім треба за ними слідувати, тим більше, що всі наші історичні спомини тісно звязані з Україною. Вороги тої назви кажуть, що Україна то назва краю, проте лише ті можуть називати ся Українцями, котрі живуть на Україні. А кажуть так лише ті, що не знають, як дієть ся деінде в сьвітї. Таж прим. Італія є також назвою краю, а Італійцями (Галіянами) зовуть себе також ті мешканці Тиролу, Швейцарії і других країв, котрі говорять тою самою мовою, що і мешканці Італії. Так само Іспанія є назвою краю а Іспанці є й в Арґентині і Мехіці і других краях. Тим то й нічо дивного, коли мешканці Галичини і Буковини, котрі говорять тою самою мовою, що властиві Українці, будуть себе називати також Українцями.

Тепер зберім все ще раз разом і на питане: хто ми? дамо таку відповідь: Ми говоримо українською мовою і маємо разом з Україною спільні історичні

традиції, тому становимо великий український народ, що числить 34 мільони душ, належить до найбільших народів Європи і замешкує простір більший чим котра небуть європейська держава, з виємкою Росії.

На поли.

Листками вітер котить
І кидає в болото;
Стежками попід гаєм
Бездомний сум блукає.

Обходить перелогн,
Рахує панські стоги,
Обходить хлопські ниви
І плаче нещасливий.

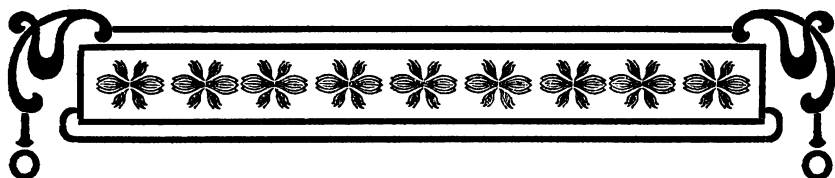
Там лан як полонина,
Там стерне як щітина,
Там стирти наче вежі.
А ту лиш межі — межі!

Там збіже, як би злото,
А ту стерня, болото,
І кров і поту ріки —
І так на віки — віки!

Високо понад гаєм
Буйний орел літає,
Голодний зайчик скаче —
Над полем смуток плаче.

Богдан Лепкий.

Як я раз забув на Господа Бога...

Людвик Якубовський.

Я був хлопцем. Був чемний і любив Бога. Кожного ранку цілував я батька в руку а матір в чоло. Коли в неділю раненько завівало в мій покій сьвяточні звуки церковних дзвонів, тоді складав я руки і почував себе подвійно чемним. А ідучи парними сонішними днями через золоте море пшеничних піль, чув я навкруг себе благословляючу ласку божу. А коли буйна буря наганяла на корони лип перед нашими дверми і згинала їх скрипучі віти то сюди то туди, тоді било ся моє молодече серце і я прочував в тій бурі самого Бога. А коли я стояв над гробом моєї сестри Марійки, що умерла перед роком, саме тоді коли мені девятий минав, а в темно-зелених кучерях білого бозу шептав вітер, тоді думав я на тисячі ангелів, що окружали ноги Бога. Я бажав знати, чи Марійка, яка була більшою пустійкою як я, ме сидіти в перших рядах, дуже близько коло господи Бога...

Так, я любив Бога, бо я був чемний хлопець.

* * *

На різдво всунув мені батько в руку велику книжку. Сей дарунок мусів бути від самого Господа, бо такі красні образи і фігури червоні, голубі і золоті бачив я доси лише у вікнах церкви сьв. Михайла. Другого ранку отворив я єї, щоби читати і там стояли такі побожні слова: »Гріхи безбожних мужиків і як они збунтовали ся проти власти!«

Ах ті ледачі мужики, погадав я, бо я був хлопцем — і був чемний і любив Бога.

І я читав...

Сего дня не міг я говорити молитви перед обідом, бо мої уста не склалися і через них не вийшло боже слово. І в моїх руках, що тряслися, не опинилося ні кавальчика хліба. Розгніваний батько вигнав мене з хати а бліде лице матери гляділо в землю підчас сего строгого розказу. Я викрався далі і примістився глибоко в лісі, в мосі і папороти. Тоді я забув на Господа Бога, і на всі молитви до него!

Бо в сій великій книжці таке можна було вичитати:*)

„Івась був дуже упертий. Двацять літ мав він тепер і хотів був найбіднішим в своїм селі, то в думці плекав глупу гордість. „Я не піду до графа що тижня по три дні з возом і плугом. Я не маю воза, а мій плуг, гм, розбили цісарські піхотинці. Коли мені украдено одиноку корову, як ті гицлі зробили, то буду і я красти!“ Так безбожно говорив отсей парубок до матери, яка лежала в своїм нужденнім бурдею на старій соломі. „Івасю я голодна!“ пробурмутіла она і подивилася на него безпомічно. Він глядів кріз шпару глиняної стіни в далечинь. Ген лежали поля графа а над ними розливавсь соняшний блеск, неначе сонце світило лише для того, котрого замок глядів гордо з високої гори на широкі доли.

І безтямна ненависть огорнула його.

»Принеси мені ріпу! Івасю!«

»Тоті пси зідруть з мене штани, коли буду красти!«

»Попроси в замку кілька костий . . .«

»Гей, привитають мене довгим батогом! Я його закушав!«

Його щокри горіли від встиду і болю. „Чекайте“, шептав він, „сегодня в ночи мете пражити ся, так як ви мені спражили мою одиноку корову.“ І в своїй гордості лишив він стару маму саму а сам пішов до шинку під „бичою головою.“

Тут розлягався дикий голос, бо серед мужиків стояв молодий хлопак без заросту, ученик, що утік із вітенберської *) школи, і говорив і кричав. І мужики говорили і кричали, так що ізза гамору не розумів жаден свого сусіда. Вітенберський хлопак верещав найголосніше: »В котрім німецькім краю має мужик іще свої давні права? Де його права уживаня громадських піль, толік і лісів? Де умірковане кріпацтво? Де його власний суд? Нехай Господь змилює ся! Все те і иньше з

---

*) Отгуг слідує оповіданє із середновічних часів із життя німецьких кріпаків-мужиків. (Перекладчик).

давнього почесного стану мужиків по більшій часті погубило ся і завмерло, так що коли хто про се заговорить, почує: що він воріг панів і бунтівник, і заслугує, щоби його укарати на майні, тілі і житю.“

„Се пуста балаканина“ закричав тепер Івась голоснійше як всі иньші, так що всі обернули ся і дивили ся на него. »Фалькенштайнський граф, он там на горі, сказав: »Коневи належить ся нагайка, ослони вудило, плечам дурака бук!« А ми є коні, осли і дураки! Годі мені більше терпіти! Чи ми не присягали на сьвяті тайни, що сьогодні в ночі пустимо в замок графа червоного когута? Га? Хто за мною?»

»Ми всі!« закричали нещасні мужики, і в своїй безбожності вхопили они за вила і заржавілі списи і пустили ся потайно до замку графа. Але тут прийняли їх нечемно. Один старий, самолюбний мужик доніс про те Фалькенштайнови, і графова челядь розігнала пушками, бердишами і булавами збунтовану юрбу.

Лише Івась тримав ся і його зловили.

Сьвященик прийшов до него у п'ятьмю його вязниці, щоби його приготувати до смерти. Жадне слово не вийшло із його упертих уст. Він запитав ся його, чи він забув на божі слова, які сьвятий Павло виголосив: „Хто ставить ся проти власти той противить ся божому порядку.“ Знову не сказав Івась нічого. І надійшов ранок і сонце піднесло ся і костир був вже зладжений для него і два парубки повели його. Він не сказав ні слова.

Аж підніс ся дим із запаленої скипки до звязаного мужика.

І його напав гіркий плач.

»Ах, мушу я вже умерти і не попоївши доси іще ні разу хліба до сита.«

І подуміне підносило ся і підносило ся і скоро запалало ген високо мов один з огнених стовців, що сьвітили над Содомою і Гоморою . . .“

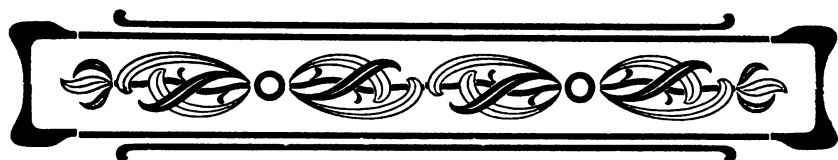
* * *

От тоді стало ся, що я забув на Господа Бога . . .

З німецького переклав О. Б.

---

*) Вітемберія місто в Німеччині, у яким находив ся славний в середних віках університет і з якого розходила ся лютерська наука по Німеччині.

Соціалізм і інтелігенція в Галичині.

„Der eine fragt, was kommt daraus?
Der andere fragt nur, ist es rechte?
Und also unterscheidet sich
der Freie von dem Knechte.“

-- Широко розплилась сьогодні соціалістична думка і широкі вона захопила верстви. І власне тепер, коли боротьба за загальне право голосовання дала спрому соціяльній демократії розвинути всі свої сили і показати вислідки важкої та довгої організаційної та агітаційної праці — виринуло тим яскравіше питання, яке заставляє кожного, що ним интересуєть ся, подумати над ним основнійше.

Партія, яка опанувала так великі маси робітничі, не змогла згуртувати досі під своїм прапором духово працюючих людей на стільки, щоби можна було сказати, що соціалізм є так важним і сильним чинником як сильна є вже сьогодні соціяльна демократія між иньшими політичними партіями.

Ця так маркантна непропорція між соціалізмом в його внішньому переведеню в політичній партії, а між так малим значінєм, яко духового чинника є фактом, над яким годі так легко перейти до порядку дневного.

Годі тут сказати, -- коли до нас не приходять інтелігенти, то ми обійдем ся без них.

Ми мусимо запитати: Чому вони до нас не приходять? Соціалізм не може без них обійтись, коли не хоче подоптати своєї найбільш цінної традиції.

Праці великих спекулятивних духів завдячує він свою ідейну підставу а вихохла його фільзофія.

Сама фізична сила ніколи не рідати ме і коли би у пролетаріату не було нічого більше крім неї, то ніколи би не міг він здійснити свого ідеалу — кращого ладу суспільного.

Це була би тільки перемога насилья, а насилья може вправді розрушити та знищити існуюче, та рівночасно в цю свою роботу вносить початки для розкладу. Крім перемоги фізичної мусить бути і перемога моральна, яка дала би санкцію самій грубій тільки силі фізичній. І тоді доперва можлива перемога соціалізму.

Іншими словами, коли соціальна демократія мати ме в своїх рядах не тільки весь робучий пролетаріат, але і найсильніші уми своєї доби, тоді доперва зникне ця маркантна непропорція, яка тепер кожного ураляє у вічі.

І инакше не може бути, бо якийже би був цей новий лад проти якого протестували би ті, що репрезентують науку та культуру взагалі.

Коли з кожним роком приступають нові і нові сотки робітників до армії з'організованого пролетаріату, то це явище цілком природне та зрозуміле. — Наслідок витворений коначністю розвою економічного.

Робітник стає соціалістом не тільки тому, що ця ідея, найбільше подобає ся йому з поміж інших, але тому, що до неї пруть його всі тенденції його самопочуття та самозахо-вання, веде його там стремління до кращого життя. У нього стати соціалістом це проста коначність, щось таке, що саме з себе впливає.

І все іде йому тут на руку. У соціалізмі находить він заспо-коєне всіх потреб а тим самим і пропаганда та агітація є тим лекша та приступнійша.

Головним чинником є тут свідомість класова, на якій опираєть ся боротьба класів. Зразу має робітник тільки класовий інстинкт.

З своїому зависимому положенню, в якому бачить він себе та своїх співтоваришів, відчуває він інстинктивно, що існує певного рода против положність інтересів між ними а їх працьодавцями.

Але доперва потому, коли він прийде до цього пере-конання, що робітники-наймити не тільки у своїому занятю але і у інших справах у своїому гурту мають спільні інте-

реси, що вони у виїмковому положенню в сьгоднішній суспільности — а до вибореня собі кращих умов для своїх спеціальних інтересів, інтересів клясових в боротьбі з іншими клясами мусять ся згуртувати всі разом в один гурт, тоді доперва розвиваєть ся та перемінюєть ся їх клясовий інстинкт в клясове почуте. А це почуте клясове перемінить ся в свідомість клясову, коли робітники навчуть ся розуміти і зрозуміють повстане їх кляси, її становиско в сьгоднішньому процесі економічному і її становиско до иньших кляс.

Але свідомість клясова не є тільки самим вислідом положеня клясового. Клясово свідомий робітник не є ще цей, що узнає ріжність кляс і клясових інтересів, але цей, який ясно розуміє положене своєї кляси в сьгоднішній капіталістичній суспільности, її основи та її історичну зависимість у всіх напрямх. І коли згодимо ся, що свідомість клясова є плодом певного сталого теоретичного пізнаня, то може дійти до нього кожен, отже і не-робітник. — І Маркс і Енгельс оснувателі теорії кляс не були робітниками, а з другого боку бачимо сьгодня ще цілі маси робітників в рядах консервативних та клерикальних партій, маси, які ще не успіли зрозуміти своїх клясових інтересів.

Коли отже возьмем тепер чоловіка із верстви так званої інтелігенції та приглянем ся тим умовам серед яких він живе, то побачимо, що положеня його о много труднійше в відношеню до соціалізму.

В його голові соціалістичний спосіб думаня може виробитись доперва по глибоких процесах та внутрішних кризах.

Всі привички, понятя заціплені в школі, спосіб житя та пересуди кляси серед якої живе відводять його від соціалізму або його проти нього настроюють.

І хотя дуже часто з цею клясою серед якої він живе, не вяже його нічого більше як товариські зносини, бо уровень його житєвий, або такий самий або тільки дуже мало ріжнить ся від уровня пролетаря, то спосіб його образования, погляди з лектури та кругів серед яких він живе, підсувають йому всякі закиди проти соціалізму, які є дуже підозрілої вартости, але яких він зараз перемогти не годе.

Йому важко підійти до цієї маси робітників, серед якої він досі не жив, його разять їх звичаї та спосіб життя. Його неприємно настроює ця безпощадна ненависть, яку вони голосять до цього всього, чим він досі жив, його разить цей цілковитий брак пошановання для цих „ідеалів“, які заціпили у нього школи, патріотичні журнали та всякого рода „патріоти“.

Про це пише дуже гарно Кауцкий у своїй „Ерфуртській програмі“ вже 1892 р. Він каже: „У висших верствах посідаючих, находимо більше образования та ширший світогляд. У деяких з них мають ще вплив останки старого ідеалізму з часів революційних боїв, коли ще буржуазія мусіла боротись о свої права. Але біда цьому буржуа, що перейме ся та боре ся за справу соціалізму. Йому остає до вибору або кинути свою ідею, або розірвати всі свої товариські зносини. І тільки небагато з них мають на стільки відваги, щоби дійти до цього рішачючого місця а ще менше таких, що, дійшовши до нього, зірвуть цілком із своєю клясою.

Але ще з цього малого гуртка, багато скоро губить ся; вони бачуть, що це були тільки „юні дні, дні весни“ і стають »мудрійші« . . .“

Всі інтелігенти-урядники вже з гори страчені для соціалізму. А у »вільних заводах« між медиками та юристами найдемо цуже мало одиниць, якіби безусловно признавались до соціалізму.

Тільки у деяких ідеалізм так сильний, що побіджає класові інтереси.

Остає ще ця справді »здекласована« інтелігенція, літературна богемія, яка здавало би ся, що стоятиме найблизше соціальної демократії та заступатиме її інтереси.

Та власне тут між тими духовними аристократами, або такими, що тільки за них видають ся, стрічаємо ся з цим поглядом, що останною метою соціалізму є нівелізація, та вирівнюване всіх ріжниць між людьми, упадок індивідуум та тиранія більшости.

Ці погляди, ширені представниками літературного світа, хотя сама дійсність соціалістичного руху вже давно їх відкинула, находять відгомін передовсім в рядах молодих інтелігентів та є причиною для них, що вони відкидують це, що голосить соціалізм і до чого їх пре їх розум та чутте.

Не можна ще тут не згадати про наймолодшу часть інтелігенції це є молодіж університецку, між якою ширить ся всякого рода »критичний« соціалізм та анархізм.

Цілковита свобода індивідуум, бездержавність, антипарламентарна політика, ці так блискучі кличі анархізму, мимоволі впливають на мало ще критичні молоді уми і вони прилучують ся до цих апостолів нового »поступовійшого« руху та поборюють »закостестенілий, застарілий догматизм« соціальної демократії.

І на всіх тих полях має соціалістична думка чимало завданя, щоби перемогти, ті всі погляди, які диктує клясовий, чи кастовий інтерес, псевдо аристократизм духовий або дуже молода »революційна« фантазія.

У всіх головних землях Європи вийшла думка соціалістична дуже чесно з цієї боротьби. У Франції, Англії а передовсім Німеччині та Італії пролетаріят може радше жалуватись на надмір чим на подостаток інтелігенції в своїх рядах.

Інакше в Австрії. І так н. пр. в Чехії, де соціална демократія може тепер похвалитись незвичайним усьпіхом своєї організаційної та агітаційної праці, — маленький тільки гурток журналістів, правників та літератів працює в її рядах, який і гине в великанській масі з'організованих робітників.

Ще менше їх в Галичині.

Говоритиму тут тільки про українську соціалну демократію.

Її історія ще дуже коротка і значіне її, яко партії, що доперва боре ся о право житя, мінімальне.

Та коли приглянем ся історії не тільки соціальної демократії, але всіх цих змагань, які також стреміли до знищення теперішного ладу капіталістичного то побачимо, що думка соціалістична вправді не в формі готовій але досить маркатно, виступає ширше серед нашої суспільности вже в 90 роках.

Про 70 та 80 роки не говорити му тут, бо був це рух більше одиниць, який мав вправді велике значіне для самого руху але не захопив ширших мас ні робітничих, ні інтелігентів.

Правда цей рух з 80 літ це рух головно радикальний з мішаниною ріжних ідей, які сильнійше або слабше в ньому відбивались.

Побіч радикалізму драгоманівського бачимо тут радикалізм націоналістичний, побіч національного соціалізму соціалізм з відтіненнями анархізму.

Найбільше маркантно проявляв ся соціалізм тільки у одного гурта, який і найблизше стояв соціальної демократії.

-- Все це разом складало ся на цей поступовий т. з. дикальний рух тих літ, який з одного боку безусловно причинив ся до розбудження нового життя в Галичині а з другого боку і дав йому в дальшому своїому розвою таку форму, яка не тільки нераз перечила своїм давним поглядам, але і дуже часто ставала проти них.

І так з бігом часу з цього руху поступового, зі всіх кличів і ідей, які він голосив та проповідав, щораз більше і більше уступав на задній плян соціалізм, так що врешті і сліду з нього не осталося.

Тільки кілька одиниць осталося і ті заложили соціально-демократичну партію, а з прочих, одні «умучені» осталися без «марки», другі животіли в зміненій вже радикальній партії, иньші врешті приступили до націоналістичної партії, яку ще недавно так завзято поборювали.

Sic transiit gloria mundi — і сьогодні, крім малого гурта соц.-демократичних інтелігентів, бачимо ще меньший гурток інтелігентів радикалів, який все таки має деякі стичні пункти з соціалістами.

Щоби зрозуміти це явище мусимо розібрати всі ці перешкоди, які стояли на дорозі до розширення думки соціалістичної між українськими інтелігентами. — А мусимо приглянути ся тому тим уважнійше, що здавало би ся, що Українці, які «з роду» мають марку демократичну, повинні би тим лекше і скорше горнутись до соціалізму. Тимчасом жите показує нам иньше.

Галичина країна чисто хліборобска, бідна, занедбана, без промислу та торгівлі. Нема тут цієї головної підстави і основи партії, яка є у всіх иньших країнах — нема промислового ні фабричного пролетаріату.

Дрібні та середні верстви розвивались знова серед цілком иньших відносин чим на заході Європи.

У Франції, Англії, Італії та Німеччині буржуазія, заспокоївши свої національні та політичні бажання та набувши рішачючого впливу в державі, «заспокоїлась» і кинула всі свої

старі революційні ідеали та перенялась духом капіталізму в цілій його грубості та суровості.

У нас було ще инакше. Соціяльна демократія не мала тут перед собою, сильної своєї буржуазії, яка мала би так сильно розвинений характер клясовий; не була це передовсім буржуазія велико-капіталістична, бо промисл і торгівля, яка була тут була в руках чужих.

»Попи і мужики«, а потому витворююча ся інтелігенція головно уряднича, ось всі верстви нового пробудженого народу. Ці верстви не ріжнили ся маркантно інтересами клясовими, ішли всі разом за своїм національним ідеалом — який мав всі ціхи романтизму.

Цей романтизм проявляв ся тим маркантнійше чим більше незаспокоєні вони були у своїх національних та політичних бажаннях та жаданнях.

Були це сні та мрії народу, що встав до нового життя по довгому мертвецькому сні, народа пригнобленого у своїйому розвою.

Серед таких відносин не міг витворитись цей маркантний розділ між буржуазією (яка доперва тепер повстає) а соціалістичним світоглядом, так само як усі мужицькі маси, так і дрібна інтелігенція була гноблена під взглядом національним та політичним, тому не робили ріжниць між ними а брали всіх яко одну цілість. — Богато з цих інтелігентів знало про соціалізм — але казали — соціалізм це світове питання, тож хай світ ним займає ся, ми покищо мусимо старатись вибороти собі своє національне існування.

І це було причиною, що дуже часто одиниці, яким не чужий був соціалізм, не могли рішитись прилучили ся до рядів соціально-демократичних, а пішли на право та потонули в націоналістичнім таборі.

Межа гранична між пролетарем а непролетарем затерла ся при страшенно низькому розвою економічному країни та гнету національному, і це все зложило ся на це — що і цей поступовійший гурт інтелігентів не міг з'орентуватись і він опинив ся там, де відай не думав та не хотів...

А тоді поплили вони вже скорим та легким темпом і не замітили навіть, як потонули в пустих та крикливих фразах, які мали заступати та представляти працю для «добра цілого народу і цілої України від Кавказу аж по Сян.»

А до цього в останніх часах прилучились ще »нові ідеї« імпортовані з Западу, як всякого рода анархізми, та аристократизми духові, які, опинившись на галицькому ґрунті, прибрали справді карикатурну форму та своє існування зазначили головню лайкою і то дуже часто дуже грубою та несмачною проти . . . соціяльних демократів.

Реасумуючи це все бачимо, що інтелігенції у нашому таборі майже нема. — А шкода, бо під соціялізмом не розуміємо тільки цього, що називає ся політикою, а змістом не є се тільки життя партії. Побіч цієї політичної праці розстелює ся поле широкої і приманчивої праці наукової, філософичної та артистичної.

Соціялізм побіч руху пролетарського є заравом рухом ідейним, який стремить зреволюціонізувати не тільки економічні умови, але може переродити житєвий погляд на мораль і душі людий.

Він є могутною струєю, яка уносить цілі генерації людства до кращих сьвітів будучности, і тут не рішилась ще тепер остання ціль та мета тільки головний напрям, який показує шлях, по якому треба іти, щоби вийти з сьогоднішнього нужденного положення.

А цього досі не зрозуміла українська інтелігенція, може і тому що мало усе у неї відваги і волі, щоби думки свої консеквентно та льобічно переводити. А головним моментом є незрозумінне цюї підставової засади соціяльної демократії — боротьби клясової, яка є одиноким средством, щоби осягнути культурні цілі соціялізму.

А про сю тактику клясової боротьби ось як говорить наша програма :

»Переміна суспільности означає увільнене не тільки пролетаріяту, але цілого роду людського, який терпить серед теперішних відносин.«

Але вона може бути ділом тільки кляси робітничої, бо всі інші кляси стоять на становиску приватної власности що до средств продукції, і всі разом старають ся о удержанє сьогоднішнього ладу суспільного. Л. Г.

Авдитор.

У Чернівцях в кам'яниці,
В широкі кімнаті
Сидя штири офіцери
У білих кабатах;
Сивий майор на переді,
За столом аудитор,
Штири шаржі, два їмайні —
Всі будуть судити
Арештанта молодого.
Іване, Іване! —
Задзвонили у хоромах
Голосні кайдани.
Майор плюнув, їмайнери
Повтерали сльози . . .
Отворились пишні двері,
А поганий профуз
Піхнув рештанта в середину.
Як та земля чорний!
А аудитор молоденький,
Пишний та моторний,
І за перо! — «Як зовеш ся?»
»Я, ласкавий пане?»
»Тож то нудний! Хтож, як не ти?»
»Іван, пишушь Званич«.
»Відки родом?» — »З Буковини.«
Ні батька, ні неньки.
Я остав ся сиротою . . .
Ще був я маленький —
Сиротою, мій паночку . . .

Боже милий, Боже,
Коби знали як то гірко! —
Сказать Вам не можу,
Як то гірко! . . . Мене били
Мене катували,
У плуг мене упрягали, —
Не замордували,
Бо й мені Бог тримав долю
У своєму світі . . .
Катерино, Катерино,
Рожевий мій квіте!
Як барвінок серед зими,
Зоря серед ночі,
Так ти мені була в світі! . . .
Да що я й клопочу
Вас речами оттакими!
Ви не ймети віри! —
Я мав долю, пани мої!
Прийшли тай остригли
Цісарськими ножичками . . .
Щож, мушу робити!
А я думав, пан аудитор,
Ще на світі жити,
Ще від тепер . . . Не судилось!
Така мабуть доля! —
О пане мій аудиторю,
Бодай то ніколи
Лиш сироти без доленьки
Не було на світі! . . .
Дихне веснов і з за моря,
Земля пустить квіти,
Уберуть їй рястом-маем,
Як у раю мая —
Сипне хмара чорним градом —
Ні цвіту ні раю,
Тільки зимна леду крига.
Така моя доля!
Одружив ся, доробив ся,
Тай думаю: »Гоя!
Тепер жити!« — От нажив ся!

Тепер мабуть стане!« . . .
»А чож ти втік?« — Я не втікав,
А так пішов, пане.
Прочитайте оце письмо! —
Що я мав робити?
Я просив ся в капітана —
Не хотів пустити,
Ще й набив ся! А я пішов
На Господню волю. —
Я так думав: погодую
Діточок голодних,
Тай верну ся назад в військо;
Пани не полають
За те, що я для діточок
Хлібця устараю . . .
А хтож для їх устарав? . . .
Пане мій аудитор,
Єкажіть мені щиру правду:
А у вас є діти?«
»В мене? Нема!« — »Ох як шкода!
Тогди би ви знали,
Як то серце дуже болить!«
»Ти дурень!« — О пане,
Богдай вам так не довелось
Ніколи у світі! . . .
Діти мої нещасливі,
Діти мої, діти!«
Тай заплакав. А аудитор
Дивлячись на него,
По німецьки викривив ся.
»А тобі, пся вего,
Не читали артикули?« —
»Які артикули?«
»Про олово та про порох?«
»Та ми, пане, чули
Ще й не оден, але проте,
Як діти вмірають
Із голоду, ще ніколи
В школі не читали.
Але я знав, що так буде,

Пане мій аудитор!
Доле моя нещаслива!
Діти мої діти!« . . .
»А тепер же що думаєш,
Званичу Іване?«
»Я думаю, що пустите
Хоть тепер до дому,
До діточок! . . . Пустіть, пани,
Пустіть, мої сизі,
Хоть на днину, хоть на пів дня,
Хоть лиш на годину!
Я верну ся! Бігме вернусь!
Не смійте ся, пане!« . . .
Майор махнув, гарештанта
Назад у кайдани
Заковали тай одвели
У катуш вартові,
А в справниці остали ся
Судці з аудитором.
»Яку кару судити мем?«
Питаєть ся майор
Авдитора. — „В шість вулицю.
Що кажуть гемайні?«
»Ми просимо панів славних,
Може подарують
Страшну кару! Він молодий.«
»Ви може не чули,
Сякі такі, що він утік? —
Ще й то милостиня,
Що не кажем розстрілити!« —
»Ліпше, мабіть, гинуть,
Пане майор!« . . . »Нема коли!
Що кажуть капралі?«
»Ми просимо хоть обменьшить
Страшну, тяжку кару.
Хоть набуки!« — »Що за дуки! —
Фельфєбри, а ви що?«
»Ми так, як ви, пане майор.
Ми у всьому нищі.
Хай улиця.« — »А що кажуть

Пани офіцири?«
»Ми думаєм, що за малу
Кару засудили.
Розгніваєм єднорала,
А відтак що буде?
Ми кажемо розстрілити!«
»Нехай таки буде
При вулиці« — каже майор, —
»Бо многоб писати.
Обершит просив не барить ця,
Прийти в карти грати.«

А другої днини о семій годині
Як стали тамбори дрібний вірбиль грать. . .
Будь проклята мати, проклята та днина,
Коли породила ці вірші писать!
Коли породила очима дивить-ця,
Як будуть козаче то тіло кроїть,
Як буде червона не чорна кров лить ця!
Дивить-ця, камрати, дивить-ця, дивить,
Як ті тихі очі кровю підкіпають,
Як профуз вужищем ті руки скрутив,
Як з під синих нігтів кров повиступала,
Як він ся сердешний в небо подивив
До того Сьвятого, що люди казали —
За хмаров не видко, за вірблем не чуть . . .
Там білі ангели Лелуй співають,
Не горем убитий сердешний рекрут! —
А майор гукає, щоб дужче карати:
»З усієї сили треба, каже, бить!
Вам жалко, псі віри, тих білих кабатів,
Да того реміння, що кров ме росить? —
Сто буків!!!« — Ох Боже, аж серце замліло!
Зашуміли лози, як звіяний луг . . .
По білім реміню, по кабатах білих,
Пішла кров червона, як дрібний жемчуг.
А майор гукає в одно лиц, щоб бити!
Тричи обміняли крутий верболоз!
Вже крові до ситу, і людям до ситу.
Зомлів сіромаха — всадили на нош,
Тай одвезли до шпиталю.

Німецькі дохторі
Чи загоють наші рани ?
І Бог не загоїть,
Бо глибокі . . . О, глибокі !
Чи як кажеж, друже ?
А в'ни мене питають-ця,
Чого серце тужить ! . . .
Серце тужить, душа плаче,
Бо в'ни знають, за що.
Люди в серця не питають,
А кажуть : »Ледащо«.
От що, брате ! Боже, Боже !
Він каже приймати ! . . .
Доки замкнуть в домовину,
Каже пропадати
Та дожидать з того світа
Гарніщої долі !
Може прийде, — а не прийде,
І то божа воля.
Чиж нам доста не осталось
В широкому світі,
Коли дають попоплакать ?
Нерозумні діти !
А могила де осталась ?
Коротка дорога :
На пів сажня під мураву —
Ні світа, ні горя,
Ні майорів, ні прийомів,
Ні лютого лиха !
І холодно і широко,
І любо і тихо,
Як у раю, як у небі !
Да що нам гадати !
Ходім лучше подивить-ця
Як муть виберати
Пруття з плечий ті дохторі ! . . .
Не можу, не можу . . .
Ходім, брате, ходім прічте ! . . .
Боже ти наш, Боже ! . . .

Осип Юрій Федькович.

„Коли лекше буде?“

(З українського життя.)

Великодні свята . . .

Остап Сосновський йшов по шляху на поле. Його село Майорщина уже сховалось в балці, і тільки декільки вітряків, що мов чатові ростановлені по могилах, та кладовище з чорними хрестами нагадують про близьке селище. Шлях обсажений дуплеястими вербами гадюкою, викрутасом біжить по степу і там десь порина, провалюючись за крайовидом.

Верба квітчаєть ся і стоїть мов один величезний жовтий кетяг, а бджоли гудуть, співають, невпинно працюють, коле кожної золотої, пахучої цвіточки.

Блакитне небо звисає над зеленим степом, що піріє молоденьким житом. Сонце усміхаєть ся до його, трусе з себе на його золоте проміння, в котрому купають ся жайворонки. Вони, мов дзвоники, висять у небі і дзвонять, дзвонять, дзвонять . . . вони святкують прихід весни.

Остап все далі та далі забивають ся в степ . . .

Йому дуже гарно.

Гарно дивитись і на верби, і на працювитих бджілок і слухати жайворонків і дихати пахучим весняним вітром.

А серце його притаїлось під сорочкою і болить потихеньку.

Усю весну орали воли, усю весну згинавсь він над ралом . . . Дощі сполоскали його роботу і зазеленили . . . панські ниви буйною молоддю.

А там геть за тією могилою і його шматок. Він звернув з шляху і межами подавсь до могили.

Ось і вона та стара могила.

Остап вибивсь на неї і звідтіль поглянув навкруги,

— Боже і краю нема панським ланам!... Он сім'я озима пшениця, он зеленіє жито, он знов червона латка ярини. І сей степ наче розмальований латками... А ось і наші мужицькі латочки. Він сумним оком поглянув на злиденні намірки Майорщан і пішов з могили до них.

Серце в його боліло... Боліло тому, що була весна, що було так хороше, а ще й тому, що якесь лихо стояло над ним, якого він, хоч і чув, та не міг збагнути, побачити, бо воно стояло за спиною.

Він підійшов до своєї ниви. Жито де-не-де підмерзло а ярина тільки-ще-тільки повилазила — тоненьке, руденьке, ріденьке волося...

Остап став серед свого лану і повів по йому очима. Уже двадцять друге літо, з пяти літ свого життя, він міря ногами цей клаптик землі.

— А що з того виміряв?... Гірко усміхнув ся і, невідповідаючи собі на запит, похилив голову і заспівав тихеньку сумну, сумну пісню:

Поле, моє поле,
Кістками з'оране,
Грудьми зволочене,
Кривю ізоляне,
Кривю ізоляне
Зпід серця, зпід грудей,
Скажи мені, моє поле,
Коли лекше буде?...

В співі чув ся одчай, повна невіра, чулось, як рветь ся терпець...

— Коли лекше буде?!

Послідні слова тяжким стогоном вирвались з наболілих грудий...

— Піп каже, що треба робити і бог усього дасть. А хиба я не трудив ся, хиба не моїми кістками виорана ця десятина, хиба не моїми грудьми зволочений усей цей панський степ?... І пан, нічогісенько не роблючи, живе он як, пе, гуляє, а я... Чи дасть нива стільки, щоб хоч те, що позичив вернути...

Роби — мати меш!... А мені нізащо було і поросяти на Великдень купити!...

Поле, моє поле,
Дідівський здобутку,
Чого мені з тебе поле,
Немає пожитку?

Проказав Остап слова пісні і, важко зітхнувши, пішов геть з поля до дому.

Поле, моє поле,
Гірка кривавице,
Гірко мені, моє поле,
На тебе й дивитись.

Стояли в його голові слова пісні. Йому було гірко. І сьпів жайворонків, і золоте сяєво сонця, і теплий пахучий дух весни його не втішали — було йому гірко...

Гірко, і темно перед очима. Куди йти, що робити, де шукати поратунку від злиднів, що осіли, так що приходив край...

Остап перейшов межу і знов опинився на шляху. Сонце сідало і заснувало золотим павутинням необмежений простор ланів. На вербах кричали граки, злітаючись на ніч з поля. Молоді граченята івалтували, вимагаючи від старих їжи, махали крильцями і збивали з вітей жовтий пахучий порох. По шляху швидко котилося декілька фаєтонів. Ось вони наганяють Остапа. Він став у бік і скинув шапку. Пролетів на трояку вороних поміщик з Вовчої-долини, а з ними земський начальник, обидва пани. За ними пан з Тарнавщини (має 800 десятин) з дочками, далі становий з якимсь паном, а позаду усіх на конях пана Райченка якісь пани з кокардами і панич Райченків. Фаєтони покотили на Майорщину, і ані один з тих, що сиділи в них, не відповів на здоровкання Остапа... Та це видно його й не образило, він надів шапку і думав:

— Мабуть до нашого пана в гості... о, так і є — звертають з шляху на економічеську дорогу...

Фаєтони були далеко. Він пішов за ними. І знову чорні думки, мов згряя галичи, опали його голову. З похиленою го-

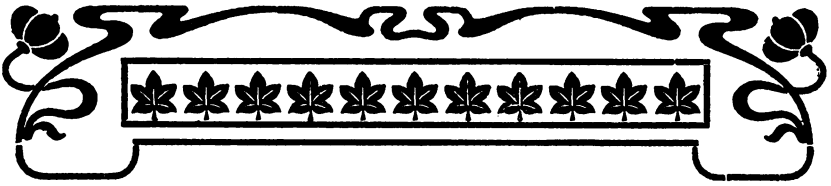
лєвою ішов він по колїях від колес панських фєстонів, питав одну думку »чому«, другу »коли«. Та не сказала йому думка чому він голий, чому йому на свїт гїрко глянути, а чому радїсно та весело тим панам та чиновникам, що осе повз його проїхали . . . не сказала й друга чорна, коли лекше буде, поле теж мовчало.

Сонце зайшло і тїльки послїдним сяєвом розмалювало в червоне та лелїове сїренькі пірясті хмарки. По степу розлягались синї темряви. А на шляху під вербами видко було чорну похилєну стать Остапа, що вертав до дому.

У повітрі лїтали та гули хрущі.

Павло Розвїй-Поле.

Відокромленнє чи подїл Галичини?

Пролетаріят народів Австрії стрінув в своїй боротьбі за здобуттє загального, безпосередного, рівного і тайного виборчого права найзавзятїйших ворогів в консервативних польських і німецьких елементах. Спаралїжувати всякі заходи переведеня виборчої реформи, повалити її за всяку ціну — отсе цїль, що з'єднала до спільної акції польську шляхту і Всеполяків з Всенїмцями, непримиримих доси ворогів. В акції сїй — один з епізодів — се гасло відокремленя Галичини, що залунало в формі внеску поставленого Всенїмцями в парламенті та комісії для виборчої реформи.

Нам нічого розводити ся над значіннем сього внеску та його наслідками. Всенїмці, ставляючи його, мали на цїли головно позбути ся славянської майоризації Німців в парламенті, бо тоді Галичина зовсім не посилала би туди послів. Сей внесок йшов дуже на руку польській шляхті та Всеполякам. Аджеж шляхта польська від часу свого примиреня з центральним правительством в році 1867 пильно дбала про те, щоби забезпечити собі повне панованє в Галичині, щоби вибороти для неї повну автономію та повну самостійність у внутрішних справах. З появою всепольських елементів в Галичині питаннє «відокремленя Галичини» набрало ширшого заінтересованя, а спопуляризованє Їломбінським та Студніцьким стануло на порядку деннім справ публичних, стало зябою дня.

Не хочемо тут — повторюємо — обговорювати фатальних наслідків постуляту галицьких обшарників і їх джурів на

випадок його зреалізованя. Дотеперішнє панованє польської шляхти і бюрократії привело край в цілковиту економічну руїну. Галичина стала клясичною країною самоволї і безправства та економічно-соціально-культурної нужди. Відокремлене Галичини означало би — цілковите віддане робучих польських і українських мас на поталу шляхти; відокремлене Галичини — було би приложенєм ножа до горла тримільоновому українському населеню в Галичині.

Для нас одначе цікаве становиско польської соціал-демократії до самого постуляту.

Яке-ж було се становиско?

Нам ще й доси стоять в памяти різкі й сьмілі слова промови провідника й речника польських соціалних демократів, посла Гната Дашиньского проголошені в парламенті при дискусії над наглістю внеску Вольфа і Шенерера і тов., якими безпощадно торощив нікчемні наміри й аргументи ворогів виборчої реформи. Против акції Всеполяків за відокремленнем Галичини в краю пішли численні віча й демонстрації, устроювані польською соціал-демократією. Одним словом польські товариші і перед форум парламенту і на вічах і в пресі і на своєму конгресі в 1906 році рішучо запротестували против відокремлення Галичини.

Розгляньмо одначе мотиви того протесту! Внесок на відокремленне Галичини, як замах на виборчу реформу мусів бути в першій мірі поборюваний кожним, кому дорогі інтереси працюючих мас. Се був найсильнійший мотив рішучого виступу польської соціал-демократичної партії против постуляту.

А далі?!

Чи п. с. д. п. рішучо з принципіальних мотивів відкидала постулят відокремлення Галичини?

На се питанє давала вона відповідь і в царляменті і в пресі і на вічах, яку можна навести з реферату посла Дашиньского на конгресі партії в маї 1906 р. »Зі становиска сучасної хвилини сама думка про відокремленне Галичини є на нині абсолютно шкідлива і неактуальна. Як довго брами галицького сойму замкнені перед заступниками народних мас, так довго не може бути

й бесіди про відокремлення Галичини. А на кінець: Як можемо відокремити Галичину без Шлезка, де віддаємо пів мільона Поляків на поталу Німцям?»

Іншими словами польська соціалдемократія годить ся на відокремлення Галичини, коли 1) маси народні будуть покликані до управи краєм, себто коли буде заведено до сойму загальне виборче право, 2) коли польська частина Шлезка буде прилучена до галицької території.

Що до першого мотиву, то зовсім не треба так дуже бавити ся ілюзією що до поправи долі пролетаріату особливо українського на випадок заведення загального голосованя до сойму. За ціну його український пролетаріат ніяк не може згодити ся на відокремлення Галичини. Другий-же мотив мусимо признати за вповні раціональний з точки поглядів національних інтересів польської нації. Тільки-ж на один момент забули звернути увагу польські соціальні демократи, на один факт замкнув очи посол Дашинський а іменно, що Галичина — край не чисто польський, — бо тоді повну рацію мусіли-б ми признати мотивівовці його і тов., — але край польсько-український. Се факт якого не можуть заперечити польські соціальні демократи. Домагаючи ся відокремлення Галичини з рівночасним заведенем загального-виборчого права до сойму та прилученем польської частини Шлезка до Галичини та замикаючи очи на істноване в ній трьох мільонів українського народу польські соціальні демократи станули на становиску автономії країв а не народів. Ми не хочемо входити в глибші мотиви цього становиска. Можливо, що воно подиктоване в великій мірі і історично-державними аспіраціями, з яких і доси не вилічили ся деякі з польських соц.-демократів. Хочемо лише сконстатувати факт, що польська соц.-демократія мотивами свого становиска до постуляту відокремлення Галичини попала в розріз і суперечність з брюнською програмою, яка певно мусить обовязувати її як члена австрійської соціал-демократії.

Програма ся, розвязуючи національне питання в Австрії, вийшла саме з того становиска, що шовінізм, націоналізм та загалом національний заколот спинює всякий політичний

поступ та культурний розвиток народів а тим самим причиною ся до затемнення клясової свідомости пролетаріату. Програма виходить з заложеня, що коли соціалізм змагає до визволення усього пролетаріату без різниці національностей, раси і пола з кайдан економічної неволі, до здобутя для нього політичних прав і двигнення його з духової темноти, коли соціалізм виступає проти всякого гніту у всіх його формах, то і національний гніт мусить бути нищений, як кожний иньший гніт чи привілей. В інтересі усуненя національного заклоту в Австрії та знищення нац. гніту програма вимагає :

1) щоби Австрію перетворити в демократичну національно-звязкову, федеративну державу (Nationalitätenbundesstaat);

2) щоби замість історичних коронних країв сотворено національні, відмежені, самоуправні тіла, котрих законодавством і управою мають займати ся національні палати (Nationalkammern), вибрані на підставі загального і т. д. права голосованя;

3) щоби всі самоуправні території одної нації творили один національно одноцільний союз, який зовсім автономно має порядкувати свої національні справи;

4) щоби права національних меньшостей зберігав окремий закон, що має бути виданий державним парламентом.

Примінене сеї програми до Галичини означає поділ її на дві національні відмежені території, на польську і українську частину. Мало того! Консеквентне переведене брюнської програми в жите означає утворене двох самоуправних національних територій: Польської з західної частини Галичини і сеї частини Шлезка, що заселена польським народом, та української з східної частини Галичини та частини Буковини заселеної українським народом. *)

Таким чином маючи на увазі брюнську програму і оцінюючи після неї і тільки після неї дотеперішне становище польської соціал-демократії до виставленого польською буржуазією постуляту відокремлення Галичини, мусимо назвати

*) Не беремо тут під увагу північної частини Угорщини заселеної нашим народом, бо він зовсім виданий на денационалізацію. (Автор.) Ми в справі угорских Українців не годимо ся з поглядом автора. (Ред.)

Його не тільки не щирим супротив українського пролетаріату, але не соціалістичним.

І коли польська соціал-демократія і в будучности схоже придержуватись свого дотеперішного становиска, — ми певні, що справа відокремлення Галичини, станувши раз на порядку деннім політичного життя, буде висувана ще нераз і то з більшою силою і більшою гостротою — то против нього буде в першій мірі обовязком української соціалдемократії запротестувати як найенергічнійше.

Ще раз підчеркуємо :

Маючи перед собою страшну картину більш як 50-літньої польсько-шляхоцької і польсько-буржуазної господарки в Галичині, ми ані на хвилю не можемо оптимістично глядіти на відокремлене Галичини, коли-б навіть заведено загальне право голосованя до сойму та громад, як сього хоче польська соц. демократія. Ми пересвідчені, що з заведенем сього права, яке — певно — дасть иньшу репрезентацію так польську як і українську і то репрезентацію більш определено буржуазну, зовсім не наступить радикальна зміна у польсько-українських відносинах в Галичині, зовсім не зникне національний гніт Українців польською буржуазією, гніт, якого істнуване признає сам посол тов. Дашинський *), та ті фатальні наслідки, які з нього випливають. Може ніхто краще від соц. демократії, як заступниці інтересів пролетаріату, не бачить тих шкідливих наслідків національного гніту, що перш усього фатально відбивають ся на пролетаріаті та на самому розвитку соціалізму.

Вкажемо на них хочби кількома словами. **)

Національний гніт в першій мірі спричинює матеріяльний і культурний занепад неволеної нації. Потверджене сих слів та найкращу їх ілюстрацію бачимо в сучаснім стані українського народу в Галичині. Економічно і духово стоїть він

---

*) Гл. його промову на конгресі австрійської соц. демократії в Брюні 1899 р. *Verhandlungen des Gesamtparteitages der Socialdemokratie in Oesterreich zu Brün 1899*. ст. 82—3.

**) Для пізнаня близше сього питання відсилаємо читачів до блискучих статей тов. М. Чацького поміщених в петербурській „Вільній Україні“, науковім органі С. У. Д. Р. II., „Національні організації пролетаріату“ (ч. 3) і „Автономія України в сьвітлі „соціал-демократичної“ критики. (ч. 4).

як найнижше. Капітал спочиває майже виключно в руках чужих та раз у раз виявляє свою розбійницьку силу на масах укр. народу. Зубожінє укр. населеня крайне. Темнота й анальфабетизм в незвичайно великому ступні. В слід за матеріальним і культурним занепадом укр. нації йде як тїнь більша експльоатація укр. мас робучих, затемнене пролетарської сьвідомости, спинюване клясової боротьби та вкінці неможність розвитку соціалїзму. Доказ сього бачимо як найяркїйше на Галичинї. Страшна експльоатація робучих укр. мас, слабїсть клясового руху, повільність розвитку соціалїзму та української соціал-демократїї.

Стан сей обусловлений головно істнованем національного гнїту. З усуненем його зникнуть його наслідки. Усунене його і його наслідків можливі тоді, коли український народ в Галичинї і Буковинї мати ме заварантований свїй національний і культурний розвиток через надане йому повної автономїї на терїторрїї, яку заселює.

Подїл Галичини на двї відмеженї національно ріжні терїторїї — се гасло не нове. Воно лунало вже на з'їздах старої радикальної партїї. *) Воно знайшло певний відгук в українських народнїх масах. Його видвигнув і брюнський конгрес. Його сьміло і енергїчно, без нїяких обслонок, виникаючих може з почуття солїдарности українського і польського пролетарїату мусить видвигнути опять на порядок дня українська соціалдемократія в виду набирания ваги постуляту відокремленя Галичини!

В. Левинський.

---

*) Гл. реферат тов. Ю. Бачинського на VI з'їзді радикальної партї в 1897 р. про подїл Галичини виданий окремою брошурою в Чернівцях сьогож року. Справу подїлу Галичини порушує автор теж в своїх „Гльоссах“.

На полю.

Ой, стелнсь далеко мов море широке,
Ой, стелнсь пооране поле в безкрає,
Не бачиш границі, не бачиш нічого,
Бо панськеє поле границі не має.

Воно простягло ся далеко, далеко,
Що й оком не зміриш де край того поля,
Воно бо без края, широке, просторе,
Як завше буває мужицька недоля.

А хлоп на тім полю всі сили марнує,
Впиває ся потом кривавим що днини,
І світа не бачить і долі не знає,
І счастья не має ні хвилі — години.

Хоч руки попухли йому від роботи,
Все голод ступає за його слідами,
Бо пан його працю для себе загарбав,
А плоди із неї розкидав сьвітами.

Чи довго на сьвіті неправда ме жити? —
Питає не раз він у хвилі свобідні.
І все однакову він відповідь чує:—
Як довго муть жити богаті і бідні!

І. Д.

Отверте письмо до Товариства для охорони звірят.

(Написав О. П.)

Панове з добрими серцями!

Пишу Вам з постелі в кримінальнім шпитали. Щоби Ви не бояли ся прочитати сей лист до кінця, уважаючи мене гидким злочинцем, напишу наперед, як я дістав ся сюди до криміналу, до шпитального відділу, а відтак скажу Вам, чого до Вас удаю ся.

Я і мої товариші заробляли на тиждень по 7 корон. Я є нежонатий і спав я на старім цминтари. Одягав ся в те, що мені дають пани, до яких я доходжу дуже рано перед роботою і пізним вечером по роботі. Тому я купав ся в грошах. Мій товариш Петро Многодїтний не спить на старім цминтари, бо має «хату» і спить з жінкою на прічі, а шестеро дітей на печи. Коли він дістане в суботу вечером 7 корон, то несе 2 короні господареві за хату, лишає ся 5 корон; 4 корони за лойові свьічки, сїрники, сіль, хлїб, муку, оселедець, лишає ся 1 корона; горівкою за 30 сотиків відплатить ся своїм товаришам, що його чемно трактують в суботу по «фаеранті», лишає ся єму 70 сотиків; вкінци купить кождій дитині по яблукови і обарінкови, а в різника ціле корвяче вімя, щоби бодай в неділю попоїсти мяса, лишає ся... ах що лишає ся? Як раз діри в кождій кишени. Гроші були завязані в хустку. Але Петро на порозі своєї хати як раз висікав ся в порожну хустку, бо в носі від тепла розтануло. Жінка до Петра: «Де гроші?». «А справді де гроші, чи не загубив. Там дав, там дав, є всі, значить їх нема, але в рахун-

ку є». Ти чогось ті гроші не умієш раздавати, різникови за смалець винні ми вже три місяці і сего тиждня не будемо їсти ні кріхітки мащеного. А тій дитині хустку, тій обути ся, тій . . . Голова розскакує ся. На другий тиждень я буду ділити гроші».

Але на другий тиждень не ділила Петриха гроший бо ми урадили страйкувати. Хоть я «купав ся» в грошах, постановив своїм товаришам помагати зійти ся перед брамою фабрики, нічого не робити і другого не пустити до роботи. Прийшла поліція, зачала разганяти, бити, арештувати . . . Та про се не потребую оповідати, бо Ви панове з добрим серцем, читали докладні описи з лайкою на здичіму товпу робітників у Ваших часописях. Державою наймленний поліцейский вгатив мене кантом так по голові, що я і підчас вироку не міг ясно порозуміти, за що мене всаджено на вісім місяців до в'язниці. Підбурюване, грізна постава проти властей і т. п. забрали мені приют на старім цвинтарі, а дали мені тут в арешті.

Я, панове з добрим серцем, ізза того страх обурений, а своє обуренє хочу виляти на Вашу адресу. Як, Ви не хочете слухати мого обуреня? Мусите, і еще раз мусите! Я с членом Вашого Товариства і то досить діяльним, бо з запалом раздавав Ваші брошури між нагід. А тепер із сего арештантського ліжка з головою затуманеною від удару шабляки кличу до Вас, Панове з добрим серцем, що Ви брехуни і звичайні туманники! Доказів хочете? Прощу докази:

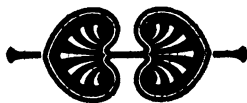
Ваша ціль, се ширенє благородности, гуманности, а нищенє дикости, звірскости. Ви ставляете ся за угли камяниць, щоби зловити немилосердного фірмана, що періщить своїх змучених шкапенят батогом. Ви віддаєте його поліції і він платить кару. Але рівночасно збирає член Вашого Виділу, президент поліції, поліцаїв і посилає їх проти товпи голодуючих робітників і каже їх безборонних рубати шабляками. Підхмелені міщани приглядають ся з цікавости калюжам крови, а уличники з вереском і свистом супроводжають поранених робітників до арешту. Чи се ширенє чоловіколюбства? Як ні, то Ви підлі туманники!

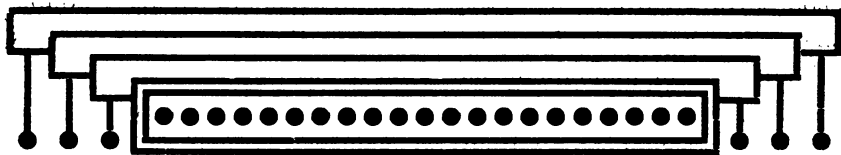
Ви підкрадаєте ся під огороди, які облягли пусті хлопці і придивляете ся, чи який з них не вибрав гнізда писклят,

або не вклав котови хвіст в розколене поліно. Але рівночасно Ваші члени і члени Вашого Виділу кажуть себе малим обідраним хлопцям обслуговувати на кругольнях до пізньої ночі, а в кінці кидають заспанім, з дріжучими колінами, кілька мідяків; але рівночасно Ваші члени і члени Вашого Виділу визискують молодечу силу дітей в робітнях, фабриках, службах. Чи се ширене гуманности? Як ні, то Ви підлі туманники!

Ви нападаєте на селянку, що несе повязаних курий до міста і кажете їй перед поліцаями розрубати вузли і приносите полекшу змученій курячій душі. Але рівночасно Ваші члени і члени Вашого Виділу виснажують в опирський спосіб силу и кров цілого народа здорового і повного віри в будучину на своїх ланах, платячи йому за утрату його сили 40 сотиків денно, за утрату його крові годують його жовтою бараболянкою. Чи се ширене милосердя? Як ні, то Ви підлі туманники!

А коли не хочете бути брехунами і туманниками, розв'яжіть своє Товариство і закладіть Товариство для охорони чоловіка. Знайдеть ся у Вас тільки моральної сили?

Інтерпеляция пос. Дашиньского і тов.
Відкритий лист до робучого народу.

Написав о. Петро Спеленний.

«Йдіть й научайте
всі народи.»

Дорогі Братя!

Перший раз говорю до Вас, не як до послужних мені овецок, котрі я держав, щобн панам було вигіднійше стричи Вас, але як до братів. Гіркі слези Ваші і Ванних дітий дійшли до мого серця і моєї душі, і я терплю разом з Вами, бо бачу Вашу нужду, темноту і пониженє. Тепер доперва пізнав я, чому Ви так терпите і добре бачу, що попи, замість піти слїдами Христа і боронити всіх пригнетених, зробили собі з ре-ліїї крам, з котрого мають великі бариші, а при помочи віри туманять Вас. І тому постановив я здіймити більмо з Вашних очий і як Христос бичем своїх слів прогнати тих крамарів з церкви.

Дотепер був я послужний слуга панів і правительства (уряду). Їх жаданя голосив я Вам з проповідниці як жаданя, що нібито від Бога походять.

А жадав я від Вас, щоб Ви були смиренні і корили ся перед панами, здержував усіми силами, щоб Ви не виступали проти тих, що Вас кривдять і туманив Вас, що чим більше будете терпіти тут на землі, тим більшу нагороду одержите в царствї небеснім. Брехав я перед Вами, кажучи, що в імени божім жадаю від Вас праці на панів, податків на правительство, покори перед гнобителями, бо всі вони фалшиві і стоять

на лукавстві і неправді. Бог сотворив Вас не на те, щоби Ви своє жите коротали в нужді і недоли, терпіли голод і холод, але на те, щоби Ви були вільні, щоби Ви мали хосен з усіх дібр, щоби Ви робили не на панів, а на себе.

Вам гірко жити на світі, а гірко не з божої волі, а з Вашої власної волі; Виж бо, замість лучити ся в купу і бороти ся за свої найсвятіші права, Ви вибираете на послів Ваших найлютіших ворогів-панів і як вівці тихо йдете під ніж, закопуючи так свою власну долю.

Чи Ви не бачите, що чужі заволоки живуть з Вашої праці і ще як живуть! А Ви не маєте нераз і чорного хліба.

Чи Ви не чуєте, як Вами гордують усі ті, котрих Ви кормите власною крєвавицею?

Чи не знущають ся над Вами, нужденними і пониженними і то так, що аж кров бурить ся в кождім, хто ще хоть троха має себе за чоловіка?

Бо як усе те бачите і чуєте, то чому не пробудить ся у Вас святий, бо справедливий гнів? Чому не виступите до борби з усім тим плюгавством?

З Вашої праці походить усе, чого лише людям треба. Без Вас не мали би люди ніяких вигід. А хто користає з олівчів Вашої праці?

Пани, що присвоїли собі землю, котра як воздух і вода призначена була для всіх людей, а також фабрики (заводи) котрі побудовали робучі люди своїми руками.

Пани захопили власть, зробили правительство з народом у своїх руках, яке стереже лише їх інтересів; і до того кажуть Вам ще вибирати себе на послів, щоби в той спосіб могли звалити на Вас усі податки і побільшити військо, розуміє ся проти Вас.

Чи то так має бути?

Всі люди повинні бути рівні, здоровий чоловік на здорового, чоловік - робітник на пана, всі на одного не повинні робити. Пан такий самий чоловік як і Ви: має руки, ноги, здоровле і сам на себе повинен робити.

Нема нині справедливости на світі. Як би Христос тепер появил ся, то вирік би ся всіх фарисеїв, котрі его слова мають на устах, прокляв би Ваших гнобителів, панів і

попів і станув би по стороні тих, що боронять Ваших справ, бо за Вами стоїть правда і справедливість.

Слухайте мене і прийміть до серця свого те, що чоловік повинен корити ся лише перед правдою і справедливістю, а не перед насильством і кривдою, а всі теперішні порядки се діти неправди і самі неправдою стали.

А правдою є те, що Ви працюєте, але не маєте хісна з тої праці, бо єго загортають для себе пани і капіталісти (бояри).

Правдою є те, що державні податки звалюють на робу-чий нарід, що уряди є в руках панів і що ніколи нічого до-брого не зробили для робітників.

Лихі мають силу, вони панують на сьвіті: від них ані не відмолите ся, ані не відпросите ся, від них можете лише силою обороните ся. Памятайте, що покорою не здобудете собі нічого, грізбою мало а силою всьо. А тою силою є у Вас єдність (злука): єї нічого не опре ся.

Тою силою є у Вас соціялістичні організації (спілки, товариства), котрі виступають проти всего, що Вас гнобить і гнете: ціль їх — увільнити людий від усякого нещастя. Коли всі зрозумієте добре, які мерзенні теперішні порядки і згуртуєте ся в одну міцну партію, тоді все лихо мусить пропасти.

Як ріки в бігу не спинить жадна сила, так і надармо силувати-муть ся усї вороги правди і справедливости, щоби здавити Ваш рух.

Хоругов наша стояти ме над цілим сьвітом, котрий освободить ся з кігтів насильства і неправди. Земля, тая долина праці, перемінить ся в долину щастя і гаразду, а тоді вже не буде жадної плюгової політки, котра з реліії робить орудие гнсту. Спам'ятайте ся, братя, поки час відвернути від себе всі ті нещастя.

Прозріть вже раз, не слухайте панів і їх платних обле-сників, бо вони чатують лише на Вашу погибель, але йдіть за голосом правдивих оборонців Вашої долі.

Перестаньте гнути карк перед насильством, бо лише дякуни-погани цілують ту руку, котра їх бє. Таже й гадина жалить свого ворога.

В соціалістичних організаціях (спілках), в боротьбі з паннами і фабрикантами знайдете дорогу, котра виведе Вас з біди і нужди.

Так кажу Вам я, котрий правду над усе полюбив, звертаю ся до Вас як слуга справедливости: боріть ся до послідної каплі крови з тими, що з Вас живуть і кривдять Вас, а перемога буде по Вашім боці.

Священника Петра Сцеґенного, пароха в Ходлі опікуна робучого народу засудили 1848 року на смерть за патріотичну пропаганду серед селян. Помиловано його під шибеницею і він пішов на ціле жите до тяжких робіт у сибірських рудокопах (копальнях); перебувши там 40 літ, вернув і закінчив своє мучениче жите в Люблині в р. 1890, маючи літ 90.

Весна іде.

Весна іде, весна іде,
Іде до нас, брати мої,
Іде і волю нам несе,
Несе нам радощі свої!

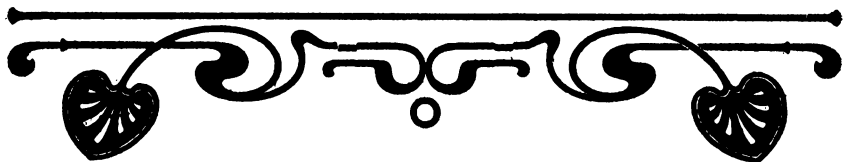
Іде весна в красі своїй
У наш убогий, бідний край,
Вкрадене щастє знов несе,
Несе нам тихий, земний рай!

Іде весна і тає сніг,
Витає сьпів пташини нас,
Падуть окупи із людий,
Падуть кайдани з бідних мас!

Іде весна, паде тиран,
Валить ся велетень старий,
Встає народ витать весну,
Будує сьвіт і лад новий!

І. Д.

Л і н к е й.

Сцена по битві під Австерліц.

(Черекзав О. Б.)

Як звісно, стратив один французкий гвардійський реґімент свій прапор підчас битви під Австерліц; і оповідають дальше, що Наполеон виголосив страшну бесіду до реґіменту, в якій він запевнив, що не дасть йому нового прапора, аж доки він не змаже своєї ганьби в другій битві; після сего заплакали жовняри зі встиду і жалю як діти, а в слідуючій битві бороли ся з нечуваною доси відвагою, і дістали відтак від Наполеона новий прапор.

Що той гвардійський реґімент загубив свій прапор, се дійсно приключило ся; але що дальше потім стало ся, оповідають в політичнім і мілітаристичнім інтересі не правдиво, бо навіть цілком противно, як в дійсности. І так:

Лише завдяки особливому случаю, про який не на сїм місци мені споминати, дізнав ся я про правдивий перебіг події.

Наполеон, на кони і окружений своїми маршалами, запитав ся — се точно так стало ся — піднесеним голосом, звертаючи ся до реґіменту: »Де Ваш прапор?«; на се глибоке мовчане. »Я питаю«, — продовжав Наполеон, — »де подів ся Ваш прапор?«.

Тут настала знову павза; відтак виступив — і тут починає ся правдиве представлення дальшого перебігу — на вдивовижу всім старий гвардист, знаний в реґіменті за найбодрійшого і крикнув до Наполеона: »Шукай собі его!«. Бонапарте зразу зчудований, як ніколи в своїм житю, опам'ятав ся скоро, звернув ся до свого а'дютанта і наказав йому шепотом, відпровадити сего старого жовніра. Кожний знав, що се значить, щоби його розстріляти.

Але власне се збудило в другого, іще молодого гвардиста хід гадок, який я тут не хочу описувати, а який може собі

кожний, хто се читає, розвинути. І в тім піднесенім настрою, в яким відчуваємо: »а щоби і жите дав, то мушу тепер се сказати, бо не буде оно ніколи сказане! — і в страшний злости немов відчуваючи історичне значінє сеї цілої сцени — крикнув він до Наполеона: »Убийнику мас, шукай собі прапора!«.

Цісар витріщив очи. »Що значить се?«, говорив він тихо і хрипким голосом до себе і повів коня поволи крок за кроком з фронту взад, немов би хотів хоронити ся перед нападом на свою особу, вдивлюючи ся напрасно в молодого Івардиста. І нім він іще що небудь приказав або рішив, закричали нараз сотки Івардистів, кидаючи йому рушницї під ноги: »Він добре сказав!«. »Шукай собі твого полотна«, а один навіть і крикнув: »Тут масш иньшу шмату!« і кинув йому із своєї торністри онучу. І нараз зробив ся такий крик, таке замішанє, що Бонапарте не знав собі в сїй хвилі инакше помочи, як відіхати мовчки зі своїм штабом, щоби нарадити ся, що в сїм надзвичайнім і еше невиданім випадку зробити.

Они признали, що наймудрійше буде, коли полинуть справу в спокою, пішлють всіх жовнірів сего реїменту до дому, щоби они не сходили ся з иньшими реїментами, і взагалі промовчут се все, щоби відтак розповісти совсім щось иньшого.

Але якою дорогою такі погляди, що були причиною сего бунту вихованих в строго мілітаристичнім дусї, приймили ся в реїментї, про се можна лише догадувати ся. Наполеон казав безперечно розслідити сю правду, але результати сего слїдства не дійшли до загальної відомости. Лише одна, справді важна дрібничка дійшла до моїх ух, а се ся: В бубні одного тамбора, який був братанцем фільозофа Дідерота, знайшли карточку, на якій було ось що написане:

»Ви жертви асентерунку! Ви жертви військового примусу!

Памятайте і поступайте після сего:

Коли справедливість править, коли чеснота панує,

То кождому вільно, мучити ся за свої власні ідеали. —

Але нікого не вільно змушувати мучити ся за чужі ідеали:

Бо се убійство і еше раз убійство!«.

Революція в Росії.

«Історія повторять ся» мусить кожний сказати, хто слідив події у Росії за останні три роки і порівнював їх з подіями великої французької революції. Фізичний і моральний гнет народу, що тревав цілі століття, голод, що рік річно повтаряв ся, безгранична самовласть бюрократії, упадок двору, зла господарка державними фінансами, потім нещасливі війни, котрі причинили ся може найбільше до того, що угнетений народ прозрів — се були як раз причини, що викликали французьку революцію. І точнісенько ті самі причини попередили сегоднішну, велику російську революцію.

Навіть внішній перебіг революції в сих двох державах вказує нам певну схожість. Ми бачимо те саме безголове правлячих кругів, що не знають чого держати ся і хватають ся то за реформи, то знов за найострійші средства репресій, щоб лише спинити, або здусити той рух. Бачимо ті самі наміри злучити правдивий абсолютизм із мнимими правами народу і бачимо як ті наміри не вдають ся, в наслідок чого росте і могутнїє подив і прихильність до радикальних елементів революції.

Та мимо такої схожости, російська революція все таки різнить ся від французької як і взагалі від усіх західно європейських політичних революцій. Суть тої різниці у тім, що в російській революції виступає робітнича кляса яко свідомо самостійна кляса з власною ціллю і програмою, що є незвичайно важне для перебігу і закінчення революційних розрухів.

Хоч і в західній Європі був головно пролетаріят, що відніс побіду в революції, але як? Він був зрбуєю в руках буржуазії; а ся уміла знаменито використовувати для себе силу робучого люду і так довго употребляла ту силу, поки

було її треба, щоб побороти аристократію, а самій дійти до влади!

Робучий люд дав ся звести приманчивим, солодким словам, якими обсіпала його буржуазія, як: »воля, рівність і братерство«. Він повірив в солідарність інтересів усіх революційних елементів. І доперва тоді спостеріг робучий люд свою похибку, як вже було за пізно.

Гіркі досвіди західно європейських робітників послужили наукою і взірцем для російського пролетаріату. Російські робітники готові боротись рука в руку з буржуазією проти спільного ворога царизму. Але вони надто добре розуміють те, що їх сьогоднішні приятелі і спільники є їх завтрішніми ворогами. І власне ся свідомість російського пролетаріату, надає і його революції иньший напрям. Ми бачимо, що не буржуазія веде революцію, як се діялось у Франції. Тут стоїть на чолі цілого революційного руху пролетаріат. Він втягає у свої ряди і буржуазні елементи, відтручує їх все в борбі і замість просити, диктує гасло боротьби. І якеж то перше політичне гасло свідомого пролетаріату в сій борбі? »Не иньше як загальне, рівне, безпосередне і та й не виборче право.« Бо лише се право може дати спромогу брати участь у державнім законодавстві. Участь у законодавстві є одинока і найліпша запорука, що при зрості числа робучого люду і его клясової свідомости, мусять змінити ся і політичні та соціалні обставини в его користь. Тож скликане конституанти на підставі загального, безпосередного і тайного виборчого права, стало провідною зірницею політичної борби російського пролетаріату. А що до того прийти може і мусить прийти вказує нам те, що у Росії не маєм до діла лише з революційним, але по більшій часті клясово свідомим пролетаріатом. І як раз се відріжняє російську революцію від других дотеперішних революцій.

І не політичний боевий напрям але і боеві средства вказують на свідомопротетарський характер російської революції --»Тепер революція вже не можлива« доводилось не раз почути сі слова від людей, що не могли собі уявити революції без іралий, ціпів та кіс, бо тії при сучаснім узброєню війська мусять улячи перед карабінами і арматами. Значилоб, що тепер годі вибороти права силою.

Коротковорі сі люди не узглядняють того, що при певних обставинах може добре узброєне військо статись користним і для люду, а то тоді коли часть війська захоплена ідеями революції стане по стороні пригнобленого і покривдженого народу і поможе революції до побіди. Се показали найліпше послідні події: бунти війська у Кронштаді, Свеаборзі і Ревалі. А дальше показало ся, що революцію не конче робити іралями і косами. Капіталістична держава з своєю скомплікованою і господарською конструкцією навчила нового, далеко користнійшого способу борби а то **політичного масового страйку**. Такий страйк заступить іралі і коси. А що як раз російській пролетаріят взяв ся до сього способу борби, то се є другою характеристичною ознакою російської революції.

Пригадаймо собі дни місяця жовтня в минулім році, коли то вся робота була в застою, коли станув майже весь промисловий і торговельний рух через желізничий — почтовий і телеграфічний страйк, тоді Росія була відтята від Європи, а в середині Росії була одна місцевість від другої ізольована. Се була велика революція, ала без жадного проливу крови; і она задемонструвала силу пролетаріату як нічо иньше і потрясла бюрократією.

Як раз сей страйк присилував просто російське правительство дати із тривожним битем серця якесь виборче право для так званого «заступництва народу», для Думи.

Характеристичне для свободолюбимої Австрії є те, що російське правительство вибрало як раз австрійське виборче право яко взорець для свого, бо се виборче право відповідало найбільше, стремлінням російського правительства: обдарити свій нарід ніби правами. Взірцем австрійської ще попсованої пятої куриї, хотіло російське правительство заспокоїти жадане пролетаріату. Та правительство завело ся. Бо пролетар, що стоїть під впливом соціал-демократії, вже є настілько зрілий, щоб розріжнити ніби права від дійсних прав, і воліє вже навіть абсолютизм ніж таке право. Бо самодержавіє має хотяй ту добру сторону, що не замилює очий, і його лекше звалити.

Найкрасшим виразом клясової сьвідомости російського пролетаріату був власне бойкот Думи. Пролетаріят жадав конституанти на підставі загального, рівного, безпосередного і тай-

ного права голосованя, а все инше вважав за народню зраду, за комедию, в якій не хотів брати участи. А що пролетаріят мав тут слухність, показав дальший перебіг річи. Права Думи, якої ціль була сотворити нову Росию, були укорочені указом основних законів, якими потверджено ненарушимість самодержавія. Кандидатам Думи було заборонено порушувати на виборчих зборах політичні і соціяльні питання, з революційними елементами роблено коротку справу; їх замикано в тюрму. Та коли мимо всяких застережень випали вибори проти бажаня правительства, то се мож лише тм обставинам приписати, що кромі бюрократії, яка живє з царизму, нема жадної ґерстви, де-б самодержавіє знайшло підпору. Сказано, що перша Дума вийшла революційна, та радикалізм єї, про котрий нароблено в Росії як і за границею тільки галасу, треба уважати радикалізмом лише релятивно. Вибір членів Думи випав більш радикально як було мож сподівати ся, по стані річий, але радикалізм той узятий сам про себе полишив багато ще до бажаня. Взагалі найбільше стремліне Думи було успокоїти революційний рух і остатись в мирній звязи з царизмом.

Мовчки зносила Дума найпідлійші ображеня зі сторони правительства. Вона старала ся завше остатись у рамках закона — коли в Росії мож говорити про якісь законн — щоб не зайти може в які конфлікти, які-б викликали вмішанє народу. Особливо що тичить ся »прихильности« Думи до робітників то треба піднести, що партия конституційних демократів, яка мала верх в думі, при укладаню своєї програми на конгресі перед зібранєм Думи, не порушила робітничого питання навіть і одним словом. Покликані до відвічальности одним своїм членам, що сам був робітником, відказували йому сі »прихильники« робітників одні, що забули про се, другі, що вони не обовязані до того позаяк робітники не брали участи у виборах. Досить того, що ціла Дума була зложена з середних міщанських елементів. І ся Дума була для російського царату за революційна, бо ставила такі вимоги як: амнестию політичних і реліґійних проступників, знесене кари смерти, розділ землі між мужиків, хоч-би і за відшкодованєм приватних посідачів і т. и. І як могло виконати самодержавіє сі вимоги, щоб не наразити ся. Таж при сій противорічости між інтересами царату, які заступає правительство, а інтересами

народу, які малаб заступати Дума, мусіли відпасти як не потрібні царські обітницькі реформ. Не диво про те, що президент міністрів, царський салдат, Іоремикін представив амнестию як приватну річ царя, а викуп і розділ державних і церковних маєтків і дідичівських посіlostий за щось, що не відповідає вже з природи річи засадам самодержавія. Він пригадав членам Думи, основні закони, які застерігають ставити такі жаданя, а президента Думи, що мав особисто передати сі жаданя царици, цар не прийняв. Дума була лише комедією. Посли могли виголошувати гарні і довгі промови, а в цілости не змінено нічого. Той сам виїмковий стан у цілій Росії, той сам гнет преси, слова і права зборів і то саме переслідуване і нищене революціонерів лишили ся. Той самий утиск кожного народнього руху по містах як і по селах. Кождий бачив, що его ошукано, послідня надія на спасене Росії через Думу зникла, в народі почало на ново кипіти. З усіх усюдів постигали вісти про аграрні заворушення. По більших містах збирали ся робітники на віча, там ухвалювали протести, висказуючи на ново своє недовіре і погорду царатови. Знову вибухли страйки, що були по части економічного а по части політичного характеру. Навіть в Думі змінив ся настрій. Радикальні елементи здобували все більшу власть і зайшло так далеко, що 14 послів звернулись до народу з маніфестом, у яким представляють йому безсиле Думи супроти самоволі царату і просять у народу помочи. Стало ясно, що силу царату мож хіба народньою силою зломити; і в кожного мож було бачити на устах одиноке слово спасеня: революція! . . .

Та поки революційні партії змогли приготувитись до революції, почало правительство виступати з контрреволюцією.

Гаслом єї, був погром жидів у Білостоці; се був знак, що правительство провітрило революцію. Воно хотіло удати, що нарід дав сам почин до тих погромів. Але як показали процеси у Кишиневі, потім слідство, яке зарядила Дума у Білостоці, що за всі ті діла найбільш винно правительство. Про антисемітизм між російським народом не можлива й бесіда. Бо в західній Европі, де Жиди є горожанами з рівними правами, де богатий Жид має ту саму волю, що богач другої нації: виступати ак фабрикант, купець чи лихвар, та визискувати і туманити до несхочу робітників, чи мужиків, то там мож в нарід вговорити, що його біді і всьому лихови винні лише

Жиди. Але в Росії се цілком виключене. Російський мужик відчуває «кулака» (так називають сільського мужика-лихваря) не Жида а таки християнина, тому годі йому в говорити, що всему винні Жиди. Дуже часто російські мужики навіть і не знають Жидів, бо Жидам заборонено цілком в декотрих губерніях мешкати. Взагалі про ненависть до Жидів годі говорити. Тому не нарід винен, що устроєно жидівські погроми, але хулїгани підкуплені правительством та царська поліція і козаки. Для чого правительство устроювало погроми Жидів се ясно. Перед всім тому, що Жиди давали в порівнаню досить великий процент революціонерів. З тої самої причини пустило правительство Татарів на Вірмен, які є прецінь православними. Друга причина погромів була та, що правительство думало через національну борбу звернути злість народу з себе на Жидів. Говорено зараз по білостоцкім погромі, що се мабуть лише початок правительственних насильств, і воно так було. Небогато пізнійше розвязано Думу без жадної причини.

Богато вважало розвязане Думи по просту за поличник. Для соціалїстів був сей правительственний вчинок спасенєм, бо вони знали наперед, що Думу жде така доля, що царат і заступництво народу не дадуть ся ніяк злучити. «Комедия скінчила ся» з сими словами попралцала ся кожда свідомійша людина із »заступництвом народу«.

І справді була Дума комедиєю але заразом і конечною хоч-би лише на те, щоб отворити очи і найтемнійшим.

Що був 22. січень 1905 р. для робітників, то був 22. липень для мужиків. В цілій Росії годі тепер найти людину, щоб ще вірила цареві і ждала на які небудь реформи з гори. Коли Дума нічого більше не зробила як се, що на все вирвала мужикам віру у добру волю царя, то сим зробила дуже багато. Се було не мов приготовлене, щоби клясово свідомий мійський пролетарят разом із обдурюваним доси російським мужицтвом завдав царатові послідний, смертельний удар.

Спокій, який наступив зараз по розвязаню Думи, дав почин не до одних песимістичних думок про російську революцію. Та стало ся щось противного. Притишене народного повстаня, здержане народу від завчасного вибуху злости був найважнійшим актом революціонерів. Треба жалувати, що події у Свеаборзі і Кронштаді примусили робітничих проводирів у Петербурзі, Москві і т. и. виступити завчасно з масо-

вими страйкамп. Головною цілею революційних елементів є тепер те, щоб не дати російському правительству спромоги здусити з осібна революційний рух в поодиноких містах та селах, де б вибухло узброєне повстанє, чи то масовий страйк. Рух мусить вибухнути у цілій Росії разом, щоби скінчив ся народною побідою.

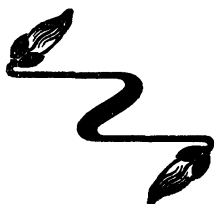
Сеї тактики тримають ся і уживають всі революціонери.

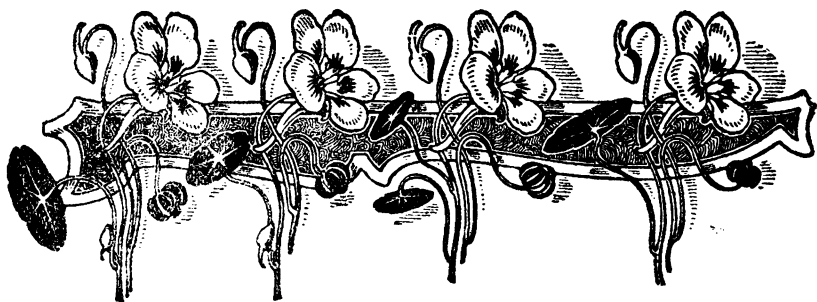
Хвилевий спокій у Росії є спокоем перед бурою. Підземна робота ведет ся дальше . . . Кожний революціонер стоїть вже на своїм місці і вже зближаєть ся час, що задзвонять царатови в останне.

Ми бачимо, що російський пролетаріят скористав добре з історії своїх західно європейських братів. Але про володарів годі се сказати. Вони не вчать ся нічого один від другого. Цар Николай II. не навчив ся нічого з історії французкої революції. Поділити ся добровільно властію з народом був для царя ще час перед скликанем Думи. Та цар сього не зробив, він старав ся одурити нарід. А тепер хоть би він навіть вже і згодив ся поділити ся з народом властію то вже за пізно; вже не мож тепер починати ту роботу, на яку було доволі часу.

Російський цар копав сам для себе гріб . . . і викопав . . .

Др. Татьяна Грігорович.

В кузни.

Завзято дише міх ковальський;
огонь ятрить він, не вгаєє.
І подумя стає мов стекле,
повали досягнуть бажас.

Немов наздоптана гадюка
Сичить в огни желізо й веть ся.
Даремна лють!.. Ударить молот —
і в лук воно в ту мить зігнеть ся.

Ковальські руки не дармують,
в ковало молот дзвоном дзвонить.
З під нього й плуг, що землю крас,
й меч, що точить кров, виходить.

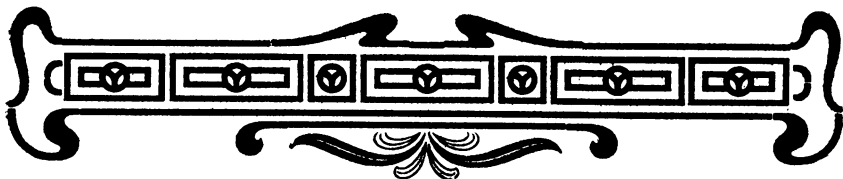
І світ наш кузня — лиш велика.
І сам кув всяк власну долю
й сталить свій ум.

Огонь сеж досьвід.
як мочот — має кожний волю.

Лихий живе із кривди, добрий
у січу за права єднає.
Бо боєм йдуть до щастя люди,
покірний в путах пронадає!

Ярослав Весоловський.

Чернівці, 19./X. 1904.

Чи християнство є для народу чи для панів ?

— Один з головних будівничих церковної науки та дотмів свв. Августин, в своєму творі „Civitas Dei“ (Держава Бога) написав ; »Бог урядив свою церков так, щоби кожне істнующе пануванне на сьвітї було шановане, деколи і людьми, які є лїпші від цього панування. Перше а щоденне виступающее пануванне, чоловіка над чоловіком є пануванне панське над невольником.

Майже у всіх домах істнує цей рід панування. Є тут пани та невольникн. І що говорить Апостол, навчаючи невольників, щоби були послушні своїм панам? Слуги будьте послушні своїм панам земским тому, що один тільки пан небесний. Цей є правдивий пан, пан вічний. Сьвіцкі пани тільки до часу.

Ти мав щастє, що став ся християнним, а все таки маєш чоловіка за пана ; ти не є його невольником, тільки невольником того, який тобі сказав, щоби ти ним був. Христос не робив невольників із вольних людий, тільки із злих невольників добрих невольників. Як сильно з'обовязані є дукарі Христу, який в їх доми приносить порядок.»

Уплило 15 сот лїт від свв. Августина. В Римі був папою Лев XIII. який, як кажуть студиював довго питанне соціяльне і казав закладати християнско-соціяльні робітничі товариства. Тримав ся вірно науки свв. Августина, але говорив так, щоби це відповідало новочасному духові.

Лев XIII. в папському листі виданному 15. мая 1891 р. пишучи про робітничий рух, каже :

«В людстві вічно панувати муть найбільші і найдаліше ідучі нерівності. Нерівні є здібности, нерівна пильність, здорівле та сили, а з цього виходить, що не рівна є стопа житева та маєток. Цей стан є так само користний для одиниці як і цілої суспільности.

«Церков є тут на це, щоби переводила гармонію між капіталом а працею.» Гармонія праці з капіталом. Це значить «робітнику бути покірний, пани змилосердять ся над тобою.» Так говорив Лев XIII великий «соціяльний» папа. Yves Guyot в «Соціяльних науках християнства», студиюючи та розбираючи ціле християнство, каже про його науку:

«Чоловік має привикати склонювати голову, падати на коліна, знижувати ся сам перед собою, має підпорядкувати себе супроти великого понятя, яке називає богом.

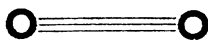
Понижує ся перед богом, невидною і недоторканною істою, про яку немає ясного понятя, понижує себе перед слугами, які репрезентують бога, паде на черево перед піднесеним пальцем попа, клонить голову, коли цей біля нього переходить. Чоловік знижує ся перед чоловіком.

Добре: ви привикли знижуватись перед попом, слугою божим, клякати перед ним, взивати його. Але чи не є божим правом свьіцкій пан також слугою божим? чи не є кожний виспій репрезентантом божим? Чому ви не могли клякнуги також перед ним, або знижитись до цього, щоби зцілувати порох з його чобіт? Чи не є покора чеснотою? Чи-ж покірне знижуванє ся самого себе не є заслугою? Богу приємно бачити, людий які валяють ся у його ніг, понижуючи самих себе.

Це зробило християнство; навчило людий валятись на череві. На череві перед богом, на череві перед попом; червом стає ся чоловік, червом повзає, але і кусає.

Облуда та невольницка стає ся його другою натурою. Живе тому, щоби завидував на ласку у свого пана. До раю, якого брами отвирає милосирдіє, не входить ся з головою піднесеною, але лізе ся до нього рачки... Християнин не сьміє іти з піднесеною головою. Але все це коротко: порабощенє і пониженє чоловіка...»

Л. Г.

Корінь лиха.

Фріц Ертер. *)

I.

Йдуть великі, ясні кулі
Через світа далечинь,
В їх теплі і жар-промінню
Й їх трабанти, немов тінь.

Віковічними стежками
Звізд мандрує череда,
І хтож знає відгадати:
Звідкіля іде й куда?

З ними йде маленька зірка —
В тій стотисячній юрбі, —
Живуть на ній малі люди
В метушні тай у журбі.

Ті премудрі сотворіня,
Що їх слід щезає вмить,
Думають, що їм судилось
Всеї правди дно зглубить.

І каганчиком маленьким
— Розумом його зовуть —
Викликають сніща й тіни,
Щоб влекінти собі путь.

---

*) Fritz Oerter : Herren und Knechte.

Жахаючись життя - долі
І природи дивних сил,
Сотворили собі бога
Й непроглядну міць страшил.

А що правду перед ними
Туман мраки геть замок,
Наторочили — системи
І довжезний шнур казок:

»З превеликої любови
Сотворив нам господь світ;
Чтити діла рук господних —
На те є тут чоловік.

»Бога слухать і молитись
І хвалити і кадити,
То він буде нас стежками
Своїми всю жизнь водити.

»А жите те на землі сій
Тільки проба є мала,
Потім люди йдуть до неба
Й до пекольного кітла.

»Небо втратили всі люди
Через жінки страшний гріх,
І тому прийшов син божий
В Вефлеєм і в стайни ліг.

»Щоб спасти нас від проклятя,
Мусів бог — не диво ж се? —
Дать на муки свого сина,
Хай нас смерть його спасе!

»Він прийшов з горячим словом
Світу голосить любов,
Відчинив ворота неба
Через свою муку й кров.

»Але люди, грішні дуже,
Не поняли що й куда —
І прибили свого бога
На Голгофті до хреста!

»Він з любови зійшов на землю,
З любови мучив ся і вмер,
Щоб лиш ми, за ним ідучи,
Мали ся гаразд тепер!« —

II.

От таківські ті »науки«,
Що забили в людий духа:
Їх ширили: кат і муки,
Блеск мечів, стріл заверюха.

Чи в чужих, далеких землях
Інші царствують богове,
Рівно як у нас »правдиві« —
Про те шкода й слова—мови.

Що про обряди і тези
Сварили ся до зубів —
Шкода,— бо все релігія
Лиш одну скрізь має ціль.

Не було б рабства, ні нужди,
Ані муки, ані скрути,
Якби не церкви й костели,
Що в них вчать: »так мусить бути«.

До кровавих скарбів нові
Докладає багатир
І хоронений законом
Далі дре обдертий мир.

А чи мав би він відвагу,
Бідний обдирать народ,

Якби попи не навчали,
Що се божий є закон?!

Чи терпів би бідний нужду
З вини дуки - богача,
Якби єму не товкли все
Про заплату в небесах?! —

І кругом по всьому сьвіту,
Скрізь так само як у нас:
Жмінці трутнів—дармоїдів
Служить нарід по всяк час.

Те, що є — сьвяте і вічне —
(Кажуть) бо так бог хотів,
Хотя й час, могутий творець
Все змінєє поготів.

Скаменілими правами
Регулюють нам життя,
Хоч кругом нас все змінєєсь
Й канє в вічний вир бутья.

Пони, царі, посіпаки
Кажуть, що на те вони,
іЩоб народ держать в спокою,
Словом і гарматами,

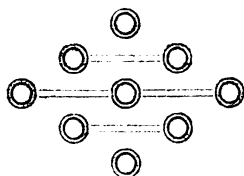
Так прийшло до того, що,
Давши себе осліпити,
Великан пішов з дурноти
Малым карликам служити.

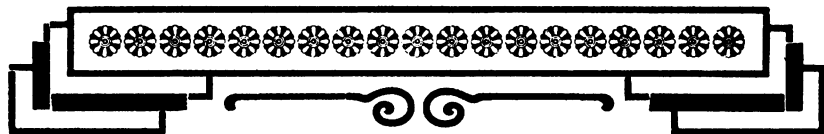
Але дрожіть п'явки—дуки:
Самсон берєсь за діло —
З ночі й темряви підносять
Пролетар своє чоло.

●чі він взнесе на небо,
На безмежні зір сьвіти
І побачить в своїй вірі
Чорну пропасть глупоти.

І закличе громом бурі:
»Я спаситель собі сам!
»А ваш бог ні раз не більший,
»Ніж є ви і ніж ван ум«!

(З німецького переклав **О. Назарук.**)

Фріц Зенгер.

Про права.

І знов прийшли послы народу до короля з просьбою, щоб він їх вислухав. І він наймилостивіше дозволив їм явитись перед себе і висказати свою просьбу.

Як послы явилились перед короля, то сім разів перед ним поклонили ся, а відтак виступив один із них на перед і мовив :

„Ваше Величество! Великий королю й пане! Як далеко твое око сягає, цвите в краю щастє; але по богатых місцях, куди твое око не заглянуло, мандрує біда. Із нею йде голод, а як вони обоє перейшли, то після них лишаєть ся нужда. Коровця бідного чоловіка не має паші, а довкола огнища мерзнуть і голодують діти“.

Король глянув добротливо.

»Поручу моїм дорадникам, щоб подумали над вашим щастєм“!

Але речник, впавши на коліна, говорив дальше :

»Позволь, щоб ми вибрали людей, якіб роздумували над сею справою разом із тобою. Се хочемо випросити тому, що тільки убогий знає біду убогого, тільки той, хто сам терпів голод, знає, як він даєть ся в знаки. Ми не хочемо нічого иньшого, тільки того, щоб нами правлено так, як нам є найліпше.

В ту мить глянув король суворо на горожан, що стояли перед ним, встав із трону і оповив ся тугійше своєю багрянницею.

»Із твоїх уст — кричав він — говорить бунт. Яким робом хочете ви ліпше знати від вашого короля, що для краю є корисне? Вам опанував дух, якого я ненавиджу і який бу-

ду викорінювати всюди, де лиш його стріну. Дякуйте Богови що я сам позволив вам говорити, а тоб я приказав поскладати ваші голови біля ваших ніг за те, що ви тепер наговорили».

При сих словах стукнув король правою ногою так, аж гомін пішов по широкій сали. І горожани налякали ся так дуже, що навіть не сьміли підняти своїх очий.

Як король се побачив, то промовив вже лагідно :

„Корови ваших бідняків най мають пашу на моїх полонинах. В королівських лісах росте доволі дерев, щоб натопити ваші кімнати. Не гадайте собі, що я твердосердний. Ідїте і тїште ся тим, що я вам даю».

Вони пішли. І велика радість обхопила товпу, що ждала під королівським замком.

„Наш король най жиє! Многая літа королеви! Славно, славно! Слава королеви! Сохрани Боже його дїм!»

Як король показав ся на бальконї, то радости не було вже й границь.

Алеж декілька людей мовчало і відійшло тихо на бік.

Ба, один таки зупинив ся в гуртї, отворив широко очи і впялив їх у товпу немов божевільний. А як замовкло нараз все довкола, він підскочив і закричав страшенним голосом :

„Гурра! гурра! гурра!“ а потім зарегатав ся »хе-хе-хе!« і вдарив по полам руками.

І стало довкола него тихо, хоч маком сїй, а тоді він підійшов до першого-ліпшого чоловіка, вхопив його за барки і потряс ним.

»Чи ти жебрак? Га . . . що, ми жебраки? Га?»

Не відповідав йому ніхто.

»Я вас питаю, чи ми є нарід жебраків. Га? Чи ми є нарід жебрацький? — питаю!»--кричав таким голосом, що було його чути геть по всій площі.

Не довго тревала мовчанка по сих словах, підняв ся гамір і люди стали на него напирати.

»Хто каже, що ми нарід жебрацький!»

Тепер закричав він ще голоснійше, віддрулючи п'ястуками тих, що пхали ся до него за близько.

»Я кажу се, ви є жебрацьким народом, бо инакше не бралиб милостинї. Мізерні жебраки, нищі, прості прошаки!» Тут счинив ся на площі великий крик. Всі хотїли кинути ся

на того чоловігу; але кількох, що знало його з давна як доброго і правого чоловіка, обступили його і боронили його перед товпою.

»Він дурний, — кричали вони, — дайте йому супокій, таж се бесіда дурного, нема що й слухати єї.«

Алеж замішанє не вменьшало. тільки що раз більше змагало ся. Аж ось протиснули ся поміж товпу королівські посіпаки і схопили його і вивели з поміж людського гурту, який проводив його майже безпереривними окликами:

»Тю, дурний! Тю, дурний!«

Чоловік той дав ся вести, лиш сьміяв ся гірко й по чортівськи. Посіпаки попровадили його через плонцу, а відтак горі сходами до дверей, які вели до великої вежі.

Та там обернув ся він ще раз, сильною рукою віддрулив посіпаків і закричав до товпи:

„Король має вам права дарувати? Чиж ви бачили коли даровані права? Ви всі до купи дураки. Тільки жебраки хочуть, щоб їм даровано. Мужі-ж беруть собі те, чого потребують. Зрозуміли?! Але ви таки дурні й жебраки! Тьфу!“

По сих словах плюнув він на людий, що стояли під ним. Швидко завели його королівські посіпаки на вежу.

Та не довго він побув там, аж ось нарід із широка й далека побачив, що його повішено на найвисшій шибеници.

»Он баламкаєть ся дурень!« — кричала товпа.

Алеж кількох не кричало і погадали собі в душі: — мабуть король не уважив його дурнем, бо инакше не був би казав його вішатн. Але се подумали вони тільки так, про себе, тихисенько . . .

Переклав **Ярослав Весоловський.**

Мясниці.

Враже паньство бенькетує.
Від гульні двори трясуть ся,
ллють ся морем славні трюнки,
від потрав столи аж гнуть ся.

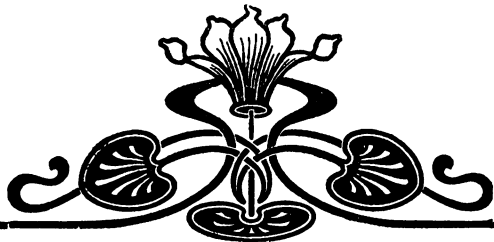
З нужди плачуть хлопські діти ;
сум тиняєсь по під стріхи.
Тут розпуки сьпів лунає
і конає луч утіхи.

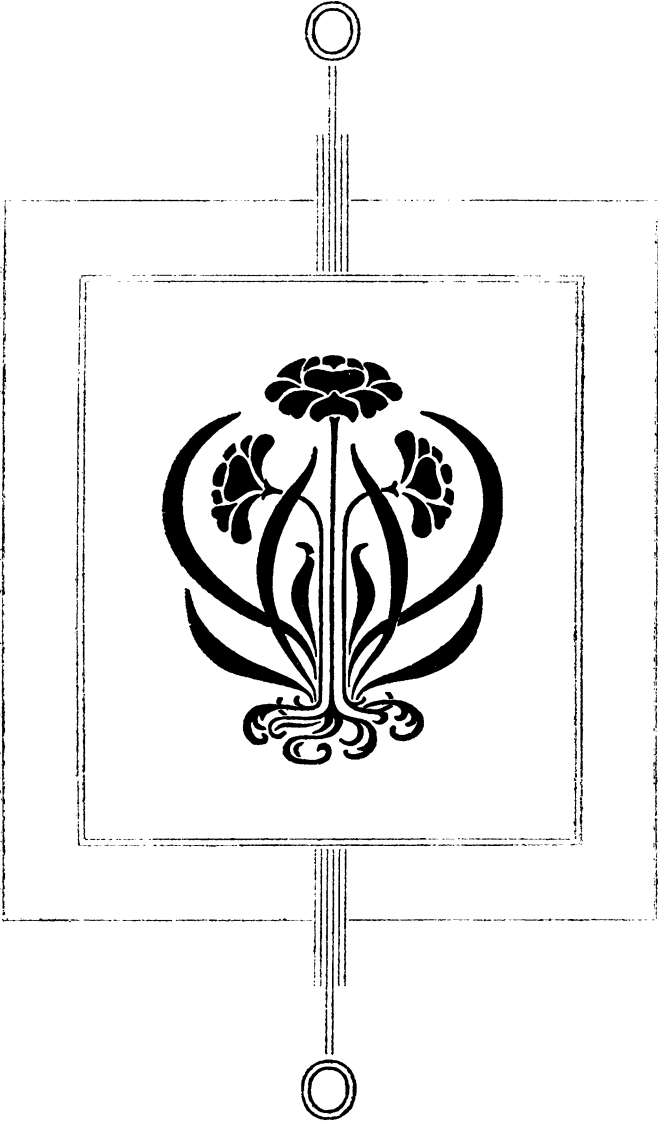
Чом же із розпуки тої
не займеть ся грім пожару
і кроваво не розідрє
сьвітової кривди хмару ?

Чом же ті безсильні сльози
не знімуть ся раз потопом
і в останє вже не змнють
межі між панамн і хлопом ? !

Ярослав Весоловський.

Чернівці 23./VIII. 1903.

ПРОМІНЬ

одинокий незалежний становий   »   »   »   »
«   «   «   «   орган українського учительства.

Виходить 2 рази в місяць в обемі 1 — 2 аркушів друку.

ПРОМІНЬ містить :

Статі змісту суспільно-політичного і організаційного; статі про правно-служб, відносини учительства; причинки до інтерпретацій шкільних законів і розпоряджень; статі педагогічно-дидактичні; інші розвідки наукові; Статі про шкільництво краєве і заграничне; оцінки шкільних підручників; огляд новин української літератури; статі принагідні; фейлетони визначніших українських поетів і белетристів, як також переклади з найліпших чужих авторів; всячину.

ПРОМІНЬ має на цілі з'єдинити духово все українське учительство без огляду на кордони і тому в своїх артикулах не лиш порушає справи, які обходять безпосередно австрійських учителів, но також містить багатий матеріал і з російської України, а від часу до часу з Америки.

Змість **»ПРОМІНЯ«** є того рода, що надає ся до читання не лиш учительству, но також і найширшим інтелігентним — — — — — кругам.

П р е д л а г а виносит на рік: в Австро-Угорщині — 8 к.; за кордоном: 4 карб., згл. 2 дол. або 10 франк.

Адреса редакції і адміністрації **»Проміня«** Вашківці н. Ч. (Буковина—Австрія).

Одвічальний редактор: Іван Герасимович.

Автори і накладчики: звольте у власнім інтересі пересилати свої видавництва до редакції **»Проміня«**, де подасть ся совістну оцінку, або згадку.

НОТАТКИ.

Як би здмухнув, так пропадає недуга хорого чоловіка, як він уживає на всякі недомагання жолудка, на корчі, на замуленє і иньші внутрішні недуги **бальзаму і есенції жита**, або так званих **швецьких кропель** аптикаря Феллера (3 фляшочки коштують разом з поштою лише 5 кор.) Також нехай кождий знає, що проти кашлю, болю грудий, катару, зафлегмленя, тяжкого віддиху, нічних потів і т. п., треба уживати правдивого **загоряньского сиропу проти кашлю і на груди**. 2 фляшочки лише 5 кор. Оба сі досконалі средства, треба замовляти прямо у фабрикуючого їх: **Eugen V. Feller in Stubica Nr. 505. (Kroatien)**.

Всякі ліки, домові средства, та всякі спеціальности, які заміщено в анонсах, можна дістати в найліпших якостях і дуже дешево в фабриці «Єльза-флюїду»: **Eugen V. Feller in Stubica, Nr. 505 (Kroatien)**.

Експедиція щоденна і для того все свіжий товар.

В імени єго цісарського величества шаха Персії дістав фабрикант славного флюїду Феллера, з маркою «Єльза флюїд», надворний аптикар Євген Ф. Феллер в Стубіци ч. 505 (Кроація) слідуєче письмо признання: «Маю честь повідомити Вас що Єго Цісарське Величество Нозаффар-Єддін шах Перзії уживав підчас свого побуту в Бельїї знаменитого феллерового Єльза флюїду і є ним дуже вдоволений. Гассан Кган т. р. совітник летації!» Євген Феллер мав також щастя дістати ордер сонця і льва. Феллера флюїд з охоронною маркою «Єльза флюїд» нагороджено золотими медалями, почесними диплома-

ми і першими нагородами, а також іспанським орденом червоного хреста і на виставах в Парижі, Лондоні, Римі, Ніссі, і Марсильї. Так рідкі відзначення доводять що Феллера „Ельза

флюїд“ (12 малих або 6 великих фляшок лише 5 кор. з поштою), та »Ельза-пігулки« (6 пуделок 4 кор.) суть не перевищеними що до помічності і для того кождому горячо поручаємо ті славні домові средства замовляти впрост у аптикаря: **Eugen V. Feller in Stubica Nr. 505 (Kroatien)**.

Зле думає той, що гадає, будучи хорим, що хвороба сама через себе пройде. Така байдужність дуже часто потягає за собою злі наслідки. Щоби тому запобігти треба все мати в дома той славний Феллера »Ельза флюїд«, з ростинних есенцій з маркою »Ельза флюїд«. Бажаючи себе забезпечити перед подагрою, ревматизмом, ломанем в членах тіла, болем в плечах і мязах, хворобами нервів, інфлюенцою, хворобами грудними, болем в ставах і т. п. через уживанє того досконалого средства, треба замовити 12 малих або 6 великих фляшок впрости від аптикаря **E. V. Feller in Stubica Nr. 505 (Kroatien)**, за 5 корон вже з поштою. Дальше треба замовити також Феллера пігулки на прочищенє, з маркою »Ельза - пігулки«, як средство проти всяких недомогань жолудка; 6 пуделок коштує 4 кор.

Треба добре уважати на адресу, бо є наслідованя, які однак є до нічого.

Справедливість побіджає! Шнайдера аптикаря в Росічї (полуднева Угорщина) засудив трибунал в Лююси на 400 кор. карї і 500 кор. судових коптів, за то що він наслідовав Феллера флюїд з ростинних есенцій з маркою »Ельза флюїд« і продавав его під назвою »Люізи«. Два рази сконфісковано Шнайдерови всі запаси. Для того ми остерігаємо публику перед наслідованями. Правдивим є Феллера флюїд тільки тоді, коли находить ся в фляшці, яка є заосмотрена маркою охоронною »Elza« і підписом »Feller«. При закупні феллерового флюїду з маркою »Ельза флюїд« треба виразно жадати оригінального виробу аптикаря Феллера зі Стубиці в Кроації ч. 505. і додати ще: »з маркою охоронною Elza«. Поззяк флю-

ід Феллера тішить за для своєї доброти великим попитом, то багато старало ся его наслідувати. Тому най ніхто не дасть ся піддурити нисшою ціною і най не купує тих наслідвань як приміром: »Люїза флюїд«, »Золотий Бльза флюїд«, »Salvator флюїд«, »Флюїд з котвицею« і иньші. Хто хоче уживати Феллера флюїду, який дуже помагає на всякі долегливости, як на ломанє в членах тіла і мязах, на кольки, біль зубів, ревматизм, постріл, корчі, біль очий, голови, рук, ніг, ослаблене і иньші, най замовляє впрост у аптикаря: **Engen V. Feller in Stubica Nr. 505. (Kroatien)**, з відки дістане 12 малих, або 6 великих фляшок за 5 кор. вже з поштою.

Незрівнане жерело доходу. Не є то жадним новим відкритєм, если ся стверджає і голосить правду, що »ріля дає хліб, а промисл і торговля дають гріш«. Однак суть деякі нові галузи промислу, які завдяки хі істоті може виконувати також люд сільський, а які також можуть нашим селянам принести незвичайно високий дохід. Тут належить передовсім промисл цементовий, з своїми різнородними відмінами, як виріб дахівок цементових, підлог, кругів, рур і т. д. і т. д. Сей промисл єсть найкористнійшим жерелом зарібку, яке могло коли небудь нашим людям отворити ся.

Звертаємо проте увагу читачів на оголошенє фірми „Дім комісово-господарський в Більску“.

Сон виратував чоловіка!

Правдивий случай описаний Іваном Шульцом з Н.-Кольмош.

(Передрук заборонений.)

„Отже ти не віриш, що би сон міг виратувати кому жите?“ — так питав мене мій приятель Кароль, як я був у него на послідні сьвята в відвідинах; а що є на се питанє з недовірем потряс головою, то він говорив дальше: »Отже слухай! Власне нині минає рік, як я відвідав був Осипа, якого і ти знаєш, і який нині є директором хору при костелі сьв. Анни. Отож він то оповів мені, як то сон виратував жите ему і цілій его родині. Всі в него в дома похорували ся; він захорував на інфлюенцу, ломанє в крижах і вже плював кровю, теца его дістала жолудко-

вих корчів і кольок в боці та жовчевих вонітів, діти скаржили ся на біль горла, шкарлятину, кір і блідачку; сам директор був так хорий, що висповідав ся і заприщався, а коли вечером заснув то ніхто не сподівав ся, що він ще встане. А прецінь, слідуячого дня він встав і каже до жінки: »Маню, мені снило ся, що я купив на ринку якийсь календар і відтак зараз виздоровіем!«. Его жінка вірила в сні, отже пішла зараз і купила календар, і почала его читати. Увага єї звернула ся зараз на оповіданє: »Таємниця одного старика«, в

яким описує ся лічене всіляких хороб при помо-
 чи Пахучого флюїду Феллера вироблю-
 ваного з рослинних есенцій з охоронною
 маркою „ЕЛЬЗА ФЛЮІД“. Марія замов-
 ляла перед тим всякі флюїди, але ті не
 помагали нічого. І доперва тепер она дові-
 дала ся, що правдивий Феллера Ельза
 флюїд, можна дістати у антикаря Евгена.

О. Феллера
 в Стубици
 ч. 505 (Кроа-
 ция). Отже она
 сейчас замовила
 телеграфічно 12
 флашчок Фелле-
 ра-флюїду „Ельза“
 за 5 кор., бо
 меншою скілько-
 сти не послас ся.
 Четвертого дня
 був вже флюїд
 „Ельза“ в дома,
 навіть оплату по-
 чтову покритв сам
 Феллер. Але хор-
 рий не хотів вже
 заживати „Ельза“

флюїду, лише говорить всім: Мені вже нічого
 не поможе, дайте мені хоч вмерти спокійно!
 Доперва як его бідна жінка на малі діти закла-
 ла, уступив. Давано му кілька разів денно за-
 живати по 20 кропель „Ельза“ флюїду на
 цукор, а також натерто ему ціле тіло тим
 флюїдом і в короткім часі хоррій учув се-
 бе здоровішим. Він сейчас замовив 48 фла-
 шок Феллера „Ельза флюїду“ за 16
 корон і 6 пуделочок пігулок „Ельза-пігул-
 ки“ за 4 кор. і за три тижні були вже всі
 — він, діти і теңа цілком здорові, бо уж-
 вали Феллера Ельза флюїду. »Видиш, от-
 же закичав мій приятель, як то сон вира-
 тував чоловіка і цілу родину від смерти.
 В короткім часі довідали ся всі хорі в
 околиці про се і всі позамовляли собі
 Феллера Ельза флюїд і переконали ся,

що правдивий Феллера Ельза флюїд до-
 набута у аптекаря Ф. Феллера в Стуб-
 ници ч. 505. (Кроація) лічить досконало
 слідуючі хороби: ревматизм, опухлі
 ноги, хоробу нерок, чираки, по-
 стрід, фебру, подагру, параліж
 рук і ніг, бите серця, трудність
 віддиху, шум в ухах, біль зубів, хороби

уст, неприем-
 ну воню уст,
 слабій взрок
 хоробу очий
 і нервів, гор-
 ла, шкрофулу
 опарене і по-
 рохнавіне ко-
 сти. Дітьом да-
 вано Феллера флю-
 ід з охоронною
 маркою »Ельза
 флюїд« на жовтач-
 ку, фебру, кок-
 лош, катар і глис-
 ти, натирали їх
 флюїдом проти
 висипки на тілі
 і на струпи на го-

лові, на що він все помагав. І всі ті що ку-
 повали всякі флюїди, покинули їх давно і ку-
 пують тепер лише Феллера флюїд
 з охоронною маркою Ельза флюїд“.

Я дуже втішився, вчувши
 се від мого приятеля, бо ія довший
 час терпів вже на загальне ослабле-
 не і поти в ночи, на брак апетиту, заму-
 лене жолудка і відбиване, на згагу і
 заворіть голови на нервовість і безсонність
 Отже я собі замовив у антикаря Феллера
 24 флашки Феллера флюїду з охоронною мар-
 кою „Ельза флюїд“ і тепер могу впевнити
 всіх, що той флюїд і Феллера пігулки „Ель-
 за-пігулки“ суть найліпшим домашнім
 средством проти всіляких хороб, навіть
 тих, яких ту не вичислено. Если кому що
 долягає, най зараз замовити у антикаря

Eugena V. Fellera in Stubnica r. 505. (Кроація.)

Кождий буде мені вдячний за ту рекламу.

НЕЗРІВНАНЕ ЖЕРЕЛО ДОХОДУ!

Найліпші і найновішої системи машини до виробів цемен-
 тових всякого рода, як дахівок, підлог цементових, цегол з
 того самага материялу, а також форми на рури, круги і т. п.
 поручає

Дім комісово-рількичий **»** **в Їльську.**

Дахівка вироблена на наших машинах єсть неперевищена.

Недостижимої доброти

„Коси Галицких Селян“

дістати мож лише в одинокім рускім складі кіс

МИХ. ПАСІЧНИКА

у ВІДНИ

XVIII/1, Theresiengasse Nr. 32.

1000 похвал за 3 літа!

Братя Селяне!

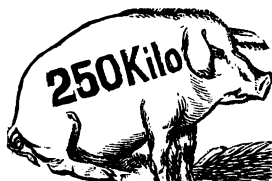
Дешевшої а лучшої коси від моєї не єсть в силі ніхто Вам продати, бо кожного фабриканта головною цілею єсть зиск — у мене противно, я не на зиск рефлектую; головною цілею експорту моїх кіс у Галичину, се вирвати моїх Родимців, Братів Селян зі шпонів несовісних лихварів спекулянтів, котрі позбувши ся лихих кіс, сьміють ся крадьком з мужика. Памятайте, що добра коса мусить бути з доброї криці і добрим робітником роблена — тому ж вже сама фабрикація моїх кіс коштує більше чим иньші, а мимо того мої коси все ще дешевші! Тому ж не дайте ся туманити Братя, не годуйте своєю кровавицею як найбільших і найтяжших ворогів свого власного народа, хай Ваш кроваво зароблений гріш не тучить Ваших ворогів! Свій до свого!

Довгість коси	60 65 70 75 80 85 90 95 100 105 110	цм. мм.
Ціна одной коси за порукою	135 145 155 165 175 185 195 205 215 225 235	сот 52
Ціна одной селяньскої коси .	104 114 124 134 144 154 164 174 184 194 204	сот 45

На 100 кіс даю 16 корон рабату. Хто замовляє 10 кіс нараз, дістає одну даром. Товар висилаєсь лише за попереднім надісланем грошній, або за посліплатою. На складі тримаю кливці, бруски, бритви і пожиці. Також мож дістати у мене серпи галицкі, ковальські в ціні 4 кор. за 6 штук. Серпи фабричні по 2 кор. 20 сот. за 6 штук. 12 брусків найлучшого татунку: 3 кор. 50 сот. Клепалко і клепець з дуже твердої стали 1 кор. 70 сот. Перстень з ключем 30 сот. Бритва Нр. I. стоїть 2 кор. 50 сот. Також можна у мене замовляти лижки, вилки, ножі і ножички. Меньше як 6 штук не висилає ся.

Бартеля вапняк до годованя худоби.

Таку

СВИНЮ

можете вигодувати лише додаючи їй до їди

Бартеля вапняк

до годованя худоби через 11 місяців.

Ось що пише пан Ф. Мельцер з дня 9./12. 1896 :
„При помочи Вашого вапняку до годованя худоби удало ся мені звичайну свиню краєвої раси, що числила лише 11 місяців, вигодувати так, що

важила **250** кілограмів“.

Бартеля вапняк до годованя худоби

є най-
ліпшим
средством

до виплеканя здорових, сильних лошаг, теляг, рогагої худоби, свиний і овець,
до розвитку і зміцненя костий,
до запобіженя нещасному родженю лошаг, теляг і поросят,
до запобіженя хоробам мягченя і схненя костий,
до запобіженя скиданю теляг
до запобіженя всіляки : хоробам,
до збільшеня скількості молока,
до збільшеня скількості яєц у курий і т. д.

Видаток гроша малий !   Наслідки дуже великі !
Тисячі признань і замовлень потверджають досконало користи Бартелевого вапняку до годованя худоби.

M. Barthel et Comp. Wien X.

Для Буковини склад : **Schmidt et Fontin** Чернівці.

Ціна на пробу за 5 кілограмів 5 кор., за 50 кілограмів 15 кор., а за 100 кілограмів 28 корон.

ДЛЯ ХОРИХ і ЗДОРОВИХ.

Ви терпите не болі в жолудку, брак апетиту і вони тяжко стравляють, рчї, болі в череві, фебру, втатку і пиньші внутрішні роби, то знайте, що на треба уживати сильної вецкої тинктури. 3. фляшк коштують з почтою — — — 5. корон.

Ви плачете і не стогніть від болів у грудях, від шлюк, флегми, від болів шії і карку, від шлюк в боці, запалень, та пиньших фебичних запалень, бо багато людий потверкує, що на се скоро і певно помагає авдвиний 2 фляшки 5. корон з почтою.

Ви тратите багато гроша на закупа, тож замятайте собі, що не 12 але 24 фляшок альсаму дістася за 5 корон і то вже з рчотовою пересилкою. Феллера правдивий альсам, чудесний бальзам, ерусалимский альзам, ессенция жита є 1) помічним средством при всіх хворобах плуц і грудий, ладить карарі успокоює флегму і гоїть авівь завивнені та і хвороби; 2) усуває радикально фебру і гоїть дуже корокорч жолудка і лізане в тілі; 3) ділає добре і лагідно на атвержене і чистить кров, зміцняє апетит і травлення; 4) помагає на біль забів і нищить не приймний запах уст і жолудка; 5) на зверх служить як добрий лік проти всяких ран і виспок і т. п.

Для того памятайте

до все мусите мати дома славний Феллера порошок поживний для худоби з маркою „Ельза“, бо через се будете мати гнисті коні, здоровий дріб і товсті свині, о через те будуть Ваші корови давати обре молоко і сметану. Сей порошок доає худобі охоти до їди і зміцняє жолудок ускулї, успокоює кашель і корчі, запобіає заразливим хворобам і добуває собі повалу всіх практичних господарів. — 5 авок коштують 5 корон з почтою.

правдиві всі ті средства лічничі дістає ся в славній фабрїцї Феллерового „Ельза флюїду“ „Ельза - пігулок“. Треба береччи ся перед наслідуванями і адресувати виразно до

Eugen Y. Feller, Apotheker, Stubica 505. (Кроація.)

Ви є здоровий тож не дозвольте щоб Вас мучили мухи, блощиці, блохи, та замятайте собі, що Ви охороните ся в кухні, в городі, в покою і всюда перед тою поганею лише при помочи Феллера правдивого порошка проти насїкомих з маркою „Ельза“. 5 пуделочок коштує 5 кор. з почтою.

Не висьмівайте бідних людей

яких твар повна плям, бруду і веснянок а радїте їм уживати Феллера помади до твари з маркою Ельза. 2. слоїкн коштують 5 корон з почтою. Дальше треба уживати бораксового мила по 1 кор. за штруку. Від того зараз стане шкіра свїжа, елястична, м'яка і без зморщків.

Ви відзискаєте назад своє волосє

охороните ся перед лїсноно, як будете уживати Феллера помади до волося з маркою „Ельза“. Она усуває порилї, робить тверде і ширстке волося м'яким надає волосю полїск і первісну фарбу і здержує випадане волося. Слоїчок ч. 1 коштує 1 корону і 60 сот. — ч. 2 (сильнійша сорта) 3 корони.

Плястер на нагнітки

ділає добре і скоро, коштує 1 кор. Лік на мігрену коштує 80 сот.— Рїжні кроплї, як цинимонові, Гофмана, м'ятові коштують лише по 5 кор. за 2 тузїни фляшок. Сильно успокоюючий болї спирт Франца—2 фляшки за 5 кор. з почтою. Він зміцняє і оживлює члени тіла через поединче натерте.

Алене забувайте на свої дїти і держїть все в дома шоколяду проти глист. Єї можуть уживати і старі. За 10 давок 4 коронї з почтою. Для слабих скрофулїчних, покритих боляками і чираками дїтий і для старих захвалюють правдивий Феллера рїбьячий тран 2 фляшки з почтою 5 корон. Гербата на груди проти кашлю і болю грудий 1 давка 1 к. Порошок на кашель, порошок фіякерникїві кор. за пуделочко. Біль очий Augencollyrium 1 к. ф.

ЦЕНТРАЛЬНІ ОГРІВАЛЬНІ
ВСІХ СИСТЕМ.

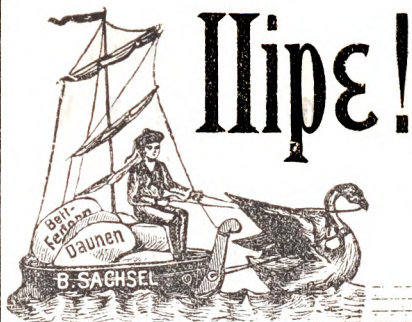
Лазні, пральні, сушарні, всякі механічні урядження, вишукуване і ловлене жерел, верчене керниць, уставлюване помп. Домашні інсталяції з лазенками і кльозетами, Генеральне заступство для Галичини і Буковини патентових пафкових лазенок „The Elkay Sincicate“ в Лондоні.

ВОДОПРОВОДИ

для міст, місточок, публичних будинків.

АВГУСТ ЛЕВ і Ска.
Львів, ул. Колонтая 6.
Адр. телегр.: „Кальорія“ Львів.

Дешеве чеське

Ширє!

5 кг сьвіжого скубаного коштує 9 кор. і 60 сот. Ліпше 12 кор. Біле мягоньке (пух) скубане 18 до 24 кор. Біле як сніг скубане 30 до 36 кор. Розсилає ся оплатно і за посліплатою. Заміна і зворот по оплатеню коштів посліпки дозволені.

Benedikt Sachsel,
Lobes bei Pilsen, Böhmen.

789

Л. Мадфес,

ЧЕРНІВЦІ

ул. Головна, ч. 40.

Склад
оригіналь. Вертгаймівських

КАС

сикавок, роверів, машин до шиття, помп, ваг і усіх прочих технічних знарядів і рільних машин.

Гумові плащі від дощу після міри також і на плечі.

Мої дешеві ціни
годинників взбуджають сензацію.

1 нікльовий годинник кешонковий з маркою систем „Roskopf“ patent з красним нікльовим ланьцупком wraz з висьорком зр. 1'95; тих самих годинників 3 штуки зр. 5 50; 6 штук 10 зр.

IGNACY CYPRES

Kraków Floryańska 49.

Богато ілюстровані цінники на жадане даром і оплатно.

пошукою
заступників.

Робітники повинні курити
паперці з червоким прапором
і з нотами пісні робітничої.

Паперці споряджені суть з найлучшого паперу цигаретового

Пацерці з червоним прапором

повинні бути на складі у всіх трафіках і крамни-
цях, де заходять робітники!

Кожний робітник повинен в інтересі кляси ро-
бітничої старати ся о як найенергійніше розши-
рене паперців!

В Чернівцях до набутя в головній і всіх трафіках

Львівське акційне товариство броварів

ПОРУЧАЄ найлутші столові пива:

ПИВО ЧОРНИЙ БОК, Краєвий ПОРТЕР

ПИВО ЕКСПОРТОВЕ ЯСНЕ

Пиво Сальватор темно вишневе зі смаком мо-
нахійського пива.

На провінцію в бочках і пач-
ках по 50 фляшок.

Якби ЗДМУХНУВ

так пронадає недуга хорого чоловіка, коли він завчасу постарас собі

Швецькі кроплі (Tinkt - sved.)

бо се є загально звісною річею, що кроплі ті звані також бальзамом або есенцією жити хоронять людий перед хоборами і роблять ціле тіло відпорним проти недуг. Тих швецких кропель уживають від довгих літ проти всяких недомогань жолудка, на брак апетиту, корчі, неприємне відбиване, замулене і швирні недуги з великою користею. Заживас ся денно 1 кавову ложочку, через що успокоють ся болі жолудка, замулене і внутрішні недуги, як: блідачка, кашель, хрипка, біте серця, дроз, фебричні обьяви, біль голови и т. п. Втомлені житем люди, які стратили охоту до жити, до праці, стають через уживане швецких кроплів жвавыми і охочими і, хоть передтим все стогнали з болю, тепер тішать ся веселі, як той наш пастух, що весело собі виграс на сопілці, здоровлем і житем. Товсті люди, яким грозить поражене, забезпечують ся найліпше через уживане швецких кропель, бо они спиноють нагромаджуване товщу.

Хто хоче мати правдиві швецкі кроплі, най замовить 3 флашочки за 5 корон у:

E. V. Feller, Stubica 505, Croaticien.

СТРАШНИМ

є положене чоловіка, що терпить на хобору жолудка, брак апетиту, брак крови, корчі, эле травлене, прикре відбиване, згагу, замулене і т. п., та не знає як собі помочи. Він би був лише вдячним, як би довідав ся, що на ті недуги дуже помагають пігулки так звані **Feller's abführende Rhabarber-Pillen** з маркою „**Elza-Pillen**“. Численні подяки і признаня доказують доброту того домашнього средства; для того треба кождому поручати, щоб дбав за здоровле жолудка, а коли жолудок хорий, то Феллера розвільняючі пігулки з маркою „Ельза“ вертають скоро здоровле. Хто хоче себе і своїх через уживане тих скоро і добре ділаючих пігулок при здоровлю удержати най замовить 6 пуделочок за 4 корон. або 12 пуделочок за 7 корон і 60 сот. прямо у **E. V. Feller, Stubica 505, Croaticien.** відки дістати їх вже оплатно без всяких контів.

ПРОПАВШИМ

і нужденним є жите того, кого навєспить кашель, катар, біль грудий, зафлегмене, нічні поти, хрипка, астма і т. п., та хто завчасу не постарас ся увільнити від тих терпінь. Добродійство робить ся для себе і своє родини, коли проти тих недуг уживас ся стало правдивого **загоріяньского сиропу проти кашлю**

і на біль грудий. Сего добре випробуваного средства уживас ся успішно не тільки до названих недуг, але оно уживас вже в зарадку ту велику хобору, якої віндунами є вичислені недуги. Одиноко правдивий загоріяньскій сироп на груди і проти кашлю антикаря Феллера заживають не тільки старі, але і діти задля сво приємного солодкого смаку. Хто кашляє, перестудив ся, або инакше терпить, той нехай хоронить себе і других від страшних терпінь, які є наслідками повнених недуг через часте уживане загоріяньского сиропу на груди і проти кашлю, який усуває кашель, улекшує вишльовуване флегми і підносить апетит. Через уживане того помічного средства уступають також нічні поти. Се прямо досконаліть, що 2 флашкі того досконалого средства можна набути за 5 кор. з поштою вже. Хто хоче охоронити ся від злих наслідвань, най адресує прямо до **E. V. Feller, Stubica 505, Croaticien.**

Мило Фібера

узнано за найлучше!

Кароль Фібер

і Ска.

фабрика мила

Бельск.

(Bielitz.)

**Перше галицьке акційне товариство
рафікерії спириту у Львові**

поручає свої знамениті вибори як :

польські горівки, розоліси, лікери, литовську
старку, наливки, милюхи, руми.

СПЕЦІЯЛИ:

- - - Абсинт, John Bull, мараскіно, старе мараскіно - - -

Склади: Пасаж Гавсмана 7, Площа Бернардинь-
ска 2, Площа Капітульна 3.

ДРУКАРНЯ СИДОРА ВІЛЄРА

В ЧЕРНІВЦЯХ, РИНОК Ч. 4.

Приймає всякі друкарські роботи, входячі в обсяг друкарської штуки, як прим.: часописи, брошури, книги, запрошеня весільні, карти ти візитові, карти весільні, карти посмертні, плякати, роботи табеляричні, цінники і пр.

У всіх краєвих мовах то є в рускій, німецкій, волоскій, польській і російській.

Ціни дуже умірковані.

Виконає як найстараннійше.

Про товариства „Січи“.

„СІЧИ“ — се хлопські товариства, що ширять межі членами замішване до тілесних вправ і атлетичних забав, — а далі несуть поміч своїм ближнім підчас вогню, а також у всякім несчастью.

Товариства сі мають велике значіньє. Они гуртують народ, учать разом бороти ся спільно за свої права, учать помагати собі спільно в потребі.

Доси є у Галичині і Буковині понад 300 сих товариств. Щоби таке товариство заснувати — не треба великого труду. На початок вистарчить 9 людий, котрі мають підписати статут. Як статут подасть ся до Намісництва, то в чотири тижні може товариство зачинати діяльність.

Статутів і поучень мож дістати у д-ра Кирила Трильовского, адвоката в Коломні, ул. Косцюшка. Просить ся лиш залучити марку за 10 сот. на пересилку.

Д-р Трильовский уділяє також радо всяких порад, як вести січи.

У Д-РА ТРИЛЬОВСКОГО

МОЖ ДІСТАТИ ОТСІ КНИЖКИ:

I. Січовий підручник

містить січову команду і поради правні, оповідання, поезії і образки.

Коштує з пересилкою 70 сот.

II. Виборча памятка

незвичайно гарна і цікава книжочка добра до анітації перед наближаючими ся виборами.

12 книжочок з пересилкою 2 к.

III. Наступає чорна хмара

дуже важна книжочка, бо відкриває важнійших ворогів реформи виборчої та ворогів робучого народу.

За 2 корони 12 книжочок,
з пересилкою.

Адресувати так:

Д-р Кирило Трильовский, адвокат,

в Коломні, вул. Косцюшка.

Хто має вже календар

△△△ „**ВЕСЕЛКА**” △△△

най собі купить також січковий календар

△△△ „**ОТАМАН**” △△△

ДУЖЕ ЦІКАВИЙ І ПОУЧАЮЧИЙ

1 календар коштує **66** сотиків.

а хто прише на **8** календарів
5 корон **28** сот. — дістане

2 — календарі додатку. — **2**

----- Адресуйте так: -----

„**Видавництво Запорожця**“,

----- в Коломні. -----

БІБЛІОТЕКА

для суспільних наук, в Чернівцях.

Видає і редагує

Д-р ЛЕВ КОГУТ.

Накладом сеї бібліотеки вийшли досі:

1. Фрідріх Герц: ЗЕМЕЛЬНЕ ПИТАННЯ А СОЦІАЛІЗМ. Шість головних питань нашої сільської політики. З німецького переклав Микола Левицький — — — — — Ціна 40 сот.

2. Фрідріх Енгельс: Розвиток соціалізму від утопії до науки. З німецького переклав Михайло Лозинський — — — — — Ціна 60 сот.

3. Д-р Франц Опенгаймер: Соціалне значінє спілок. З німецького переклала Маруся Полтавка — — — — — Ціна 20 сот.

4. Д-р Люїо Brentano: Етика і народна господарка в історії. З німецького переклав Микола Левицький — — — — — Ціна 20 сот.

5. В. Кмицикевич: Причинки до генези політеїзму і монотеїзму. — Ціна 30 сот.

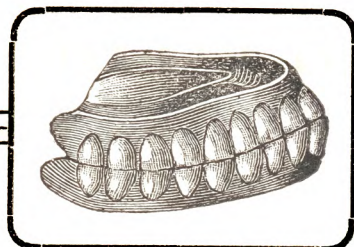

ЗАМОВЛЯТИ МОЖНА:

в книгарни „Наукового товариства ім. Шевченка“ у Львові, ул. Театральна, ч. 1.

і у видавця:

Чернівці, ул. Морґенбессера, ч. 5.

Ц. к. міністерством справ внутрішніх для операцій
зубів авторизований і краєвими властями конче-
сіонований

лікар і технічний майстер від зубів

Е. Кампельмахер

Чернівці, ул. Божницї 8.

==== (Czernowitz, Tempelgasse 8.) ====

Інформації в справі
операцій, пльомбо-
ваня зубів і т. п.
уділяю безплатно.

Соціально-демократичне
що місячне популярне видавництво.

»БОРОТЬБА«,

ВИХОДИТЬ
з 1 січня 1907 року.

Ціль видавництва:
популяризація, суспільних і природни-
чих наук, та красного письменства.

Перший випуск:
„Що таке соціалізм“,
вийде з кінцем грудня 1906 року.

Предплата на рік **1 к. 50 сот.**

Поодинокий випуск **10 с.**
а з пересилкою **13 с.**

НАУКА і РОЗВАГА

Популярна бібліотека видала слідуєчі кни-
жочки, які говорять про мужицкі і робіт-
ничі справи

1. Чи є тепер панщина . . . . . 10 сот.
2. Про Козаків, Татар та Турків . 16 „
3. Дядько Дмитро . . . . . 10 „
4. Євангелицька віра в старій Англії 8 „
5. Новобранчик . . . . . 8 „
6. Аграрна програма франц. роб. партії 16 „
7. Страйк і бойкот . . . . . 10 „
8. На людськiм костовици . . . . . 10 „
9. Доля працюючого люду . . . . . 10 „
10. Розвиток соціалізму від утопії до науки 60 „
11. Робітницька справа . . . . . 10 „
12. Козаччина . . . . . 16 „
13. Державна зрада а революція . . 20 „

Замовляти можна: в редакції „ЗЕМЛІ і
ВОЛІ“, Чернівці; або у видавця Д-ра Льва
Когута, Чевнівці, ул. Моргенбессера, ч. 5.

ЗЕМЛЯ і ВОЛЯ
орган української соціал-
демократичної партії
для робучого люду. ==

Виходить що тижня в Чер-
нівцях і коштує на цілий
рік 4 кор.; за границю 7 кор.

АДРЕСА: ЧЕРНІВЦІ ==
ул. БРОВАРНА Ч. 84.

„ВОЛЯ“ ОРІАН УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІАЛДЕМО-
КРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ ВИХОДИТЬ ТРИ РАЗИ
НА МІСЯЦЬ І КОШТУЄ НА ЦІЛИЙ РІК 3 К.

== АДРЕСА: ЛЬВІВ УЛИЦЯ БЕРНАДИНЬСКА Ч. 28. ==

„Червоний Прапор“ соціал-

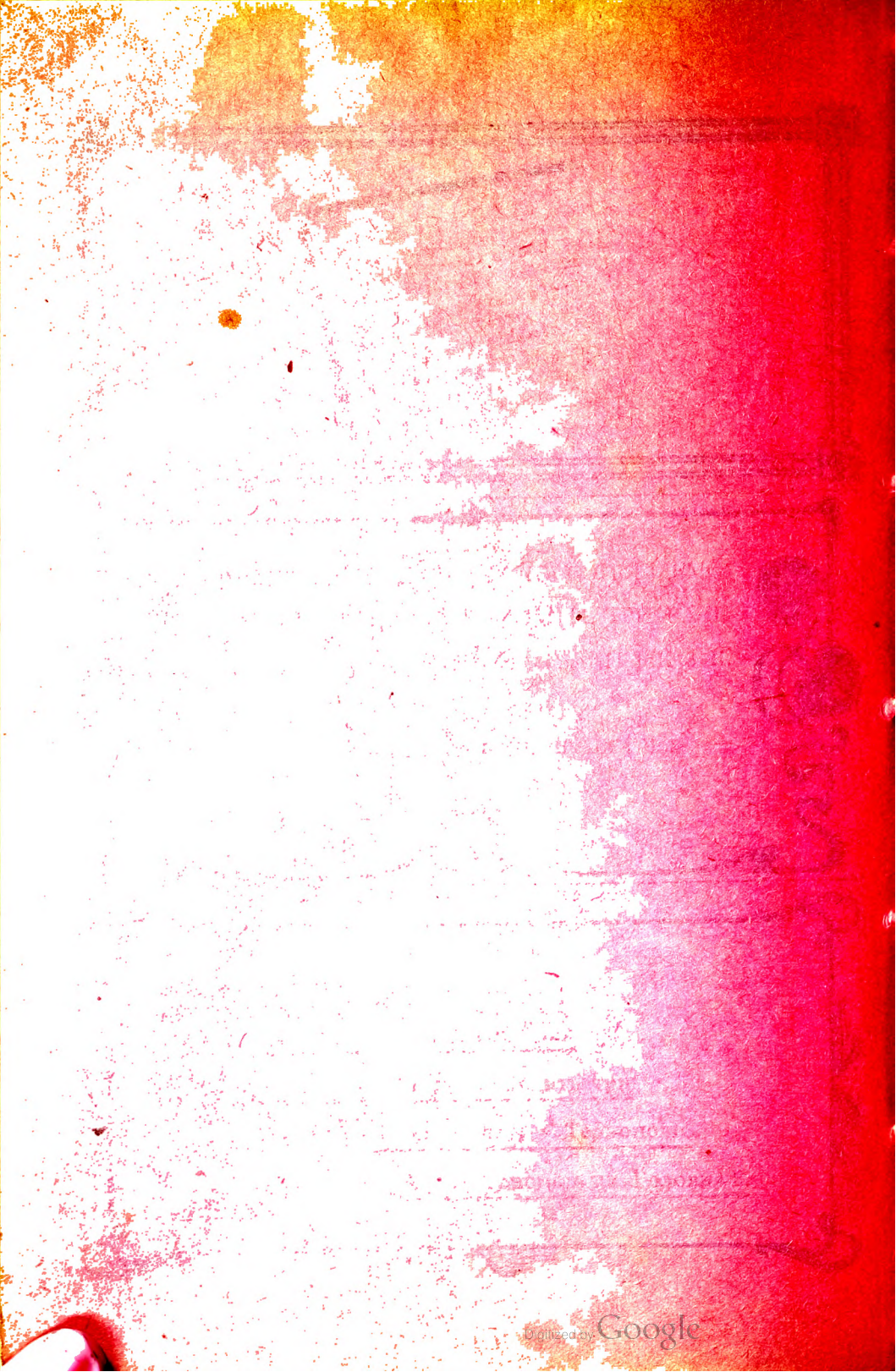
демократична часопись для

робучого люду. Виходить три

рази на місяць в Тернополи.

Адр.: Тернопіль ул. Головна 6.

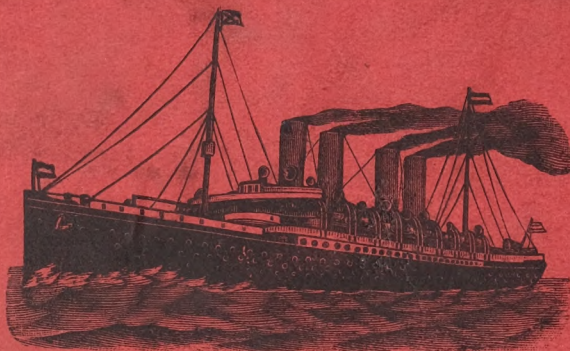
Свii до Свого.

Хто хоче їхати до
нехай удасть ся до **Америку**
майже 50 лiт iстнуючоi руско-ческоi

фiрми

Кареш i Стоцкiiй

Bremen, Bahnhofstrasse 29.

бо та фiрма удiляє кождому безплатно
оборотною поштою в рiднii мовi всякi по-
ясненя i поученя, щоби подорожнi ща-
сливо на мiсце призначеня в Америцi при-
були, i перевозить своїх подорожних най-
лiпшими i найбезпечнiiшими цiсарськими
кораблями, котрими властива подорож
морська лише 5 i пiв днiв тревае.

Пiдчас подорожи одержують подорожнi
знаменитий, здоровий i поживний харч i
совiсну облугу.

З Бремен до Нового-Йорку вiдходять кораблi 2 рази
на тиждень. З Бремен до Балтиморе раз на тиждень,
а до Гальвестону (в краснiм Тексасi) 2 рази на мiсяць.

Нехай отже кождий, що думае удатись до Аме-
рики, пише до фiрми

Кареш i Стоцкiiй

BREMEN,

**Bahnhof-
strasse 29.**